บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

พระครูสถิตพนมวัน (สมศักดิ์ เอียดแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

พระครูสถิตพนมวัน (สมศักดิ์ เอียดแก้ว)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

THE ROLE OF BUDDHIST DISSEMINATION OF BUDDHIST ECCLESIASTICS IN KRABI PROVINCE

PHRAKHRUSATHITPHANOMWAN (SOMSAK AIDKAEW)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูสถิตพนมวัน ธิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.**

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

.....

(พระครูวินัยธร เจริญ ทนฺตจิตฺโต, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ .....

(พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.)

กรรมการ .....

(พระมหาวิชาญ กนฺตสีโล, ดร.)

กรรมการ .....

(ดร.โสภณ ขำทัพ)

(ลิขสิทธิ์ของคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

Thesis Topic	:	The Role of Buddhist Dissemination of Buddhist Ecclesiastic in Krabi Province
Student's Name	:	Phrakhru Sathitphanomwan Thitawattano (Aidkaew)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhist Studies for Development
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Phrakhrubowonchaiwat, Dr.

Accepted by Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhist Studies for Development)

Dean of Faculty of Religion and Philosophy .....
(Phrakhruwinaithorn Charoen Dantacitto, Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Phrasutthisanmethi, Asst. Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....
(Phrakhrubowonchaiwat, Dr.)

Member .....
(Phrametheevachirapirat, Asst. Prof. Dr.)

Member .....
(Phramahavichan Kantaseelo, Dr.)

Member .....
(Dr. Sophon Khumtrup)

(Copyright of Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูสถิตพนมวัน (สมศักดิ์ เอียดแก้ว)**
ชื่อปริญญา	:	**ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร.**

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ 2) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ และ 3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์แบบการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า:

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ เป็นความสามารถในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยมุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมนั้นๆ และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม บทบาทของพระสังฆาธิการจึงเป็นทั้งการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานทางราชการ จึงเป็นไปเพื่อสืบทอดและสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนาให้เกิดแก่สังคม ด้วยการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่ และการปกป้อง เป็นบทบาทการทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงสืบไปในสังคม

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นไปตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทยมาแต่โบราณ โดยเป็นบทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการอุปสมบท กิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมการแสดงธรรมประจำวัน กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อ ซึ่งในยุคปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดำเนินการในรูปแบบใหม่ คือ ในรูปแบบกิจกรรมของงานพระธรรมทูต และมีการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่เข้าร่วมเพื่อกิจกรรมงานเผยแผ่ด้วยมากขึ้น เป็น

การดำเนินหน้าที่เพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น ได้เห็นถึงประเพณีอันดีงามของพุทธศาสนิกไทย เป็นการสั่งสอนประชาชนตามความประสงค์ และพบกิจกรรมเหล่านี้ได้ตามวัดต่างๆ ทั่วไปในจังหวัดกระบี่

บทบาทการเผยแผ่ด้วยกิจกรรมหลักของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นการพัฒนาตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา นั่นคือ : มีกระบวนการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกอย่างชาญฉลาด และรู้เท่าทันต่อความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกันทางร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา และสติปัญญา ด้วยความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ และต้องเคารพกฎหมายกฎระเบียบทางสังคมอย่างเคร่งครัด บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้จึงเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสังฆาธิการ ทำให้สถาบันสงฆ์พึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงในการเผยแผ่ และเป็นการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของพระสังฆาธิการสู่สถาบันสงฆ์ ให้สามารถบริหารจัดการเผยแผ่ได้แบบครบวงจร ทั้ง 5 กิจกรรม อีกทั้งได้สร้างการรวมกลุ่มพระสังฆาธิการให้เข้มแข็ง และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของพระสังฆาธิการกับสถาบันสงฆ์ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : บทบาท , การเผยแผ่ , พระสังฆาธิการ , จังหวัดกระบี่

ABSTRACT

Thesis Topic	:	**The Role of Buddhist Dissemination of Buddhist Ecclesiastics in Krabi Province**
Student's Name	:	**Phrakhrusathitphanomwan (Somsak Aidkaew)**
Degree Sought	:	**Master of Arts**
Program	:	**Buddhist studies for Development**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Phrakhrubowonchaiwat, Dr.**
Co- Advisor	:	**Phrametheevachirapirat, Asst. Prof. Dr.**

The objectives of thesis were as follows: 1) To study the role of monk propagating Theravada Buddhism. 2) To study the role of monk propagating in Krabi province. And 3) To analyze the role of monks propagating Buddhism in Krabi province. The qualitative research study based on primary documents, including the Tripitaka, Commentary, textbooks, theories, and related research documents. The tool was an in-depth interview with 9 key informants/people. The data was collected and analyzed for contentม. And analyze inductively to create conclusions.

The results of reseach were found that:

The role of the Sangha in propagating Buddhism. It is the ability to manage various responsibilities. To achieve the goal focusing on giving people knowledge, an understanding of that principles. And can be put them into practice in daily life appropriately. The role of the Sangha Administrator is both to be the spiritual leader of the community, An Improving the quality of citizens, public assistance and assistance with government work. Therefore, it was in order to inherit and created stability in Buddhism for society through study, practice, propagation and protection. It was a role to play in propagating the principles of Buddhism for a stable existence in society.

The Role of Buddhist Dissemination of Buddhist Ecclesiastics in Krabi Province. It follows the traditions of the Sangha and Thai traditions from ancient times. It was the role of propagating through 5 Buddhist activities, The including

Ordination activities, The summer novice ordination activities, The daily Dhamma demonstration activities, Alms-giving activities on important days, and The Dhamma teaching activities through media. In the present era, the propagation of Buddhism has been carried out in a new form. That was in the form of the activities of missionary missionaries. And there was increased use of modern innovative technology for mission activities. It was a duty to spread the principles of Buddhism and teachings in Buddhism. Make people had more faith and faith. Saw the good traditions of Thai Buddhism. It was to teach the people according to their wishes. And these activities could be found in various temples General in Krabi province.

The role of monks propagating Buddhism in Krabi province. It was development according to the principles of morality, concentration, and wisdom. There was a process of intelligently interacting with outside society. And be aware of the mutually supportive relationship with the social environment was fellow human beings Do not harm each other physically, property, spouse, speech, and intellect with kindness and compassion. Be generous and generous to your fellow humans. And must strictly respect the law and social regulations. This role in propagating Buddhism was thus strengthening the Sangha. Make monastic institutions self-reliant. There was stability in propagation. And to promote the development of the knowledge of the Sangha to the monastic institution. To be able to manage missions in a complete manner, including all 5 activities, as well as creating a strong group of monks. And could connect the network of monks with monastic institutions very well.

Keywords: Roles , Dissemination , Monks , Krabi province

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี เนื่องจากความอนุเคราะห์เกื้อกูลจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ทางด้านพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทั้งส่วนที่เป็นงานวิชาการ งานภาคสนาม และทุกฝ่ายที่สนับสนุนการวิจัย

ขอขอบพระคุณ พระเมธีวชิราภิรัต, ผศ.ดร. รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช ที่ให้ความเมตตาและอบรมสั่งสอนตลอดหลักสูตร พระวิสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร. คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา และพระมหาวิชาญ กนฺตสีโล ประธานหลักสูตรพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบ และให้กำลังใจผู้วิจัยด้วยดีตลอดมาจนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบพระคุณ พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และพระเมธีวชิราภิรัต, ผศ. ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่เมตตาถ่ายทอดความรู้ในการทำวิจัย และให้คำปรึกษาแนะนำอันมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล การอภิปรายผล และห่วงใยผู้วิจัยนับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. โสภณ ขำทัพ และอาจารย์ ดร. สุจิตรา ทิพย์บุรี ที่ได้กรุณาจุดประกายความคิดเริ่มต้น ติดตาม ส่งเสริมการทำวิทยานิพนธ์ และกรุณาตรวจสอบเรียบเรียงภาษาในการเขียนงานวิทยานิพนธ์นี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการจัดทำเอกสารต่างๆ ของบัณฑิตวิทยาลัย อีกทั้งขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุน สอบถามและเป็นกำลังใจให้ตั้งแต่เข้ารับการศึกษาจนกระทั่งสำเร็จลงได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ขอกุศลผลบุญและความดีงามที่เกิดมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มอบเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา สังฆบูชา และทดแทนคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด ตลอดจนครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ซึ่งข้าพเจ้าขอยกกุศลผลบุญเหล่านี้เป็นเครื่องบูชาพระคุณ เพื่อความสำเร็จประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนานี้ด้วยเทอญ

พระครูสถิตพนมวัน (สมศักดิ์ เอียดแก้ว)

สารบัญคำย่อ

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อพระไตรปิฎกในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อเป็นชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น วิ.ม. 4/32/40 หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ คือ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 32 หน้าที่ 40

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	**คำเต็ม**	
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	**คำเต็ม**		
ขุ.ขุ.	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุทฺทกปาฐ
ขุ.ม.	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส
ที.สี.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค
ที.ม.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ที.ปา.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม.มู.	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์
ม.ม.	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์
สํ.ม.	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค
สํ.ส.	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวคฺค
อง.จตุกก.	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต
อง.ปญฺจก.	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ช**
กิตติกรรมประกาศ ..... **ฌ**
สารบัญคำย่อ ..... **ญ**
สารบัญ ..... **ฏ**
สารบัญภาพ ..... **ฒ**

บทที่ 1 บทนำ **1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามการวิจัย 4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย 4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย 5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ 8
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 8
1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง 8
1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 14
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย 20
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ 20
บทที่ 2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ **23**
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท 23
2.1.1 แนวคิดของบทบาท 24
2.1.2 ความหมายของบทบาท 26
2.1.3 ความสำคัญของบทบาท 30
2.1.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาท 31
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่ 35
2.2.1 แนวคิดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 36
2.2.2 ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 38

สารบัญ

หน้า

2.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจากอดีตสู่ปัจจุบัน..... 41
2.3.1 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล..... 41
2.3.2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการสมัยหลังพุทธกาล 45
2.3.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน..... 48
2.4 ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550..... 50
2.5 คุณสมบัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ..... 52
2.6 บทบาทและการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการต่อสังคมไทย..... 55
2.6.1 บทบาทของพระสังฆาธิการ ใน 4 ด้าน..... 56
2.6.2 บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ใน 5 ด้าน 58
2.7 บทสรุป..... 60
บทที่ 3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ 63
3.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่..... 63
3.1.1 ประวัติความเป็นมา..... 63
3.1.2. ลักษณะทางกายภาพ..... 64
3.1.3 ข้อมูลการปกครอง/ ประชากร/ ศาสนา..... 65
3.1.4 วัดที่มีความสำคัญและโดดเด่นในมิติศาสนาและวัฒนธรรม..... 65
3.2 การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่..... 68
3.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่..... 71
3.3.1 แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดกระบี่..... 72
3.3.2 ความหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
จังหวัดกระบี่..... 75
3.4 เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่..... 77
3.4.1 ลีลาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา..... 77
3.4.2 ลีลาการเทศน์และการเผยแผ่พุทธธรรม..... 78
3.4.3 ด้านตัวผู้ฟังเทศนาหรือผู้เรียน..... 79
3.5 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่..... 80
3.5.1 รูปแบบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการใน
จังหวัดกระบี่..... 80
3.5.2 เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่..... 86

สารบัญ

หน้า

3.6 บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดกระบี่ 92
3.6.1 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการอุปสมบท 92
3.6.2 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน 93
3.6.3 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการแสดงธรรมประจำวัน 94
3.6.4 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ 95
3.6.5 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ 95
3.7 เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ 96
3.7.1 เป้าหมายด้านศีล หรือ กายภาวนาและศีลภาวนา 96
3.7.2 เป้าหมายด้านสมาธิ หรือ จิตตภาวนา 99
3.7.3 เป้าหมายด้านปัญญา หรือ ปัญญาภาวนา 101
3.8 บทสรุป 102
บทที่ 4 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกระบี่ 105
4.1 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการอุปสมบท 106
4.2 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการบรรพชา 109
4.3 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการแสดงธรรม 111
4.4 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการทำบุญตักบาตร 114
4.5 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ 115
4.6 สรุปคำสัมภาษณ์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 116
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ 122
5.1 สรุปผลการวิจัย 122
5.2 ข้อเสนอแนะ 132
บรรณานุกรม 134
บุคลานุกรม 142
ภาคผนวก 143
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย 144
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ
การวิจัยรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย 146
ภาคผนวก ค เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน 150

สารบัญ

หน้า

ภาคผนวก ง หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย..... 154
ภาคผนวก จ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย 161
ภาคผนวก ฉ ตารางแจกแจงความถคี่ ่าคะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI)..... 168
ประวัติผู้วิจัย..... 170

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Conceptual Framework) 20
3.1 กรอบแสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ 70

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันนี้สืบทอดมานับแต่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิเป็นต้นมา และรุ่งเรืองในประเทศไทยมาตลอด โดยอาศัยการเผยแผ่ของบูรพาจารย์ผู้แตกฉานในพระธรรมวินัยเป็นกำลังสำคัญ ซึ่งปัจจุบันมีพระนักเผยแผ่หลายรูปทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ได้รับการยกย่องยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ บทบาทและวิธีในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนจึงต้องอาศัยความศรัทธาเป็นพื้นฐาน และมีปัญญาเป็นผลที่เกิดขึ้นตามมา แต่การที่จะมีปัญญาได้นั้น ตนเองต้องรู้จักคิดพิจารณา อบรมปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการฟัง การอ่าน การฝึกฝนและการเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวบ้าง จึงสามารถพัฒนาจิตใจตนเองให้เข้าถึงความมีอิสรภาพ นั่นคือ ทำให้จิตหลุดพ้นจากสภาวะกองกิเลสและความทุกข์ทั้งปวงได้เป็นเป้าหมายสูงสุด เป็นการหลุดพ้นจากวงจรแห่งกองทุกข์ทั้งปวง ซึ่งหัวใจของพระพุทธศาสนานั้นคือ หมั่นทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์[1] โดยวัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ เป็นที่อยู่ของภิกษุ สามเณร ประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน และเป็นศูนย์กลางของสังคมไทยนับแต่อดีตจนถึงทุกวันนี้ เพราะวัดเป็นสถานที่ซึ่งพระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่ และการประกอบพิธีทางศาสนาในวันสำคัญต่างๆ ดังเช่น การบรรพชาอุปสมบท การทำบุญตักบาตร การเทศนา และเป็นศูนย์กลางการศึกษาปฏิบัติธรรม โดยในปัจจุบันมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 15 ทวิ มหาเถรสมาคมว่าด้วยการพระศาสนาในด้านต่างๆ รวม 6 ด้าน เรียกว่า กิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เป็นการพระศาสนาใน 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ จึงเห็นได้ว่า การเผยแผ่เป็นกิจการคณะสงฆ์ด้านหนึ่งในหกด้าน ซึ่งกรมการศาสนาได้ให้ความหมายไว้ว่า การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย มุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยมีพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อน

---

[1] พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธี), “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2562.

แต่จากผลงานการทำหน้าที่ทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดและพระสงฆ์ที่ผ่านมา โดยภาพรวมแล้ว ยังคงประสพปัญหา ได้ถือว่ายังไม่มีนโยบายและรูปแบบแนวทางที่ชัดเจน ไม่เป็นเอกภาพ คงเน้นความสามารถเฉพาะตัวของบุคคลเป็นหลัก ขาดระบบการทำงานเป็นทีม การใช้วิสัยทัศน์ของผู้นำเพื่อสร้างศรัทธา วัดที่มีงบประมาณมากย่อมจะมีโอกาสมากกว่าวัดเล็กๆ ในการสงเคราะห์ประชาชนและช่วยเหลืองานราชการ อีกทั้งพระสงฆ์ที่สามารถเผยแผ่แสดงธรรมให้น่าฟังน่าศรัทธามีจำนวนน้อย ไม่สอดคล้องกับคณะสงฆ์ในประเทศ ที่มีไม่ถึง 5% ของพระสงฆ์ทั้งหมด ซึ่งอาจเป็นเพราะสาเหตุของปัญหาต่างๆ 3 ประการ ดังนี้

1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ มีลักษณะต่างรูปต่างทำการเผยแผ่ไปตามความถนัดของตน ในรูปแบบและวิธีการที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างเคยชินของแต่ละรูปและแต่ละสำนัก โดยขาดการนำนโยบาย กลยุทธ์ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายมาบูรณาการ และนำมาประยุกต์ปฏิบัติอย่างเป็นเอกภาพ จึงไม่ส่งผลดีในการเผยแผ่เท่าที่ควร

2. พระสงฆ์ที่มีศิลปะในการเผยแผ่ การถ่ายทอดพุทธธรรมได้ดีมีคุณภาพ เป็นที่ศรัทธาประทับใจของพุทธศาสนิกชนมีอยู่น้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยพระสงฆ์ที่มีความพร้อมในด้านทักษะและวิธีการเผยแผ่นั้น ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น

3. คณะสงฆ์ขาดการสนับสนุนด้านนโยบาย วิธีการจัดการที่เป็นระบบ และการวางแผนแม่บทที่ชัดเจน ตลอดจนงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลืองานเผยแผ่ส่วนภูมิภาค ในการขับเคลื่อนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการประสานงานที่เชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร[2]

บทบาทของวัดและพระสงฆ์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในการพัฒนาและการให้บริการแก่ประชาชน ส่วนพระสงฆ์ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการ มักจะเป็นตัวแทนของวัด ดังเช่น เจ้าอาวาส จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคม และมีการจัดกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ครบตามความต้องการของสังคมโดยรวม นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังมีบทบาทสำคัญในการควบคุมทางสังคมในระดับประเทศด้วย เพราะพระสังฆาธิการเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชน ซึ่งปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม นั่นคือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ ความเป็นผู้นำทางสติและปัญญา[3] โดยขอยกตัวอย่างวัดที่โดดเด่นในการเผยแผ่ ได้แก่ วัดพระบรมธาตุวรมหาวิหาร (นครศรีธรรมราช) เป็นพระอารามหลวง

---

[2] กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนา พ.ศ. 2554-2559*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554), หน้า ข.

[3] ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21. *วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 10* (1), หน้า 938.

ขนาดใหญ่ เป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เป็นแหล่งอารยธรรมโบราณและประวัติศาสตร์ชนชาติไทยที่สำคัญนี้ วัดธารน้ำไหล (สุราษฎร์ธานี) มีความโดนเด่นในด้านปฏิบัติธรรมตามแนวทางของท่านพุทธทาสที่ได้สั่งสอนไว้ อันเป็นสถานที่สงบเหมาะแก่การเรียนรู้และท่องเที่ยวไปในตัว, วัดถ้ำเสือ (กระบี่) มีสถานที่สงบร่มรื่น มีความเป็นธรรมชาติ และมีกิจกรรมการส่งเสริมการปฏิบัติธรรม, วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (นนทบุรี) มีกิจกรรมการเผยแผ่ที่หลากหลาย และมีกลยุทธ์การเผยแผ่อย่างเป็นระบบ ทำให้มีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมจำนวนมาก, วัดร่องขุ่น (เชียงราย) เน้นที่ด้านความสวยงาม ความวิจิตรศิลป์และเอกลักษณ์ในการก่อสร้างเพื่อการเผยแผ่อย่างมหัศจรรย์ เป็นต้น โดยพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน เป็นที่รู้จักและมีความรู้ความสามารถเฉพาะตน มีไหวพริบปฏิภาณ มีผลงานผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านปัญญานันทภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) และพระพรหมบัณฑิต (ประยูรย์ ธมฺจิตฺโต) เป็นต้น

แต่ขณะเดียวกันในเขตพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นจังหวัดในพื้นที่สำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว มีวัดจำนวน 81 แห่ง สำนักสงฆ์ 32 แห่ง และศูนย์พระพุทธศาสนา 6 แห่ง โดยปัญหาด้านบทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการยังมีมาก หลายวัดที่ไม่มีกิจกรรมอะไรในการเผยแผ่และปล่อยปละละเลยในการพัฒนาวัด ทำให้วัดทรุดโทรมและความศรัทธาถดถอย โดยพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดต้องถือเป็นผู้ขับเคลื่อนวัดให้รับการพัฒนาหรือเสื่อมศรัทธาได้ เพราะบุคคลที่มาวัดย่อมดูการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์เป็นหลัก ซึ่งบางแห่งจะศรัทธาที่ตัวบุคคลมากกว่าสถานที่ อีกทั้งโครงสร้างการบริหารจัดการวัดในส่วนภูมิภาคของคณะสงฆ์ไทย ยังเป็นการรวมศูนย์อยู่ที่จังหวัด ซึ่งมีบุคลากรทำงานไม่เพียงพอ ไม่มีองค์การใดมารองรับเพื่อการสนับสนุนงาน และตรวจสอบการทำงานอย่างจริงจัง ทำให้พระสังฆาธิการในระดับอำเภอ ระดับตำบล และเจ้าอาวาส มีอำนาจสูงสุดในการปกครองดูแลวัดของตนแต่เพียงผู้เดียว การรวมศูนย์อำนาจการบริหารเช่นนี้ เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 จึงเป็นเหตุให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง เป็นผลให้กิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพ ขาดการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสม ขาดเครื่องมือหรือกลไกที่จะสนองงานให้ได้ผลนั้นยิ่งยาก[4] อีกทั้งพระสังฆาธิการคงมีงานล้นมือ บริหารงานได้ไม่ทั่วถึง และเนื่องจากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างของคณะสงฆ์จึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นกับวัด และเกิดมีข่ายความประพฤติเสื่อมเสียของพระภิกษุสามเณรตามธรรมวินัยมาโดยตลอด ดังที่มีปรากฏอยู่ในสื่อต่างๆ มากมายไม่เว้นแต่ละวัน

---

[4] พระครูวิสุทธานันทคุณ (วิสุทฺธาจาโร), “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2558, หน้า 3.

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยในฐานะพระสังฆาธิการเห็นว่าบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ควรได้รับการพัฒนาในด้านความรู้และกิจกรรมการเผยแผ่ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อได้เข้าใจถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยอื่นที่ทำให้พระสังฆาธิการต้องได้รับการพัฒนาด้วยวิธีการศึกษาจากกิจกรรมหลักในการเผยแผ่ทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การแสดงธรรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และการสอนธรรมะผ่านสื่อ ผู้วิจัยจึงสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษา “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ และพัฒนากิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดกระบี่ ตลอดจนเพื่อเป็นการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ เป็นอย่างไร

1.2.2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร

1.2.3 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

1.3.2 เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Key Informants) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) โดยมีขอบเขตดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลที่เกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่จากข้อมูลทุติยภูมิ คือ อรรถกถา ชาดก ฎีกา อนุฎีกา ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยและบทความต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจากเว็บไซด์ออนไลท์

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับบทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการต่อสังคม ทั้ง 4 ด้าน คือ

1) การเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ

2) การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง

3) การสงเคราะห์ประชาชน

4) การช่วยเหลืองานราชการ

โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ผู้วิจัยวิเคราะห์จากบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ซึ่งกำหนดกิจกรรมหลักไว้ 5 กิจกรรม คือ

1) กิจกรรมด้านการอุปสมบท

2) กิจกรรมด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

3) กิจกรรมด้านการแสดงธรรมประจำวัน

4) กิจกรรมด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ

5) กิจกรรมด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง คือ วัดที่มีความโดดเด่นในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมหลักในจังหวัดกระบี่ จำนวน 5 วัด

1.4.4 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจงในจังหวัดกระบี่ เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 9 รูป/คน จากนั้นทำการรวบรวมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่มาวิเคราะห์

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ[5](Qualitative Research) ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยไม่มุ่งเน้นข้อมูลเชิงตัวเลข หรือสถิติ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ และคำถามวิจัย มีลำดับดังต่อไปนี้

---

[5] สุภางค์ จันทวานิช, *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 131–144.

1.5.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

1) ขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก เป็นการศึกษาบทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

2) ขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ชาดก ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทและการเผยแผ่ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการตามกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน การแสดงธรรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และการสอนธรรมะผ่านสื่อ

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย[6]**ผู้วิจัย**ใช้เกณฑ์ของ Scott, J. ที่กำหนดไว้ดังนี้

1) ความจริง (Authenticity) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารแท้จริง (Origin) มีความสำคัญ โดยผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เขียน หรือหน่วยงานที่เขียนเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร รวมถึงข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารนั้นสอดคล้องกับช่วงเวลาอย่างไร ดังเช่น พระไตรปิฎกภาษาไทย

2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่า เอกสารนั้นจะต้องไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือน หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ไม่ใช่บทวิจารณ์ เพราะเป็นการเขียนข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนได้แสดงความเห็นของตนประกอบเข้าจนบิดเบือน ดังเช่น บทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการต่อชุมชน

3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) หมายถึง ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารนั้นว่าเป็นแบบฉบับที่แทนเอกสารประเภทเดียวกันได้หรือไม่ และข้อมูลในเอกสารที่นำมาวิเคราะห์นั้นจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นตัวแทนของประชากรได้ และผลที่เสนอในงานวิจัยนั้นเป็นตัวแทนจะนำมาวิเคราะห์ต่อได้ ดังเช่น กิจกรรมหลัก 5 กิจกรรมในการเผยแผ่

4) ความหมาย (Meaning) เกณฑ์ความหมาย หมายถึง การคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนและสามารถที่จะเข้าใจได้ง่าย ผู้วิจัยต้องตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้น ด้วยการพิจารณาข้อมูลคร่าวๆ ว่า เอกสารที่นำมาพิจารณานั้น มีข้อมูลใดที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับการวิจัยได้หรือไม่ เป็นการตีความเอกสารในระดับที่เป็นข้อเท็จจริง คือการสรุปสาระสำคัญที่ปรากฏ

1.5.2 การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study)

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

---

[6] Scott, J., *A matter of record: Documentary sources in social research,* Polity press: Cambridge, 1990, 95-98.

1) นำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้กำหนดไว้จากบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องตรวจสอบเนื้อหาข้อคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้องและเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) จากนั้นผู้วิจัยนำแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างขึ้นมาพร้อมแบบประเมิน ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index – CVI)

การหาคุณภาพเครื่องมือ เป็นการตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นโดยการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Item Content Validity Index : I-CVI) โดยพิจารณาทีละข้อความที่สอดคล้องว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีและเนื้อหาหรือไม่ เน้นที่ระดับความเห็นด้วยของผู้เชี่ยวชาญข้อความนั้น ๆ และนำมาคำนวณค่า I-CVI (ค่าที่ได้จากการพิจารณารายข้อ : Item) ค่าที่ดี ควรมีค่ามากกว่า .80 แบบสัมภาษณ์ที่มีความสมบูรณ์ ค่า CVI จะเท่ากับ 1 ซึ่งการหาค่าดัชนี ความตรงเชิงเนื้อหาส่งให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณามาตรประเมินความสอดคล้องจะมี 4 ระดับคือ

1 คะแนน คือ ไม่สอดคล้อง (not relevant)

2 คะแนน คือ สอดคล้องบางส่วน (somewhat relevant)

3 คะแนน คือ ค่อนข้างสอดคล้องมาก (quite relevant)

4 คะแนน คือ มีความสอดคล้องมาก (more relevant)

เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้คะแนนมา ผู้วิจัยต้องทำการนับข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละคนให้คะแนน โดยนับเฉพาะ 3-4 คะแนนเท่านั้น มาคำนวณหาค่า I-CVI (Item content Validity Index) ดังนี้

$$I\text{-}CVI = Nc/N$$

ในส่วนข้อคำถามสัมภาษณ์ที่ได้คะแนนเพียง 1-2 คะแนน ผู้วิจัยจะต้องทำการตัดและเรียบเรียงข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ต้องการวัด หรือนำข้อความนั้นมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ[7]

[7] Ayre, C., & Scally, A. J., *Critical Values for Lawshe's Content Validity Ratio: Revisiting the Original Methods of Calculation,* Measurement and Evaluation in Counseling and Development, 47, 2014, 79-86.

3) นำข้อคำถามแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกมาปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่าหาความเที่ยงตรง แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนจะนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการบันทึกเสียง และการจดบันทึกข้อความ

4) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 9 รูป/คน ดังนี้

- พระสังฆาธิการ	จำนวน 4 รูป
- ผู้สนับสนุนการเผยแผ่	จำนวน 3 คน
- นักวิชาการ (ครู)	จำนวน 2 คน
	รวมจำนวน 9 รูป/คน

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ภาคสนาม มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ตามวิธีอุปนัย (Inductive Method) จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
2. ได้ทราบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3. ได้ทราบผลการวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

1.7 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ที่รวบรวมได้มีดังต่อไปนี้

ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวไว้ว่าการเผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนวัฒนาสถาพร งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ ความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรม และสามารถนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งวิธีการที่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การ

เทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมะกถา การนำฝึกปฏิบัติ การนำเป็นพุทธมามกะ การนำพัฒนาท้องถิ่น การเยี่ยมเยียน การสาธิต และการนำจัดกิจกรรม

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.บ.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทย ตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระภิกษุในชนบทได้มีบทบาทเป็นแกนนำใน การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้นๆ

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. การเผยแผ่ธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์

5. วารสารและนิตยสารเผยแผ่ธรรม

6. งานเผยแผ่ต่างประเทศ[8]

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่ากิจกรรมการเผยแผ่ในหนังสือปณิธาน 3 ประการ ไว้ว่า ท่านได้สร้างกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตาม โครงการพระธรรมทูต การเผยแพร่พระพุทธศาสนาไว้กับผลงานทางธรรมะอย่างมากมาย มีทั้งที่รวมเล่มเป็นหนังสือ และบันทึกไว้ในแถบบันทึกเสียง พร้อมกันนี้ได้ขยายงานที่สวนโมกข์ปัจจุบัน ซึ่งย้ายจากพุมเรียงมาอยู่ที่บริเวณน้ำไหลเขาพุทธทอง เมื่อปี พ.ศ. 2487 ให้เป็นสถานที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม และเป็นที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย โดยท่านพุทธทาสภิกขุได้อุทิศตนเพื่องานศาสนา และทำงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เพื่อให้ทุกคนได้พบกับสันติสุขในชีวิต การอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่านนั้นเป็นการนำเอาสื่อต่างๆ มาปรับปรุงให้น้อมเข้ามามองตัวเองก่อนจะไปมองสิ่งอื่น ดังตัวอย่างการสร้างสื่อทางธรรมะคือโรงมหรสพทางวิญญาณ แต่ละภาพจะต้องใช้ความคิดของตนเองเป็นหลักในการตีความหมาย เป็นการศึกษาธรรมะด้วยตัวเองโดยไม่รู้ตัว และเครื่องศึกษาธรรมที่มีมากมายในสวนโมกขพลารามนั้นล้วนมาจากความคิดของท่านที่ต้องการสื่อธรรมให้คนในรูปแบบต่างๆ ได้มาศึกษา และกลับไปอย่างคนได้ดวงตาที่สว่าง ทั้งเก้าตา คือตาแห่งปัญญา[9]

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) ได้กล่าวไว้ว่าเรื่องกิจการเผยแผ่พระศาสนาของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการดังนี้

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การอุปสมบท การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนตามความประสงค์และโอกาสต่างๆ ของพุทธศาสนิกชน

---

[8] ปิ่น มุทุกันต์, *มุมสว่าง*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มีเดียโฟกัส, 2533), หน้า 36.

[9] พุทธทาสภิกขุ, *ปณิธาน 3 ประการ ของพุทธทาสภิกขุ*, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2537), หน้า 23.

2. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือการสอนธรรมะผ่านสื่อ โดยทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่นในโอกาสต่างๆ ตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

3. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานการบรรพชา งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบรรยายธรรม เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธิสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ ในที่ประชุมและสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสน์ในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธศาสนาในสถานรักษาและในที่สาธารณะ

5. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่วัดบางวัดจัดให้มีการทำบุญตักบาตร มีปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสรงน้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระการขนทรายเข้าวัดและการก่อเจดีย์ เป็นต้น[10]

กรมการศาสนา ได้กล่าวไว้ว่าเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกวิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์ และวีดีทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการมีวัดหรือพระสงฆ์จัดโครงการต่างๆ ขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าเป็นภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น[11]

---

[10] สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญโญ), *การเผยแผ่พระพุทธศาสน*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2540), หน้า 148.

[11] กรมการศาสนา, *คู่มือการบริหารและการจัดการวัด ฉบับย่อ*, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, 2542), หน้า 9.

บุญศรี พานะจิตต์ ได้กล่าวไว้ว่าการประกาศธรรมเป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ ซึ่งงานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้

1. งานพระธรรมทูต ดำเนินงานโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนาออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศ เป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิดความคิดถึงคุณค่าของธรรมะ และความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกวิธีและถูกต้อง รวมทั้งสามารถใช้หลักธรรมแก้ปัญหาต่างๆ ได้ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และสิ่งแวดล้อม งานพระธรรมทูตเป็นงานพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเป็นงานที่เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของประเทศชาติ แนวการปฏิบัติงานของพระธรรมทูต ได้แก่ การเทศน์ การบรรยาย การสนทนาธรรมกถา นำฝึกสมาธิ นำเป็นพุทธมามกะ นำพัฒนาท้องถิ่น สาธิตเยี่ยมเยียน และนำจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์ไทยตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้าน โดยให้พระสงฆ์ในชนบทมีบทบาท และเป็นแกนนำในการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

3. งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และน้อมนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

4. งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน

5. การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนร่วมกันจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ ที่เรียกว่าพุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ ได้แก่ เด็กอายุ 16-18 ปี

6. การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน เป็นการดำเนินการโดยเผยแผ่ทางวิทยุ โทรทัศน์ วารสาร นิตยสารเผยแผ่ธรรม และการเผยแผ่ในต่างประเทศอาจมีการตั้งวัดในต่างประทศ

7. การเผยแผ่ตามศักยภาพของวัด เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด ได้แก่ โครงการอุทยานการศึกษา การจัดสวนสมุนไพรในวัด โครงการลานวัดลานใจ การกีฬา เป็นต้น[12]

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวไว้ว่ากิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยจัดให้มีการทำบุญตักบาตร เทศน์ หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนั้นทางวัดยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น การบรรพชาอุปสมบท การหล่อเทียนเข้าพรรษา การประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์มีการจัดพิธีสรงน้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น สรุปการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม[13]

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นพระสังฆาธิการเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้นำในกิจการด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา ความเจริญหรือความเสื่อมของพระพุทธ ศาสนาจึงสัมพันธ์อย่างยิ่งกับคุณภาพของพระสังฆาธิการระดับต่างๆ ภารกิจของพระสังฆาธิการนั้น นอกจากหน้าที่ตามปกติของสงฆ์ คือ การสอนธรรมนำปฏิบัติแก่พุทธบริษัทแล้ว ยังมีภารกิจด้านการบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาอีก 6 ด้าน กล่าวคือ งานการปกครอง งานการศาสนศึกษา งานการศึกษาสงเคราะห์ งานการเผยแผ่ งานการสาธารณูปการ และงานสาธารณะสงเคราะห์ การบริหารจัดการภาระงานด้านต่างๆ ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้นๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังเป้าหมายได้[14]

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือตามรอยปัญญา : ธรรมอินเทรนด์ ว่า ท่านได้มุ่งเน้นงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมหลักมาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการฝึกอบรมพระธรรมทายาทเมื่อปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา โดยมีพระภิกษุจากทั่วประเทศเข้ารับการอบรม เพื่อฝึกฝนพัฒนาคุณภาพ ศักยภาพ วิธีการ และเทคนิคในการแสดงธรรม

---

[12] บุญศรี พานะจิตต์, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 21.

[13] วิโรจน์ สารรัตนะ, *ผู้บริหารโรงเรียน : สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ,* พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์, 2548), หน้า 102.

[14] พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตร การบริหารกิจการคณะสงฆ์, *เอกสารประกอบ,* (อยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มปพ., 2553), หน้า ข.

ให้แก่พระสงฆ์ได้นำไปเป็นแนวทางในการเผยแผ่ และพัฒนาไปในส่วนภูมิภาคต่างๆ[15] ซึ่งกิจกรรมหลักที่ทางวัดได้ดำเนินการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้

1. การจัดอุปสมบท พระพรหมมังคลาจารย์กล่าวไว้ในหนังสือรุ่นของพระนวกะ (ธรรมสมโภชน์ 93 ปี) ว่า การเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติ ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เนื่องจากคนหนุ่มมีความคะนองไปตามวัย ไม่เป็นตัวของตัวเอง บังคับตนเองไม่ได้ ขาดความอดทน ขาดการบังคับตัวเอง ขาดความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง แต่มักจะคิดในทางวัตถุสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการมาบวชมาปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า สอนให้เราปฏิบัตินั้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่ถูกต้อง มีความสุขโดยไม่ต้องลงทุนไม่ต้องแสวงหา ทำให้ใจสะอาด ใจสว่าง และใจสงบ[16]

2. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน พระพรหมมังคลาจารย์กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์สามเณรภาคฤดูร้อน (ตามรอยชีวิตงาม) ว่า การบรรพชาเป็นการอบรมตนเองให้ดีงามตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และให้บิดามารดามีความสุข เมื่อบรรพชาแล้วตั้งใจศึกษา เชื่อฟังคำสอน บังคับตัวเองไม่ปล่อยอารมณ์ให้ตกต่ำ เสียหายไร้ค่า น้อมนำคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ และควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของครอบครัว ชาติ และบ้านเมืองได้[17]

3. การปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ พระพรหมมังคลาจารย์กล่าวไว้ในปณิธานการปาฐกถาธรรมว่า การกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยการยืนปาฐกถาธรรม ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีในการแสดงธรรม เป็นการกล่าวธรรมะแก่ผู้รับฟัง ด้วยการเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกธรรมะในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจ เพื่อสามารถนำธรรมะนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน[18]

4. การตักบาตรสาธิต พระพรหมมังคลาจารย์กล่าวไว้ในปฏิรูปประเพณีการบวชว่า การตักบาตรสาธิตนั้นได้ความคิดมาจากท่านอาจารย์พุทธทาส จากสวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็นการสาธิต หรือแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่าง

---

[15] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (ตามรอยปัญญา: ธรรมอินเทรนด์, 2554), หน้า 12, http://www.ebooks.in.th/research./Buddhism/Buddhism.files/Buddhism.htm. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565.

[16] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ธรรมสมโภชน์ 93 ปี* หนังสือรุ่นพระนวกะ, (นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด, 2547), หน้า 15.

[17] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *หนังสืออนุสรณ์สามเณรภาคฤดูร้อน (ตามรอยชีวิตงาม)*. (นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด, 2550), หน้า 6.

[18] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (ปณิธานการปาฐกถาธรรม: สถาบันบันลือธรรม, 2554), http://www.ebooks.in.th/research./Buddhism/Buddhism.files/Buddhism.htm., สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2565.

ประหยัดจะทำได้อย่างไร การตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยากเรื่องจานชามที่จะใส่ จานชามที่เหลืออุบาสกอุบาสิกาจะนำไปทานข้าวกัน ส่วนการนั่งที่ลานหินโค้งจะทำให้มองเห็นกันง่ายและทั่วถึง สะดวกสวยงาม และเรียบง่าย เน้นการฉันในบาตร เสร็จแล้วนำไปล้างให้สะอาดได้ง่าย โดยมีกิจกรรมประกอบด้วยการฟังเทปธรรมบรรยายของท่านพุทธทาส[19]

5. การสอนธรรมะผ่านสื่อ พระพรหมมังคลาจารย์กล่าวไว้ในชีวิตและงานของปัญญานันทภิกขุว่า การสอนธรรมะผ่านสื่อนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในหลายรูปแบบ ดังเช่น การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาที่ได้แสดงปาฐกถาไว้ทุกวันอาทิตย์ หนังสือที่ได้เขียนไว้ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในวาระโอกาส เช่น วันขึ้นปีใหม่ได้จัดพิมพ์ปฏิทิน หนังสือธรรมะแจก และส่งเป็นของขวัญวันปีใหม่ในรูปของ ส.ค.ส ซึ่งเริ่มจากปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา[20]

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เป็นการประกาศธรรม เป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมมาได้นั้น จะมีการนำกิจกรรมสำคัญที่หลากหลายทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของทางวัด ซึ่งพระสังฆาธิการในแต่ละวัดได้จัดทำกิจกรรมเหล่านี้ขึ้นในวัดทุกวัด ได้แก่ กิจกรรมการอุปสมบท การบรรพชา การแสดงธรรม การทำบุญตักบาตร และการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นต้น

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ผู้วิจัยรวบรวมมาได้นี้ เป็นการยืนยันสนับสนุนถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมเชิงรุกที่ทางวัดดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมสำคัญ ดังมีงานวิจัยต่อไปนี้

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (ค้าสบาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า หลักการกำหนดนโยบาย แนวคิดทฤษฎีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และทรงกำหนดหลักธรรมวินัยเป็นพื้นฐาน ดังเช่น โพธิปักขิยธรรม ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ โอวาทปาติโมกข์ อริยสัจจ์ วิสุทธิธรรม คุณธรรมของผู้นำ คุณธรรมของครูอาจารย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารราชการหรือผู้บริหารองค์การ เพราะนโยบายจะเป็นแนวทางเป็นเข็มทิศในการ

---

[19] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (ปฏิรูปประเพณีการบวช: สถาบันบันลือธรรม, 2554), http://www.ebooks.in.th/research./Buddhism/Buddhism.files/Buddhism.htm., สืบค้นเมื่อ 6 เมษายน 2565.

[20] พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), ชีวิตและงานของปัญญานันทภิกขุ, หนังสือ มปป., นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด, หน้า 53.

บริหารงานดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตรงต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้แก่พระสาวกทั้งหลายในการส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก เป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมาก เพราะมีพร้อมทั้งหลักการ วิธีการ อุดมการณ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์มีแนวนโยบายการเผยแผ่ตามหลักพระธรรมวินัย แนวนโยบายแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และเทคโนโลยีตามกระแสโลกาภิวัตน์[21]

พระครูวิโรจน์คุณากร (พลศิลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเป็นธรรมทูตด้วยพระองค์เองในฐานะธรรมราชา ทรงมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย และทรงประกอบด้วยคุณสมบัติของนักเผยแผ่ผู้ยอดเยี่ยม โดยการคำนึงถึงประโยชน์สุขอย่างยั่งยืนของผู้ฟังเป็นสำคัญ ต่อมาจึงทรงมอบให้พระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระศาสนาให้กว้างไกล แม้ในสมัยหลังพุทธกาล พระธรรมทูตก็ยังคงปฏิบัติตามหลักการเป็นนักเผยแผ่ที่ดีของพระพุทธองค์ ใช้สื่อการสอนและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และได้รับการทะนุบำรุงจากฝ่ายราชอาณาจักรทั้งในรูปแบบกฎหมายและปัจจัย 4 จนถึงปัจจุบัน ส่วนงานพระธรรมทูตในประเทศไทยได้มีการฟื้นฟูและดำเนินการโดยกรมการศาสนา จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมอบให้มหาเถรสมาคมรับไว้เป็นงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ เมื่อ พ.ศ. 2507 และในอีกสองปีต่อมามหาเถรสมาคมมีมติให้รับงานนั้นไว้ในรูปแบบของพระธรรมทูต ด้วยการจัดตั้งเป็นกองงานพระธรรมทูตขึ้นเป็นกิจกรรมถาวร[22]

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี” ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสภาพส่วนบุคคลโดยรวม พระสังฆาธิการที่มี ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่พระสังฆาธิการ ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับพระสังฆาธิการที่มี อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัญหาส่วนใหญ่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด

---

[21] พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (ค้าสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2552.

[22] พระครูวิโรจน์คุณากร (จำรัส พลศิลา), “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2555.

เพชรบุรี คือการกระจายอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดเพชรบุรี ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่มีหน่วยงานที่รองรับการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรีทุกตำแหน่งทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มบทบาทให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกระจายอำนาจหน้าที่กระจายการปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัดเพชรบุรีอย่างเหมาะสม ประกอบกับควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายรวมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจาริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทนเสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาต่อไป[23]

พระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร” พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการให้ความสำคัญการวางแผนการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นชาวพุทธมีการจัดสาธารณูปโภคภายในวัด, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้นและมีการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยงานสังคม และดำเนินการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่เข้ามาทำบุญในวัด ด้านการศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณการเงินจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนนักธรรม บาลี และปริยัติอย่างทั่วถึงและคัดเลือกครูสอนนักธรรม บาลีที่มีคุณภาพสอนและใช้กฎระเบียบการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและออกกฎระเบียบใหม่ๆเพื่อพัฒนาวัดอยู่เสมอ ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ความคิดเห็นของต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวม ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการ

---

[23] พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2555.

สาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ที่ไม่แตกต่างกัน แนวทางการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการต้องมีส่วนร่วมและเข้าร่วมประชุมตามมติมหาเถรสมาคม เพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัด มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเพิ่มบุคลากรทางการศึกษาทั้งครูผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจครูผู้สอน ผู้บริหารควรมอบทุนศึกษาสงเคราะห์แก่ผู้เรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยราชการ และเอกชน ตลอดวางแผนสร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็น ควรนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่นให้สมดุล และมีส่วนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ให้มากขึ้น[24]

พระสุทธิพันธ์ อาทโร (จันทรมาศ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามทรรศนะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุ พรรษา ระดับการศึกษา ต่างกัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนที่มีสถานภาพต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05[25]

พระทินวัฒน์ จนฺทปญฺโญ (สุขสง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาในโลกตะวันตก มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) วิธีการเผยแผ่ ควรสร้างบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม สร้างสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชาวตะวันตก และควรสร้างสื่อที่เหมาะสมกับความต้องการของชาวตะวันตก

2) เนื้อหาคำสอน ควรเน้นหลักธรรมที่เป็นเหตุเป็นผลร่วมพิสูจน์ได้ในปัจจุบัน หลีกเลี่ยงหลักธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อที่ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน และเนื้อหาหลักธรรมไม่ควรโจมตีแนวคำสอนของความเชื่ออื่นๆ

---

[24] พระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2555.

[25] พระสุทธิพันธ์ อาทโร (จันทรมาศ), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามทรรศนะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2556.

3) กลุ่มเป้าหมายในการเผยแผ่ ควรเน้นกลุ่มของคนท้องถิ่นเจ้าของประเทศที่มีความสนใจพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเดิม และจัดหลักธรรมให้เหมาะสมกับความสนใจของผู้ศึกษา

4) จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้นำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนเอง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จนสามารถพัฒนาไปสู่การศึกษาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มุ่งสู่การปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ได้[26]

พระมหามนตรี (ศรีบุญฮุง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านบุคลิกภาพ ภูมิรู้ ภูมิธรรม แนวคิด อุดมการณ์ในการทำงานของพระธรรมทูตจะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตร เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน และควรมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันและกัน เมื่อไปอยู่ที่ไหนก็สามารถอยู่ร่วมกับหมู่คณะด้วยความสงบสุข พร้อมที่จะเสียสละเพื่องานพระพุทธศาสนา มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศได้ ความรู้ทางโลกจะต้องไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก เชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เข้าใจในจิตภาวนา มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ชาวต่างชาติ เพื่อเป็นความมั่นคงของศาสนาในอนาคต ผู้ที่จะเป็นพระธรรมทูตควรจะต้องผ่านหลักสูตร การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศมาโดยตรง

2) ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องเผยแผ่ทาง web site ใช้ภาษาให้ร่วมสมัย อาจทำเป็นสิ่งพิมพ์เป็นเล่มเล็กๆ ที่สะดวกในการหยิบอ่าน ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการสร้างเครือข่ายกระจายการเผยแผ่ไปยังจุดต่างๆ โดยยึดหลักอุดมการณ์ตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สอนว่า พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชน[27]

3) ด้านวิธีการพัฒนาพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรม มีการประเมินและการติดตามดูผลงานในอนาคต ควรมีวิทยาลัยพระธรรมทูตหรือเปิดเป็นหลักสูตรปริญญาโทด้านพระธรรมทูต จัดหลักสูตรให้เอื้อต่อการปลูกฝังอุดมการณ์การเผยแผ่ สร้างจิตวิญญาณแห่งความเป็นพระธรรมทูตให้อยู่ในใจ ให้เป็นผู้มีความรู้และความประพฤติดี มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านนี้

พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล”ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล องค์กรสงฆ์จึงควรจะต้องมีพระสงฆ์ที่ศึกษาและพัฒนาในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้มากขึ้น จะได้นำไปเผยแผ่ให้กับคนรุ่นใหม่ได้ เพราะพูดภาษาเดียวกัน หากไม่เดินทางไปด้วยกายก็สามารถอาศัยความเจริญทางเทคโนโลยีเผย

---

[26] พระทินวัฒน์ จนฺทปญฺโญ (สุขสง). “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2559.

[27] พระมหามนตรี ศรีบุญฮุง, “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2560.

แผ่ธรรมผ่านอินเทอร์เน็ตหรือช่องทางอื่นๆ การจะวิเคราะห์ว่าพระสงฆ์ไทยมีความจำเป็นกับการใช้ ICT หรือไม่ จำต้องพิจารณาหน้าที่และบทบาทของพระสงฆ์ไทยในมุมมองของพุทธบริษัทที่ประกอบด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา โดยนำหลักมหาปรินิพพานสูตร มีอยู่ 4 ประการ ดังนี้ (1) การศึกษาพระธรรม (2) การนำความรู้นั้นไปประพฤติปฏิบัติ (เพื่อประโยชน์ตน) (3) การเผยแผ่พระศาสนา เพื่อผู้อื่นเข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติ (เพื่อประโยชน์ท่าน) (4) การปกป้องพระศาสนา เมื่อมีผู้กล่าวให้คลาดเคลื่อนหรือจ้วงจาบพระธรรมวินัย ส่วนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสังคมยุคดิจิทัล คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่องทางสื่อโซเชียลต่างๆ เช่น สังคมในเฟสบุ๊ค (Facebook) ไลน์ (Line) ยูทูป (Youtube) และเว็ปไซต์ (www.) โดยใช้เป็นทำภาพนิ่ง หรือเป็นสื่อวิดีโอสั้น ไลท์สด (Live) เป็นกิจกรรมที่วัดนั้นๆ ได้จัดงาน เช่น งานบรรพชาสามเณร งานอุปสมบท งานวันมาฆบูชา งานวันวิสาขบูชา งานสวดมนต์ข้ามปี โดยสอดแทรกหัวข้อธรรมนั้นๆ และขยายใจความในห้องข้อธรรมให้เข้าใจง่าย โดยใช้ภาษาในการสื่อสารแบบสมสมัย และเปิดช่องทางให้มีการถามตอบทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ[28]

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว สรุปได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกวิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้นพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นต้องมีศักยภาพ ทั้งในด้านธรรมและวินัย เรียกว่า มีความรู้ดี มีความสามารถดี และมีความประพฤติดี อีกทั้งยังต้องสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระศาสนาได้ถูกต้อง และนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุข โดยต้องใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรม เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือธรรมะ วิทยุกระจายเสียง รายการโทรทัศน์ เทปบันทึก CD Youtube Facebook และบทเรียนออนไลท์ เป็นต้น เป็นการเข้าหาประชาชนได้อย่างรวดเร็วและสะดวกมากขึ้น นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมเชิงรุกที่ทางวัดดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่ มีการอุปสมบท มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีการแสดงธรรม มีการทำบุญตักบาตร และมีการสอนธรรมะผ่านสื่อต่างๆ เข้าสู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

---

[28] พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล), “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2562.

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ (Conceptual Framework)

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ไว้เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน ดังต่อไปนี้

บทบาท หมายถึง การทำตามบท, การทำตามหน้าที่กำหนดไว้ คือบทบาทพระสังฆาธิการทางสังคมทั้ง 4 ด้าน และบทบาทพระสังฆาธิการทางกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรม

บทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ หมายถึงการที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ดูแลในด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม และสติปัญญาที่ถูกต้องให้แก่ผู้คนในชุมชน

บทบาทการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง หมายถึงการที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ดูแลและพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง

บทบาทการสงเคราะห์ประชาชน หมายถึงการที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่สำคัญตามสภาพการณ์ปัจจุบันในสังคม และสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านขวัญกำลังใจและทางวัตถุ

บทบาทการช่วยเหลืองานราชการ หมายถึงการที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ที่จะช่วยเหลืองานทางราชการในด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายออกไป ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการ คือ การที่พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ได้ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยกิจกรรมหลักครบทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมการอุปสมบท หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมการอุปสมบทตามวิธีการ และแนวทางที่ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์ ส่งเสริมปัญญา เพื่อประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัย และปฏิบัติตนเพื่อการขัดเกลากิเลสอันมีอยู่ในใจตนให้หมดไป

กิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมตามวิธีการ และแนวทางที่เรียบง่าย ได้ประโยชน์ ส่งเสริมปัญญา เพราะการบวชเป็นสามเณรเป็นกิจที่ทำได้ยาก เป็นการอบรมตนเองให้ดีงาม ตั้งใจศึกษาหลักธรรมคำสอนย่อมจะทำให้บิดามารดามีความสุข

กิจกรรมการแสดงธรรมประจำวัน หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมการกล่าวธรรมะประจำวัน ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีการแสดงธรรม โดยการปาฐกถาธรรมแก่ผู้รับฟังในวันสำคัญต่างๆ ด้วยการสอดแทรกธรรมะเข้าไป เพื่อให้เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ มีการสมาทานศีล สวดมนต์ เจริญภาวนา และปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหาร การถวายจตุปัจจัย และการตักบาตรเป็นการประกอบกรรมดี

กิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อ หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรมการแสดงธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่ทางวัดดำเนินการไว้ในรูปแบบของสื่อต่างๆ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือ เอกสารในการสอนธรรมะ เทปบันทึก แผ่น CD Facebook หรือ Youtube เป็นต้น

พระพุทธศาสนา หมายถึง พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศไทย

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทผู้มีอายุกาลพรรษา เป็นผู้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยพระสังฆาธิการมีตั้งแต่ระดับต้น ได้แก่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส ไปจนถึงพระสังฆาธิการระดับสูง ได้แก่ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เป็นต้น

บุคคลผู้สนับสนุนการเผยแผ่ หมายถึง บุคลากรในหน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชนต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนด้านงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดกระบี่

นักวิชาการ หมายถึง บุคลากรในหน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชนต่างๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา หรือบริหารจัดการการศึกษา

บทที่ 2
บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นที่จะศึกษาออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ถึงแนวคิด ความหมาย ความสำคัญและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและการเผยแผ่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่

2.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2.4 ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

2.5 คุณสมบัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

2.6 บทบาทและการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการต่อสังคมไทย

2.7 บทสรุป

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการจากระบบโรงงานซึ่งสร้างความมั่งคั่ง ด้วยกระบวนการผลิตแบบทีละมากๆ เป็นตัวขับเคลื่อนผลผลิตไปสู่ตลาดขนาดใหญ่มากขึ้น จนทำให้เกิดองค์กรขนาดใหญ่ และเกิดกระบวนทัศน์ใหม่ๆ เข้าแทนที่กระบวนทัศน์แบบเดิมตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นร่วมกดดันให้ระบบธุรกิจต้องปฏิบัติตามสภาพสังคมใหม่ จนกระทั่งองค์กรจำนวนมากได้นำแนวคิดการจัดการคุณภาพด้วยบทบาทมาใช้พัฒนาองค์กรของตน เพื่อสร้างให้เป็นองค์กรแห่งผู้นำ โดยนำการบริหารจัดการเป็นกลยุทธ์ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย ทิศทางการดำเนินการ และช่วยแก้ไขปัญหาให้เป็นไปในจุดเดียวกัน เพราะความต้องการของสังคมนั้นมีการปรับเปลี่ยนกันอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการตอบสนองสังคมจึงเป็นสิ่งที่องค์กรต้องดำเนินการให้ตรงกับความต้องการของสังคม ภายใต้ภาวการณ์แข่งขันที่มีความรุนแรง และเข้มข้นมากกว่าก่อน ฉะนั้นองค์กรจึงจำเป็นต้องมีการจัดวางนโยบายที่เหมาะสม และกล้าที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อองค์กรด้วยบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งของบุคคลในองค์กร ดังเช่นสภาพสังคมปัจจุบันกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ของความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งส่งผลให้เกิดผลกระทบที่ตามมาคือ ทำให้หมู่คนมีความหวาดกลัวและหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ศาสนาจึงมีความสำคัญในการทำหน้าที่ที่จะทำให้มนุษยชาติหายหวาดกลัวและหายหวาดระแวงซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้มี

การนำหลักการสำคัญของแต่ละศาสนามาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาในสังคมนี้เป็นการนำหลักศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติต่อกัน สามารถจะช่วยให้สังคมเข้าสู่วิถีทางแห่งสันติสุขได้ โดยเฉพาะพระสงฆ์ไทยนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นที่พึ่งและเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางใจให้แก่คนในสังคม โดยสะท้อนได้จากการที่สังคมไทยในอดีตมีสันติสุขและความสงบนั้น เป็นเพราะมีรากฐานจากความมั่นคงและความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา[1]นั่นเอง

2.1.1 แนวคิดของบทบาท

แนวคิด "บทบาท" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า การทำท่าตามบท, การรำตามบท โดยปริยายหมายความถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู[2] บทบาทของพระสงฆ์ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า บทบาท คือภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น หากเป็นพ่อแม่ นอกจากจะต้องเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว ยังต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่ว หรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ด้วย ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ และบทบาทของพระสงฆ์นอกเหนือจากการศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแล้ว ยังจะต้องทำหน้าที่ในการเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงสืบไปอีกด้วย โดยบทบาทพบอยู่ทั่วไปจะมี 5 ลักษณะ คือ

1) บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์การกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์การนั้นๆ

2) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3) บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่ง คิดและเชื่อว่า เป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4) บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้ อยู่ในตำแหน่ง

5) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการ

---

[1] พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, *พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง,* (กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่), 2554, หน้า 94.

[2] ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556, (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, 2556), หน้า 648–649.

ปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

แต่บทบาทในตำแหน่งหน้าที่ของบุคลากรในองค์กรย่อมมีความแตกต่างกัน ตามลักษณะเพศ อายุ วัย นิสัย ความมุ่งมั่น และความสามารถในการปฏิบัติงาน ทั้งลักษณะขององค์การและบุคลากรดังกล่าวจะเป็นปัจจัยในการพิจารณาให้รอบคอบว่า องค์กรมีความจำเป็นอย่างไร จะพิจารณาอย่างไรว่าบทบาทบุคคลแต่ละคนมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่ต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไขไปสู่ระดับใดและที่สำคัญคือจะมีแนวคิดวิธีการพัฒนาคุณภาพอย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพสูงสุดและคุ้มค่าที่สุด ฉะนั้นเพื่อการพัฒนาบทบาทให้มีประสิทธิภาพจึงควรมีหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนขึ้นได้ ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะและเจตคติ ถ้าหากมีแรงจูงใจที่ดีพอ

2. การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก เพื่อนำมาสู่การพัฒนาในระบบขององค์การ

3. วิธีการบทบาทในการพัฒนามีหลายวิธี จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะขององค์การและบุคลากร

4. มีระบบการประเมินการพัฒนาความสามารถของบุคลากรเป็นระยะๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาความสามารถให้เพิ่มขึ้น อีกทั้งสนับสนุนให้ผู้มีความสามารถสูงได้ไปสู่ตำแหน่งใหม่

5. องค์การจะต้องจัดระบบทะเบียนบุคลากรให้เป็นปัจจุบัน ที่สามารถตรวจสอบความก้าวหน้าได้เป็นรายบุคคล

6. การพัฒนาบทบาทคุณภาพบุคคลจะต้องทำทุกด้านคือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้ความสามารถ ด้านจิตใจหรือด้านคุณธรรมให้มีควบคู่กันไป

7. องค์การต้องคำนึงถึงความมั่นคงและความก้าวหน้าของบุคลากรทุกคนในองค์การควบคู่กับความก้าวหน้าขององค์การ[3]

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็ตาม องค์กรจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทความสามารถในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผน การจัดการองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การชี้นำ และการควบคุม ซึ่งในกระบวนการเหล่านี้ เราถือว่าปัจจัยด้านคนเป็นบทบาทสำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนให้หน้าที่ต่างๆ ดำเนินไปตามทิศทาง หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ความเหมาะสมระหว่างคนกับงานจะทำให้เกิดความรู้ ทักษะความชำนาญ ประสบการณ์ และคุณลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของการจัดการคนเข้าทำงาน ซึ่งได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นศาสตร์หนึ่งทางวิชาการที่เรียกกันว่า หลักการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ

---

[3] สุจิตรา ทิพย์บุรี, *แนวคิดวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ*, (มมร.วข. ศรีธรรมาโศกราช เอกสารการบรรยายสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ครั้งที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 /2564), หน้า 4.

2.1.2 ความหมายของบทบาท

ในการประมวลแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทจากนักวิชาการหลากหลายท่าน ทั้งในประเทศและต่างประเทศหลากหลายไว้ประเด็น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอความหมายเกี่ยวกับบทบาท ดังต่อไปนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น[4]

ขบวน พลตรี ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานภาพนั่นเอง[5]

ชุดา จิตพิทักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมาย คือ

1) พิจารณาในโครงการโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่ง แสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น

2) พิจารณาในโครงการการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำ จนเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น[6]

ฑิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังได้แบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทในอุดมคติ” (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกิริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามได้กล่าวไว้ว่าฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้

1) มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง

2) มีบทบาทที่ควรจะเป็นอยู่แต่ละตำแหน่ง

3) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

4) ฐานะตำแหน่งแต่ละบทบาทนั้น ได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

5) บทบาทที่ควรจะเป็น นั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานะตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรม ตลอดจนเครื่องกระตุ้นที่

---

[4] กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527), หน้า 50.

[5] ขบวน พลตรี, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู, 2530), หน้า 23.

[6] ชุดา จิตพิทักษ์, *พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน, 2522), หน้า 12.

อยู่ในเวลาและสถานที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม[7]

ณรงค์ เส็งประชา ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหมายให้บุคคลกระทำ[8]

ปราชญา กล้าผจญ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่ง หรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจ หน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น[9]

พัชนี วรกวิน ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป[10]

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นความคาดหมายของการกระทำในสถานภาพหนึ่งๆว่าบุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role Playing) และสวมบทบาท (Role Taking) อย่างไร การเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบ และการสังเกต (Role Model) จากบุคคลที่เรายึดถือ (Significant Others) เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ[11]

พัทยา สายหู ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบได้เสมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาท หรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมาย เช่นนี้ “บทบาท” ก็คือ การกระทำต่างๆ ที่ “บท”กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่อยู่ใน “บท” นั้น[12]

ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทโดยทั่วไปพิจารณาได้ 2 ประการ คือ ประการ แรก พิจารณาด้านโครงสร้างสังคม บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่างๆ ซึ่งแสดงลักษณะคุณสมบัติ และกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น ประการที่สอง พิจารณาด้านการแสดง บทบาทหรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจาก

---

[7] ฑิตยา สุวรรณชฎ, *สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2527), หน้า 22.

[8] ณรงค์ เส็งประชำ, *บทบาททางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2530), หน้า 8.

[9] ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 34.

[10] พัชนี วรกวิน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 52.

[11] พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ของชาวบ้านห้วยยาง*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 60.

[12] พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 47.

การเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสภาพแห่งการปฏิสัมพันธ์นั้น[13]

ยนต์ ชุ่มจิต ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่ง สอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริม และพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน และดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ[14]

รุจา ภูไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามความคาดหวังของสังคมตามสถานภาพของกลุ่มบุคคลนั้นๆ หรือการปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล บทบาทจะถูกนำมาใช้เพื่อสิ่งต่างๆ ที่ถูกตนและบุคคลอื่นกระทำ[15]

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพ และบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญต้องมี 2 ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง[16]

วราคม ทีสุกะ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ[17]

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมตามลักษณะการรับรู้ และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครูก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม[18]

สนธยา พลศรี ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทหมายถึง หน้าที่ของบุคคลที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบ

---

[13] ไพบูลย์ ช่างเรียน, *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา, 2516), หน้า 102.

[14] ยนต์ ชุ่มจิต, *ความเป็นครู*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2540), หน้า 33.

[15] รุจา ภู่ไพบูลย์, *การพยาบาลครอบครัวแนวคิดทฤษฎีและการนาไปใช้*, (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์, 2537), หน้า 21.

[16] ลือชา ธรรมวินัยสถิต, *มนุษย์กับสังคม*, (เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 2539), หน้า 47.

[17] วราคม ทีสุกะ, *สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 29.

[18] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิช, 2547), หน้า 68.

ความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพ หรือบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น พ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น[19]

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความสมบูรณ์ หรือสมดุลกันพอควร นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ว่า บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ[20]

อุทัย หิรัญโต ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทคือหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ บทบาทเป็นสิ่งที่กลุ่ม หรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบพฤติกรรมของบุคคลในสถานะหนึ่งๆ ที่พึงมีต่อบุคคลในสถานะหนึ่งในสังคมเดียวกัน[21]

สรุปความหมายของบทบาท คือการมุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย เป็นการพัฒนาบุคคล หรือการพัฒนาองค์กรโดยแท้จริง เพราะการพัฒนาเริ่มต้นตั้งแต่การถือปฏิสนธิให้คงรอดอยู่ในครรภ์มารดา และคลอดออกมาอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดเมื่อตาย “คนเป็นจุดศูนย์กลางการพัฒนา” ในการพัฒนาเน้นที่บทบาทที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุข ให้สามารถปรับตัวได้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาวิวัฒน์ ช่วยร่วมกันแก้ปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกัน บทบาทจึงเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมายขององค์กรหรือสังคม เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนสภาพจากเดิมไปสู่สภาพใหม่ในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่ทำให้เกิดสภาพที่แย่ลงไปกว่าเดิม และไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จะไม่ถือว่าเป็นบทบาทในการพัฒนาตนเองหรือองค์กร

จึงกล่าวได้ว่าบทบาทเป็นวิธีการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ การส่งเสริมให้บุคลากรในองค์การมีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะในการทำงานสูงยิ่งขึ้น และสามารถที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ หรือเป็นบุคคลในองค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องให้บทบาทความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน โดยใช้ทั้งกลยุทธ์และทักษะต่างๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้สามารถใช้ความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มความสามารถเพื่อผลประโยชน์ขององค์กร รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้

---

[19] สนธยา พลศรี, *บทบาทและสถานภาพทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2545), หน้า125.

[20] สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 19, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 24.

[21] อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 120.

บทบาทการพัฒนาจึงมีความสำคัญสำหรับองค์กรเป็นอย่างมาก เพราะสามารถทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย และทำให้งานออกมามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น นอกจากนี้บทบาทต่อหน้าที่การงานยังเป็นการมุ่งที่จะเลือกสรรคนดี คนมีความสามารถให้เข้ามาในองค์กรได้ โดยการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทันต่อสภาพสังคม เพราะว่าบุคลากรในหน่วยงานเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญต่อองค์กรทุกองค์กร

2.1.3 ความสำคัญของบทบาท

บทบาทถือเป็นเรื่องสำคัญสำหรับองค์การ เพราะบุคลากรเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนให้องค์การไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้นบทบาทจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องนี้มีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของบทบาทในด้านต่างๆ ไว้อย่างกว้างขวาง ดังเช่น บทบาทของบุคลากรในตำแหน่ง บทบาทการบริหารงาน หรือบทบาทในการพัฒนาองค์กรไว้หลายมุมมอง ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกเพื่อนำมาประกอบการศึกษามีดังนี้

พระภารัตน์ ธมฺมปญฺโญ (รุณ) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออกตามสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ในขณะนั้น บทบาทจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจพฤติกรรมของ บุคคล และสามารถจัดระเบียบการอยู่ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาชุมชนและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ กล่าวคือ บทบาทมีความสำคัญในการกำหนดหน้าที่ของบุคคล ช่วยให้บุคคลนั้นปฏิบัติหน้าที่ได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมนั่นเอง[22]

ภิญโญ สาธร ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของบทบาท เป็นสิ่งที่ผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่งได้รับความคาดหวังให้เขาทำบทบาทที่กำหนดไว้ ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่ และหมายความรวมถึงหน้าที่ หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่[23]

สมพงศ์ เกษมสิน ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทมีความสำคัญในการใช้เป็นแนวในการให้สมาชิกของกลุ่มคาดหวังท่าทีจากบทบาทของสมาชิกแต่ละคนได้ สามารถแยกสมาชิกกลุ่มออกจากผู้มิได้เป็นสมาชิกกลุ่มได้ อีกทั้งอาจทำให้เกิดมีการบังคับให้สมาชิกแต่ละคนยอมรับ และปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองด้วย[24]

โสภณ ขำทัพ ได้กล่าวไว้ว่า “คน” หรือ“มนุษย์” เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสูงสุด และมีประโยชน์มากที่สุด เพราะหลักทั่วไปในการบริหารงานนั้นจะต้องมีบทบาทของบุคคลที่มีการจัดการและการบริหารที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง มีอุปกรณ์และวัสดุต่างๆ พร้อมมูล หากบทบาทของผู้ปฏิบัติงานไม่ดี ไร้สมรรถภาพ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ประพฤติอยู่ในวินัยที่ดีแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะ

---

[22] พระภารัตน์ ธมฺมปญฺโญ (รุณ), “ศึกษาวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสาน สุเจีย ประเทศกัมพูชา”, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2561, หน้า 36.

[23] ภิญโญ สาธร, *การบริหารบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2533), หน้า 259.

[24] สมพงษ์ เกษมสิน, *การบริหาร*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2526), หน้า 54.

บริหารงานให้บรรลุผลดีสมดังความมุ่งหมาย แต่ถ้าปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ก็เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจ หน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงอำนาจหน้าที่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจ จึงกล่าวได้ว่าเป็นบทบาทของคนดีมีความรู้ มีความสามารถเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติ ปัญหาอื่นๆ ย่อมจะลดน้อยลง[25]

จึงกล่าวได้ว่าบทบาทเป็นเรื่องสำคัญสำหรับบุคลากร เพราะตำแหน่งงานบุคลากรเป็นกลไกหลักขององค์กรในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ถ้าบุคลากรปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และมีพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย นั่นเป็นการแสดงอำนาจหน้าที่ได้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจให้ บทบาทจึงมีความสำคัญในการกำหนดหน้าที่ของบุคคล ช่วยให้บุคคลนั้นปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนั่นเอง

2.1.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

การปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่รับมาตามข้อตกลงของสังคมนั้น ได้มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท **(Role Theory)** ไว้ดังต่อไปนี้

พระมหาพนมนคร มีราคา ได้รวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของเดโช สวนานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการดังต่อไปนี้

1.1) รู้สภาพของตนในสังคม

1.2) คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

1.3) คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น และ

1.4) ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของโคเฮน ได้กล่าวไว้ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า บทบาทที่ถูกกำหนดถึงแม้ว่า บุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกันของบทบาทที่ถูกกำหนดกับบทบาทที่ถูกปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้

2.1) บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สังคมต้องการ

2.2) ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับ บทบาทที่ถูกกำหนด

2.3) บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

---

[25] โสภณ ขำทัพ, *แนวคิดวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ*, (มมร.วข. ศรีธรรมาโศกราช เอกสารการบรรยายสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ครั้งที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 /2564), หน้า 15.

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของมีดได้กล่าวไว้ว่า บทบาทเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริง ซึ่งจะต้องประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้

3.1) การรู้จักตนเองตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย

3.2) พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้จะต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

3.3) ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น การเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ

3.4) การประเมินผลการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยคนอื่น[26]

ระเบียบ คำเขียน ได้ให้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาทตามตำแหน่งหนึ่งนั้น ได้ถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน เช่น จากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นๆ รอบตัวเรารวมทั้งตัวของเราเองด้วย ถ้าความคาดหวังของทุกฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้ดำรงบทบาทไม่สามารถปรับให้มีความพอดีจะเกิดปัญหาความขัดแย้งในบทบาทหรือความล้มเหลวในงานและการแสดงบทบาทของบุคคลในตำแหน่งที่ตนต้องแสดงหรือต้องปฏิบัติ ประสบการณ์ของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทและบุคลิกภาพของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทด้วย[27]

ราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton’s Role Theory) ได้ให้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า การที่บุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้คือ

1) ลักษณะเฉพาะของสังคมหรือชุมชน

2) วัฒนธรรม ประเพณีและความปรารถนาของสังคมที่เกี่ยวข้อง

3) บุคลิกภาพและความจำเป็นของบทบาท[28]

สงวน สุทธิเลิศอรุณ ได้ให้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า

---

[26] พระมหาพนมนคร มีราคา, “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร), 2549, หน้า 27–28.

[27] ระเบียบ คำเขียน, “การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), 2546, หน้า 11.

[28] สุภา สกุลเงิน, “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลังการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลในทัศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2545, หน้า 14–15.

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของนาเดล (Nadel's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือส่วนประกอบที่ส่งเสริมบท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญ ต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา โดยกำหนดให้เป็นสมการได้ดังนี้

P = f (a, b, c...) ถ้ากำหนดให้ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและขาดมิได้ c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วน ขึ้นไปจนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพาร์สันซ์ (Parson's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาท มากขึ้นเป็นเงาตามตัว

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

6. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

7. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของกัสกิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง[29]

---

[29] สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: ส่งเสริมวิชาการ, 2525), หน้า 56–57.

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีของการปฏิบัติตามหน้าที่ตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคล หรือผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้น ถ้าตำแหน่งหรือสภาพการณ์เปลี่ยนไป บทบาทก็อาจจะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น จึงมีทฤษฎีของการปฏิบัติตามบทบาทมากมายหลายสถานการณ์

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้รวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการเผยแผ่ต่อไปอีกว่า

1. ทฤษฎีการจัดการยุคใหม่ (Modern Management Era) วิวัฒนาการของการศึกษาหลักแห่งการจัดการได้ผันผ่านไปเรื่อยๆ จากแต่เดิมเป็นการจัดการแบบคลาสสิคเข้าสู่ยุคพฤติกรรมศาสตร์ จากนั้นก็เป็นการเน้นหนักที่การจัดการเชิงปริมาณ และเมื่อไม่นานมานี้เองก็ได้ผันเข้าสู่ยุคแห่งการจัดการยุคใหม่มีการผสมผสานเอาสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบองค์กรเข้าประกอบด้วยทำให้เกิดทฤษฎีระบบ (System Theory) และทฤษฎีเชิงสถานการณ์ (Situational Theory)

2. ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทัศนะที่มองการจัดการเป็นระบบตามหน้าที่ งานที่มีส่วนสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยถือว่าระบบเป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกันซึ่งต้องการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันองค์การประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่

1) ปัจจัยการนำเข้า (Input)

2) กระบวนการแปรสภาพ (Transformation Process)

3) ปัจจัยที่ได้ออกมา (Out put) หรือที่เรียกว่า ผลผลิต

4) การป้อนกลับ (Feedback)

ทฤษฎีระบบมีประโยชน์ในส่วนที่สามารถช่วยผู้บริหารให้สามารถกำหนดขอบเขตขององค์กรและสามารถจัดสร้างระบบย่อยขึ้นมาให้สอดคล้องกันเป็นระบบใหญ่ และให้ระบบย่อยแต่ละระบบมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หากระบบที่ได้ตั้งขึ้นมานั้นมีปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมก็ถือว่าเป็นระบบเปิด (Open System) และหากไม่มีปฏิกิริยากับสิ่งแวดล้อมก็ถือว่าเป็นระบบปิด (Close System) เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไปองค์กรก็อาจจะเจริญขึ้นถึงขีดสูงสุด หยุดนิ่งหรือเสื่อมลงไป เมื่อถึงจุดนี้องค์การก็สามารถที่จะใช้กระบวนการป้อนกลับ (Feedback) เพื่อต่อต้านความเสื่อมได้อีก

3. ทฤษฎีการจัดการเชิงสถานการณ์ (Contingency Theory Management) เป็นทัศนะการจัดการซึ่งมุ่งที่การปรับปรุงพฤติกรรมการจัดการตามสถานการณ์เฉพาะอย่างขององค์การ ซึ่งประกอบไปด้วยเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมภายนอกและบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กร ทฤษฎีนี้ถือว่าหลักการจัดการมีความเป็นสากล บรรดานักทฤษฎีเชิงสถานการณ์ได้รวบรวมหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมที่ผู้บริหารจะนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น ทฤษฎีนี้เป็นการผสมผสานเอาทัศนะการจัดการที่สำคัญ 3 ลักษณะมาประยุกต์เป็นโครงร่าง ได้แก่ หลักวิทยาศาสตร์ หลักพฤติกรรมศาสตร์และหลักปริมาณ

4. ทฤษฎีการบริหาร มีผู้ให้คำนิยามไว้ว่า ทฤษฎี หมายถึง ชุดของแนวคิด (Concepts) คติฐานหรือข้อสันนิษฐาน (Assumption) และข้อยุติโดยทั่วไป (generalization) ที่อธิบายพฤติกรรมขององค์การอย่างเป็นระบบ และมีความสัมพันธ์ต่อกัน แต่สำหรับข้อสมมติฐาน (Hypothesis) หมายถึง การตั้งข้อกำหนดหรือข้อสมมติที่คิด หรือคาดว่าน่าจะเป็นขึ้นมาแล้วพยายาม ศึกษา ค้น คว้า ทดลอง เพื่อหาข้อสรุปมาพิสูจน์ให้ได้ว่า ข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้นั้นจริงหรือไม่จริง

5. วงจรคุณภาพเดมมิ่ง เป็นชุดของแนวคิด ที่มีกระบวนการดำเนินการต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดผลผลิตและการบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจรเดมมิ่ง โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข

สรุปถึงการรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทจะต้องประกอบด้วย การรู้สภาพของตนในสังคม การคำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น การคำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น และการประเมินผลการแสดงบทบาทของตน เพื่อที่จะนำผลการดำเนินการนั้นไปใช้การพัฒนาในครั้งต่อไป เพราะความเป็นทฤษฎีของการปฏิบัติตามหน้าที่ ตามตำแหน่ง หรือตามสถานภาพของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของบุคคล หรือผู้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่นั้นๆ พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนจึงเป็นผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของตนนั่นเอง

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นได้ปรากฏตั้งแต่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ซึ่งหลังจากพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมแล้ว ได้ทรงเสวยวิมุติอยู่ 7 สัปดาห์[30] ภายหลังจึงทรงนำหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักกัปปวัตนสูตรเป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และทรงประทานการอุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาปัตติผล ถือว่าเป็นการสืบต่อศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และเผยแผ่ให้แก่นักบวชกลุ่มปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และคนอื่นๆ ในลำดับต่อมานั้นสมาชิกในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ จึงสามารถบรรลุธรรมตามกัน และกราบทูลขออุปสมบทในเวลาต่อมา[31]

ฉะนั้น การเผยแผ่พระศาสนาซึ่งเริ่มตั้งแต่องค์พระบรมศาสดาเป็นต้นมา และได้สืบทอดมาจนถึงพระสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการเผยแผ่มีลักษณะที่เหมือนกันกับครั้งพุทธกาล ได้แก่ เพื่อนำความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของประชาชน ทำให้พวกเขาถึงซึ่งพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง ทั้งนี้

---

[30] วิ.ม. 4/5/8.

[31] วิ.ม. 4/18–19/25–26.

เพื่อดับทุกข์ ในการเผยแผ่พระศาสนาครั้งแรกนี้พระพุทธองค์ทรงใช้หลักพุทธธรรมที่ได้ตรัสรู้โดยชอบแล้ว ออกมาประกาศเผยแผ่ให้ชาวโลกได้รู้ตาม เพราะยังไม่มีพระสงฆ์สาวกคอยช่วยเหลือในการเผยแผ่พระศาสนา มีเพียงกลุ่มบุคคลผู้ยอมรับนับถือถวายตนถึงซึ่งพระพุทธและพระธรรมว่าเป็นสรณะเรียกว่า เทวาจิก โดยเฉพาะกรณีของตปุสสะและภัลลิกะพ่อค้า ซึ่งเป็นเทววาจิกอุบาสกคู่แรกในพระพุทธศาสนา คือ ผู้กล่าววาจาถึงรัตนะ 2 ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอันประเสริฐ[32]

พระพุทธองค์ทรงอุปสมบทให้แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ด้วยพระองค์เองซึ่งวิธีนี้เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยตรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”[33]และทรงให้อำนาจแก่พระสงฆ์ในการอุปสมบทแก่ผู้มีศรัทธาจะบวชในพระพุทธศาสนา โดยวิธีให้เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยครบ 3 ครั้ง และเรียกวิธีนี้ว่า “ติสรณคมนูปสัมปทา” หรือ ไตรสรณคมน์ คือ การบวชด้วยการถึงไตรสรณคมน์[34]

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการบรรพชาอุปสมบทประเภทสุดท้ายที่เพิ่มขึ้นมาอีก เรียกว่า “การอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา” เป็นการประกาศให้พระสงฆ์เป็นใหญ่มีอำนาจในการบวชแก่ผู้มีจิตศรัทธา โดยทรงปรารภพราหมณ์แก่ที่ชื่อ ราธะ ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุ แต่ไม่มีใครจะบวชให้ ทำให้เขาทุกข์ใจตรอมใจ พระองค์จึงทรงตรัสถามพระภิกษุทั้งหลายว่า มีใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์คนนี้หรือไม่ พระสารีบุตรนั่งอยู่ในที่นั้นด้วยจึงกราบทูลว่าระลึกถึงคุณของเขา เพราะเขาได้ทำบุญใส่บาตรข้าวสวยมาทัพพีหนึ่ง เมื่อไปรับบิณฑบาตที่เมืองราชคฤห์ และให้การอุปสมบทแก่ราธะนี้ เป็นบุคคลแรกในพระพุทธศาสนา[35]ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา

2.2.1 แนวคิดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าทรงได้ตรัสรู้และเสวยวิมุติ ได้ 7 สัปดาห์ จากนั้นท่านเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยไปโปรดสอนปัญจวัคคีย์ ซึ่งมีพระโกณฑัญญะสามารถบรรลุได้ดวงตาเห็นธรรม จึงทูลขออุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในลำดับต่อมาในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ สามารถบรรลุธรรมตามกันมา และกราบทูลขออุปสมบทในเวลาต่อมา ท่านทั้ง 5 คนมีพื้นฐานความรู้อยู่แล้ว หลังจากนั้นพระพุทธองค์ได้สร้างบุคลากรในพระพุทธศาสนาด้วยการอนุญาตให้มีการบวช โดยใช้วิธีไตรสรณคมน์ และการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมวาจา เพื่อนำความเลื่อมใสศรัทธาและความสงบสุขให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของปวงชน

ปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวถึงแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า การเผยแผ่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ามีวิธีการดำเนินการในการประสานมนุษยสัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ 3 ประการ

---

[32] วิ.ม. 4/6/9–10.

[33] วิ.ม. 4/30/37–38.

[34] วิ.ม. 4/34/42–43.

[35] วิ.ม. 4/69/97.

อยู่เสมอ และในทุกๆ กรณีที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการ คือ

1) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา

2) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา

3) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา

กล่าวได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ หรือหลักการในการปฏิบัติ หรือการแสดงธรรมให้มีเหตุผลต่อเนื่องไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในแต่ละประเด็นแสดงธรรม ด้วยจิตเมตตา มุ่งประโยชน์ต่อมหาชนผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน และไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่นให้เกิดความกระทบกระเทือน ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลกที่มีองค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแผ่ ไม่ได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนอยู่เสมอว่าให้คิดตรึกตรองเสียให้ดีก่อน แล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจ มีเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อนแล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุก็จะไม่มีผล ด้วยเหตุนี้บทบาทการเผยแผ่จึงมีเหตุผลที่ดี เป็นการประกาศให้ทราบว่ามีลักษณะอะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีน้ำใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตน อีกทั้งการเผยแผ่พุทธธรรมนับว่าเป็นหัวใจของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพร[36]

ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี ได้กล่าวถึงหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ ธรรมเป็นอย่างยิ่งและต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์ เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน หรือที่เรียกว่าอุบาสก อุบาสิกา คือ ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา[37]

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ในครั้งพุทธกาลว่าเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษย์ สมดังพระดำริที่ได้ส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรถ ภิกฺขเว จาริก พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทว

---

[36] ปิ่น มุทุกันต์, *มุมสว่าง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2513), หน้า 205.

[37] ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี. *โครงการวิจัยธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจนิกาย, 2550), หน้า 53.

มนุสสาน” แปลความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” และให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์มี 3 ประการ คือ

1) ทิฏฐธรรมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น

2) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้นไป

3) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน[38]

กล่าวได้ว่า แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมายถึง การนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้อย่างชัดแจ้ง จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกคนกลุ่มหนึ่ง หรือจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในรูปแบบต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้มีความเข้าใจในหลักธรรมนั้นๆ แล้ว สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม นั่นคือการที่พระภิกษุสงฆ์พุทธสาวกผู้ฝึกฝน ตนเองจนเป็นที่น่าเลื่อมใส แล้วออกทำหน้าที่แสดงธรรม สนทนาธรรม แนะนำธรรมและตอบปัญหาข้อข้องใจไปตามลำดับ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าทรงประทานไว้ โดยยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่าให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น เป็นต้น

2.2.2 ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องปรากฏว่ามีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้หลายท่าน ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวางออกไป คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแพร่” มีความหมายต่างกัน คือ การเผยแผ่ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง การเปิดเผยของดีที่คนยังไม่ได้รู้ ยังไม่ได้เห็นให้ได้รู้ให้ได้เห็นทั่ว[39]ส่วนเผยแพร่เป็นการโฆษณาให้แพร่หลาย เช่น เผยแพร่ความรู้

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนาการปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดีทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์ จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่

---

[38] พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร), *คม ชัด ลึก เล่ม 2,* (กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง, 2551), หน้า 41.

[39] อ้างแล้วใน, ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*, หน้า 788.

ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น[40]

บุญศรี พานะจิตต์ และคนอื่นๆ ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารวัดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าเป็นการประกาศธรรม เป็นบทบาทที่สำคัญของสถาบันสงฆ์ การเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย

1) งานพระธรรมทูต
2) หน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัด
3) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน
4) งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน
5) การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์
6) การเผยแผ่ทางสื่อสารมวลชน
7) การเผยแผ่ ตามศักยภาพของวัด[41]

พระประทิน ยสินฺธโร ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดบังให้คนอื่นได้รับรู้ คือ การเผยสิ่งที่ดีที่งามคนยังไม่รู้ไม่เห็นได้รู้เห็นทั่วกัน และคำว่า “เผยแผ่” นี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น แผ่ความสุข ความช่วยเหลือเผื่อแผ่ ส่วนคำว่า “เผยแพร่” หมายถึง การขยายหรือการกระจายออกไปในวงกว้างก็ใช้คำว่าเผยแพร่ และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่หลาย แพร่ภาพ แพร่ข่าว แพร่เชื้อ ดังนั้นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่ในฐานที่เป็นนามธรรม จึงสมควรที่จะใช้คำว่าเผยแผ่จะเหมาะกว่าใช้คำว่าเผยแพร่[42]

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง ขยาย ออกไป การทำให้ขยายออกไป หมายถึง สิ่งที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้วทำให้ขยายออกไป เช่น การแผ่กฤษดาภินิหารของพระเจ้าจักรพรรดิ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงแผ่กฤษดาภินิหารด้วยการส่งพระมหินทะไปยังประเทศศรีลังกา[43]

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร) ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ คือ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมใน

---

[40] กรมการศาสนา, *คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ*, (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา, 2542), หน้า 9.

[41] บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545), หน้า 21.

[42] พระประทิน ยสินฺธโร, “สัมฤทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2551), หน้า 577.

[43] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *การเผยแผ่เชิงรุก*, (กรุงเทพมหานคร: สานลดา, 2548), หน้า 35.

พระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก[44]

พระยุทธนา รมณียธมฺโม ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษา และการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้อง และเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง[45]

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ว่า หมายถึง การพูดการสั่งสอน การแนะนำ การเขียนหนังสือ การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น[46]

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

1) หาอุบายวิธีให้ประชาชนได้ยินได้ฟังโอวาท คำสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

2) แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

3) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง[47]

ดังนั้นความหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงหมายถึง การที่พระสงฆ์ผู้เป็นหนึ่งในพุทธบริษัทเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย ตั้งใจศึกษาหลักธรรมคำสอนของและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนเป็นผู้ควรแก่การเคารพเทิดทูน ควรแก่การกราบไหว้ ควรแก่การทำบุญ อันเป็นเนื้อนาบุญของโลก ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ออกทำหน้าที่สั่งสอนอบรมหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปเป็นการออกประกาศพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง โดยหลักการนั่นคือ ให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรก ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ ในชาตินี้ ประการที่สอง สัมปรายิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในชาติหน้า และประการที่สาม ปรมัตถะประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์อย่างยิ่ง

---

[44] อ้างแล้วใน, พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร), *คม ชัด ลึก เล่ม 2*, (2551), หน้า 41.

[45] พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559),หน้า 115.

[46] วศิน อินทสระ, *การเผยแผ่ศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : กิตติวรรณการพิมพ์, 2536), หน้า 37.

[47] สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปญฺโญ), *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการ คณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, 2540), หน้า 148-155.

ซึ่งทั้งมวลประโยชน์นี้ ทำให้พระพุทธศาสนาขยายแผ่กว้างออกไปจนเป็นที่พึ่งแก่มวลมนุษยชาติและสรรพสัตว์ทั้งหลายได้จวบจนทุกวันนี้

ผู้วิจัยจึงขอสรุปความจากความคิดนักวิชาการต่างๆ ได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการที่พระสงฆ์ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม จากนั้นมีปณิธานออกทำหน้าที่สั่งสอน อบรม แนะนำหลักธรรม และประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนให้ได้รับรู้รับฟังเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาขยายออกไป จนมีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัยมากขึ้น และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ ตั้งตนอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา จนไปสู่ความหลุดพ้นได้ในที่สุด

2.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอดีตสู่ปัจจุบัน

ในครั้งสมัยพุทธกาลดินแดนชมพูทวีปหรือประเทศอินเดีย เป็นดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งในด้านศาสนาและด้านปรัชญามีนักปราชญ์และเจ้าลัทธิผู้มีความรู้ความสามารถมากมายกำเนิดขึ้นในดินแดนนั้น พระมหาบุรุษได้ทรงเสด็จอุบัติขึ้นในชมพูทวีป และได้ทรงศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของนักปราชญ์และอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงเหล่านั้น เพื่อหาทางหลุดพ้นจากความทุกข์ แต่ยังไม่พบหนทางที่สามารถหลุดพ้นได้จากสำนักของนักปราชญ์และอาจารย์เหล่านั้น พระองค์จึงแสวงหาหนทางที่จะหลุดพ้นจากกองแห่งทุกข์ด้วยพระองค์เอง จนสามารถค้นพบหนทางแห่งความหลุดพ้นและตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในที่สุด จากนั้นจึงประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เอง

2.3.1 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

พระพุทธศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งหลังจากพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าและเสวยวิมุตติสุข เมื่อสัปดาห์ที่ 7 ผ่านไปพระองค์เสด็จจากร่มไม้ราชายตนะกลับไปยังต้นอชปาลนิโครธ ทรงคำนึงถึงการที่จะทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน ในขั้นแรกพระองค์ทรงมีความขวนขวายน้อย จนเกิดความท้อในการที่จะแสดงธรรมโปรดสัตว์ เพราะทรงเห็นว่าธรรมที่ทรงค้นพบด้วยการตรัสรู้นั้น เป็นสิ่งอันล้ำลึกยากแก่ผู้ที่ยังยึดติดในกามคุณจะรู้ได้ แต่ก็ทรงตระหนักในหลักความจริงว่า มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั้งปวง มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ คือ เป็นสัตว์ที่แนะนำสั่งสอนได้ แต่ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ยังมีระดับของความแตกต่างในความพร้อมทางด้านสติปัญญา ความรู้ความสามารถ และยังมีท้าวสหัมบดีพรหมที่มาทูลอาราธนาว่า “ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สุคตพระศาสดาจงแสดงธรรมเถิด สัตว์ที่มีธุลีในดวงตาน้อยที่มีอยู่ เมื่อไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม แต่เมื่อได้ฟังธรรมจักเจริญ” พระพุทธองค์จึงได้ทรงพิจารณาเห็นสัตว์เปรียบเหมือนดอกบัว 3 ประเภท คือ บัวใต้น้ำ บัวเสมอน้ำ และบัวเหนือน้ำ ที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้ มีธุลีน้อย มีธุลีมาก มีอินทรีย์กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการเลว รู้ง่าย รู้ยาก บางพวกเห็นโทษภัยในปรโลก บางพวกไม่เห็นโทษภัยในปรโลก จึงตรัสว่า “ประตูแห่งพระนิพพานได้เปิดแล้วสำหรับผู้ใคร่สดับ จึงปล่อยศรัทธาเถิด” การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ของพระพุทธเจ้ามิใช่จะทำได้โดยง่าย เพราะในสมัยนั้นมีลัทธิต่างๆ มากมายที่ประชาชนมีความเชื่อ และเคารพนับถือเดิมอยู่แล้ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องล้มล้างความเชื่อเดิมให้หมดไป พระองค์ทรงมียุทธศาสตร์ และวิธีการเปลี่ยนแนวความคิดของประชาชนเหล่านั้นอย่างชาญฉลาด โดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนของพระองค์เข้ากับความเชื่อเดิมของประชาชนที่มีความเชื่อเดิมที่ดีอยู่แล้ว พระองค์ก็อนุโลมตาม แต่ในส่วนที่บกพร่องอยู่ จะทรงนำมาปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ดีกว่าเดิม หากส่วนใดที่สอนมาผิด พระองค์จะทรงเปลี่ยนแปลงทั้งหมด พร้อมกับเสนอแนวความคิดและหลักการใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใดทำมาก่อนให้แก่ประชาชนทราบ และให้นำไปปฏิบัติ ซึ่งมีหลักของอริยสัจ 4 เป็นต้น

พระพุทธเจ้าทรงวางยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างดียิ่ง ซึ่งพระองค์ได้เตรียมการถึง 2 ครั้ง นั่นคือครั้งแรกทรงส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูป ไปช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาและครั้งที่ 2 เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันที่พระอรหันต์สาวก 1,250 องค์ มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมายที่เวฬุวันมหาวิหาร แคว้นมคธ ซึ่งเรียกวันนั้นว่า วันจาตุรงคสันนิบาต ในกาลนั้นพระองค์ทรงเป็นประธานได้กำหนดหลักการ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำหลักคำสอนไปเผยแผ่แก่ประชาชนสืบต่อไป[48]จากพระพุทธพจน์ในพระโอวาทปาติโมกข์จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธองค์ได้ทรงขยายความ และเพิ่มเติมหลักการประกาศ หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้แต่ครั้งแรกที่ส่งพระอรหันต์สาวกไปประกาศพระศาสนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นหลักให้พระสาวกทั้งหลายที่จะต้องจาริกไปสั่งสอนประชาชน ให้มีหลักในการปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องชัดเจน

พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์มีทั้งหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ และบุคคลที่จะทรงสั่งสอนมาตั้งแต่เริ่มแรก[49]พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมั่นคงอยู่ได้ด้วยการเผยแผ่ คือการประกาศเปิดเผยอริยสัจ ธรรมความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อันส่งผลเป็นความหลุดพ้นจากวัฏฏทุกข์ได้ในที่สุด ตราบใดที่พุทธบริษัทมีพระภิกษุสงฆ์ขวนขวายรังสรรค์งานเผยแผ่ มุ่งมั่นประกาศหลักธรรมให้ขจรขจายไปทั่วโลก ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนพุทธธรรมของพระพุทธองค์ เบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัวของบุคคล ที่กำลังรับฟังการสอน ถ้าหากว่าบุคคลมีระดับสติปัญญาน้อย พระองค์ทรงใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้วจะทรงปรับใช้อีกวิธี และสรุปวิธีการสอนของพระพุทธองค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 วิธี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

---

[48] พระมหาไฉน แก้วสด, *อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 6-8.

[49] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางการศึกษาพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง, 2551), หน้า 2.

1) แบบสากัจฉา

การสอนโดยใช้วิธีการถามคู่สนทนา เพื่อนำให้เกิดความเข้าใจหลักธรรมอันจะนำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา วิธีการสอนแบบนี้จะเห็นได้จากที่พระองค์ใช้โปรดบุคคลในกลุ่มที่มีจำนวนจำกัด ที่สามารถพูดตอบโต้กันได้ การสอนแบบนี้มีปรากฏในหนังสือพระไตรปิฎกหลายแห่งด้วยกัน ดังเช่น กรณีปริพาชกชื่อว่า วัจฉโคตร เข้าไปทูลถามเรื่องความเห็นสุดโต่ง 10 อย่างต่อพระองค์ และได้มีการสนทนาแบบถาม-ตอบ ในเรื่องดังกล่าวระหว่างปริพาชกกับพระพุทธองค์ เป็นต้น[50]ซึ่งในการสอนแบบสากัจฉานี้มีการถามในรายละเอียดได้มากกว่าการสอนแบบทั่วไป และเป็นการให้ข้อมูลต่อกลุ่มชนที่มีจำนวนจำกัด โดยพระพุทธองค์แสดงธรรมจบ ผู้ฟังจะได้รับคุณวิเศษจากการฟังด้วยวิธีนี้อยู่เสมอ[51]

2) แบบบรรยาย

การสอนที่พระพุทธเจ้าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนและพระสาวกเป็นจำนวนมากคอยรับฟัง จัดเป็นวิธีสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้มากที่สุดในการแสดงธรรม เพราะมีทั้งการแสดงธรรมซึ่งมีใจความยาว และมีใจความแบบสั้นๆ ทั้งนี้แล้วแต่สถานการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม เช่น ในพรหมชาลสูตร พระองค์ทรงบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาของศีล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ศีลระดับต้นที่เรียกว่าจุลศีล ศีลระดับกลางที่เรียกว่ามัชฌิมศีล ศีลระดับสูงที่เรียกว่ามหาศีล และในตอนท้ายก็ทรงแสดงเรื่องทิฏฐิ ทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่างๆ ที่ร่วมสมัยพุทธกาลมีทั้งหมด 62 ลัทธิ โดยพระพุทธเจ้าทรงนำมาแสดงด้วยวิธีการบรรยาย และชี้ให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีความเห็น หรือมีหลักคำสอนที่ต่างจากลัทธิทั้ง 62 ลัทธินี้อย่างไร เป็นต้น[52]

3) แบบตอบปัญหา

การสอนแบบนี้พระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะของปัญหา และใช้วิธีตอบให้เหมาะสม สำหรับในการตอบปัญหาของพระองค์นั้น จะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับแห่งภูมิความรู้ของผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเทวตาสังยุต มีเทวดาไปกราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า “บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ชื่อว่าให้วรรณะ ชื่อว่าให้ความสุข ชื่อว่าให้จักษุ ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า “ บุคคลที่ให้ข้าวชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้าชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีปชื่อว่าให้จักษุ และผู้ให้ที่พักชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้พร่ำสอนธรรมชื่อว่าให้อมตะ[53]

---

[50] ม.ม. 13/187–189/219–223.

[51] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, 2544), หน้า 1–10.

[52] ที.สี. 9/28/13.

[53] สํ.ส. 15/42/58.

4) แบบวางกฎข้อบังคับ

การสอนที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับให้พระสาวก หรือสงฆ์ปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน วิธีการนี้เป็นลักษณะของการออกคำสั่งให้ผู้ศึกษาปฏิบัติตาม เป็นการสอนโดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อนำมาซึ่งความสงบสุขแก่หมู่คณะ ดังจะเห็นได้จากพระองค์ทรงบัญญัติพระวินัย โดยเป็นข้อบังคับให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่พระองค์ทรงบัญญัตินั้นเป็นตัวแทนของพระองค์ได้ด้วย และมีความเสมอภาคกันทั้งหมด ไม่มีข้อยกเว้นให้แก่บุคคลใดเป็นกรณีพิเศษ พระองค์ทรงตรัสก่อนที่จะปรินิพพานว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราปรินิพพานไปแล้วก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย[54]

โดยบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาลนั้น พระองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ทางสังคมจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันมากมาย ไม่ว่าจะทรงใช้วิธีไหนก็ตาม เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล รอจังหวะหรือโอกาส เป็นต้น ซึ่งมักจะประสบผลสำเร็จเสมอนั้น เพราะความสำเร็จเช่นว่านี้ ไม่ใช่เป็นเหตุผลเฉพาะยุคสมัยเท่านั้น แต่ยังอาศัยบารมีธรรมที่ทรงสร้างมาเพื่อทำหน้าที่ของพระศาสดา โดยเฉพาะตามที่ท่านแสดงไว้ในที่ต่างๆ ความว่า “พระผู้เป็นที่พึ่งของโลก ทรงบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เอกบุคคลเมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เอกบุคคลนั้นคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”[55] ส่วนองค์แห่งธรรมกถึก 5 ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เพื่อวิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์ นั่นคือ

1. อนุปุพฺพิกถา กล่าวความไปตามลำดับ คือแสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

2. ปริยายทสฺสาวี ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่ แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยักเยื้องไปส่วนต่างๆ ตามแนวเหตุผล

3. อนุทยตาปฏิจฺจ แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือสอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้เป็นประโยชน์แก่เขา

4. น อามิสนฺตโร ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือสอนเขามิใช่เพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

5. อตฺตานญฺจ ปรญฺจ อนุปหจฺจ แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือสอนตามหลักตามเนื้อหา

---

[54] ที.ม. 10/216/164.

[55] พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา,* พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์, 2542), หน้า 15.

มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขี่ผู้อื่น[56]

สรุปได้ว่า พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการสอนซึ่งใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยในเบื้องต้นได้ทรงกำหนดรู้จากตัวของบุคคลที่กำลังรับฟังหลักธรรมคำสอน หากว่าบุคคลนั้นมีระดับสติปัญญาน้อย พระองค์จะใช้วิธีการสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง แต่หากว่าเป็นผู้มีสติปัญญาแก่กล้าแล้วจะทรงปรับใช้อีกวิธีการหนึ่ง และสรุปได้ว่าวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น 4 วิธี คือ แบบสากัจฉา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา และแบบวางกฎข้อบังคับ

2.3.2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการสมัยหลังพุทธกาล

สมัยหลังพุทธกาลวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับการสืบเนื่องจากพุทธบริษัททั้ง 4 กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกาได้มีบทบาทในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของแต่ละคน แม้พระองค์จะให้สิทธิ์เสรีแก่พุทธบริษัททั้ง 4 ในการเผยแผ่หลักธรรมก็ตาม แต่จากข้อเท็จจริงตลอดจนความเหมาะสมแห่งสถานภาพและบุคลิกภาพแล้ว สังคมส่วนใหญ่ยังยกย่องพระสงฆ์ให้เป็นผู้ที่ได้รับเกียรติ และเป็นผู้นำในการเผยแผ่ธรรมะเป็นหลัก สมัยหลังพุทธกาลนั้นจะเห็นได้ว่าศาสนากับการเมืองหรือผู้มีอำนาจทางด้านการปกครองนั้น อำนาจต่างๆ ยังอิงกับธรรมะ ผู้มีอำนาจจะไม่ใช้อำนาจไปด้วย เหตุผลส่วนตัวหรือโดยยึดถือผลประโยชน์ของผู้ปกครอง หลักการทางศาสนาก็ยอมรับความชอบธรรมของผู้มีอำนาจหรือกษัตริย์ในการปกครองประเทศ ส่วนกษัตริย์ก็มีหน้าที่ในการอุปถัมภ์บำรุงและคุ้มครองศาสนา ดังนั้น ศาสนจักรและอาณาจักรจึงไม่มีการแยกกัน แต่ละส่วนก็เป็นเอกเทศของกันและกัน โดยเหตุที่ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับพระมหากษัตริย์ได้ดำเนินมาอย่างแนบแน่นมาโดยตลอด แม้ภายหลังพุทธกาลความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ยังคงมีอยู่ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานในการสังคายนาพระธรรมวินัยแทบทุกครั้งจะต้องมีกษัตริย์ทรงถวายการอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความเด่นชัดยิ่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ยังคงใช้รูปแบบดั้งเดิมอยู่คืออาศัยพระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ธรรมะ แต่ครั้นมาถึงยุคพระพุทธศาสนาได้แยกออกเป็นหลายนิกาย โดยเฉพาะที่เด่นชัดที่สุดในยุคหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาได้แตกแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ๆ คือ เถรวาทกับอาจริยวาท หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ล่วงมาได้ 100 ปี[57]จึงเห็นได้ว่าการเผยแผ่

---

[56] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสนคร์ ฉบับประมวลธรรม,* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2548, หน้า 164.

[57] สิริวัฒน์ คำวันสา, *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย,* (กรุงเทพมหานคร: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์, 2542), หน้า 10.

พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชมีจุดเด่น คือ พระเจ้าอโศกมหาราชได้หันมานับถือพระพุทธศาสนาจนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารประเทศ และเปลี่ยนการขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็นธรรมาวุธโดยอาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการบริหารประเทศ เช่น ทรงปกครองบ้านเมืองโดยระบบธรรมาธิปไตย คือใช้หลักพระธรรมวินัยบริหารบ้านเมืองทรงอุทิศพระองค์เป็นธรรมทาส โดยทรงหวังผลทั้งในภพนี้และภพหน้านำประชาชนให้งดเว้นจากมิจฉาชีพ ดำรงชีวิตโดยหลักสัมมาอาชีวะ เสด็จประพาสเพื่อธรรม คือ เที่ยวนมัสการปูชนียสถานในพระพุทธศาสนา และแนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้ และปฏิบัติธรรมทรงปฏิวัติสังคมโดยธรรม คือยกเลิกพิธีกรรมต่างๆ ที่มีการเบียดเบียนทำลายล้าง ห้ามการฆ่าสัตว์บูชายัญด้วยกฎ “มาฆาต” คือห้ามฆ่า แม้ภายในพระราชวังเองก็ห้ามฆ่าสัตว์ ทรงใช้ระบบรัฐสวัสดิการด้วยการสร้างโรงพยาบาลขึ้นรักษาคน และโรงพยาบาลรักษาสัตว์ ปลูกสมุนไพรไว้ในส่วนต่างๆ ของประเทศ ขุดบ่อน้ำ สระน้ำ สร้างถนนคูคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้เลิกพิธีกรรมทุกชนิดที่ไม่เป็นธรรม และได้นำเอาหลักของมงคลสูตรสิงคาลสูตรให้คนปฏิบัติต่อกันตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ เน้นให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของธรรมทาน เห็นคุณค่าของการแนะนำ การรับการแนะนำสั่งสอนกันด้วยเมตตากรุณาทรงตั้งข้าหลวงแทนพระองค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม โดยให้ข้าหลวงเหล่านั้นสร้างความรู้สึกต่อประชาชนว่า เป็นเหมือนลูกหลานของตน ให้พยายามสอดส่องดูแลสุขทุกข์ของเขา ดุจบิดาเอาใจใส่ดูแลบุตรธิดาของตน การกระทำทุกอย่างทรงเน้นหนักไปที่ผลประโยชน์อันผู้กระทำถึงได้ในภพนี้และภพหน้า ผลจากการปกครองโดยระบบ ธรรมาธิปไตย ทำให้เพื่อนบ้านใกล้เคียงมีสัมพันธไมตรีกับพระองค์ มีเมืองเป็นอันมากที่ยอมเป็นข้าขอบขันธเสมา เพราะความเคารพศรัทธาต่อพระเจ้าอโศกมหาราช ความสงบสุขจึงได้บังเกิดขึ้น[58]

หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 แล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชและพระโมคคัลลีบุตรทรงพิจารณาเห็นว่า พระพุทธศาสนาอาจจะดำรงอยู่ไม่ยั่งยืนในประเทศอินเดียจึงสมควรส่งสมณทูตออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ โดยคิดว่าหากเสื่อมสูญจากชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียแล้ว พระพุทธศาสนาอันเป็นประโยชน์แก่โลกยังคงมีปรากฏอยู่ในประเทศอื่นๆ อีก จึงส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่รวม 9 สาย ดังนี้

1) ส่งพระมหาเทวเถรไปยังมหิสมณฑล คือแคว้นข้างใต้แม่น้ำโคทาวารี ประเทศไมสอร์

2) ส่งพระรักขิตเถรไปยังวันวาสีประเทศ คือแคว้นกะนะระเหนือ เขตเมืองบอมเบย์

3) ส่งพระธรรมรักขิตเถรไปยังปรันตปะประเทศ คือแคว้นตอนชายทะเลข้างเหนือเมืองบอมเบย์

---

[58] พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา,* พิมพ์ครั้งที่ 2 , (กรุงเทพมหานคร: พรศิวการ, 2542), หน้า 155-156.

4) ส่งพระมหาธรรมรักขิตเถรไปยังมหารัฐประเทศ คือแคว้นข้างต้นลำน้ำโคทาวารี

5) ส่งพระมัชฌันติกะเถรไปยังกัษมิระและคันธาระประเทศ คือประเทศแคชเมียและอาฟกานิสถาน

6) ส่งพระมัชฌันเถรไปยังหิมวันตประเทศ คือ มณฑลที่อยู่เชิงเขาหิมาลัยมีเนปาลราฐ

7) ส่งพระมหารักขิตเถรไปยังโยนโลกประเทศ คือเหล่าเมืองที่พวกโยนกได้มาเป็นใหญ่อยู่ในแดนประเทศเปอร์เซีย

8) ส่งพระมหินทรเถร ซึ่งเป็นราชบุตรของพระเจ้าอโศกไปยังลังกาทวีป

9) ส่งพระโสณะเถร กับพระอุตรเถร ไปยังสุวรรณภูมิประเทศ คือดินแดนประเทศไทย

การที่พระสมณทูต คือพระโสณะเถรกับพระอุตรเถรนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้น ซึ่งตามเส้นทางของชาวอินเดียที่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิ มีอยู่หลายทางด้วยกัน จึงอาจเป็นทางใดทางหนึ่ง คือ

1) มาทางบก โดยผ่านเบงกอล ข้ามเทือกเขาปาดไก่เข้าสู่พม่าตอนบน

2) มาทางทะเล โดยลงเรือข้ามอ่าวเบงกอลขึ้นที่อ่าวเมาะตะมะ หรือมาขึ้นที่ฝั่งมะริด ทวาย ตะนาวศรี แล้วเดินบกเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยผ่านจังหวัดกาญจนบุรี

3) มาทางทะเล โดยลงเรือข้ามมหาสมุทรเข้าช่องแคบมะละกา มาขึ้นบกบนแหลมมลายู หรืออาจจะอ้อมไปเข้าอ่าวญวนไปกัมพูชาและจามปา

การอพยพครั้งใหญ่ของอินเดียมาสู่สุวรรณภูมิเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช กล่าวว่าชาวแคว้นกลิงคะ (แคว้นโอริสาปัจจุบัน) หนีภัยสงครามลงเรือจำนวนหลายร้อยลำมาสู่สุวรรณภูมิและหมู่เกาะอินโดนีเซีย จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าชาวอินเดียเหล่านี้จะต้องมีนักปราชญ์ราชบัณฑิตตามมาด้วยเป็นจำนวนมาก ดังนั้นตำนานพื้นเมืองของชนชาติต่างๆ ในสุวรรณภูมิที่ชาวอินเดียได้มาสอนความเจริญให้มักจะเล่าถึงปฐมวงศ์ของตนว่าเป็นขัตติยะมาจากอินเดีย ดังนั้นเมื่อพระโสณะและพระอุตตระซึ่งนำพระพุทธศาสนามาเผยแผ่เป็นคณะแรก อาจเป็นทางเรือหรือไม่ก็ทางบก โดยผ่านเบงกอลข้ามเทือกเขาปาดไก่เข้าสู่พม่าตอนบน แล้วผ่านเข้ามาทางจังหวัดกาญจนบุรีมาสู่นครปฐมอันเป็นเมืองหลวง ซึ่งเรียกชื่อในสมัยนั้นว่า “ทวาราวดี” พระโสณะและพระอุตตระจึงได้แสดงธรรมเทศนาแก่ชาวสุวรรณภูมิ เพราะอย่างน้อยก็มีชาวอินเดียที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้รู้เรื่องแล้ว จึงช่วยกันเผยแผ่ออกไปถึงชาวพื้นเมือง นั่นก็คือพวกมนุษย์มอญโบราณ และละว้าซึ่งเป็นพวกแรกในสุวรรณภูมิที่นับถือพระพุทธศาสนาในยุคนั้น จึงเป็นเหตุให้ชนชาวไทยยอมรับและเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาตลอดมาจนถึงบัดนี้เช่นกัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้เป็นที่ยอมรับ และมีการพัฒนามาโดยลำดับจนกลายเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึงปัจจุบัน ความเกี่ยวเนื่องระหว่างพระพุทธศาสนากับพระเจ้าอโศกมหาราชนั้นมีความสัมพันธ์กันตลอด จนหลายประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนานำมาเป็นแม่แบบ กล่าวคือศาสนจักรและอาณาจักรต้องมีความสมานสามัคคี กลม

เกลียวกันอย่างแยกไม่ได้ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์องค์แรกที่ทรงผนวชขณะที่ยังทรงครองราชย์อยู่ และเลิกการแผ่อำนาจในการปกครอง มาใช้หลักพุทธธรรม (ธรรมราชา) ปกครอง พระองค์ทรงเป็นผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ทรงโปรดให้สร้างวิหาร พระเจดีย์ พระสถูป หลักศิลาจารึก และมหาวิทยาลัยนาลันทา ต่อมาก็ทรงโปรดเกล้าให้สร้างบ่อน้ำ สร้างที่พักคนเดินทาง สร้างโรงพยาบาล และปลูกต้นไม้เพื่อจัดสาธารณูปโภคและสาธารณะตามหลักพุทธธรรม ต่อจากนั้นเสด็จไปพบสังเวชนียสถาน 4 แห่งเป็นผู้แรก และทรงสถาปนาให้เป็นเป็นสถานที่สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนในเวลาต่อมา นับว่าพระองค์เป็นอัครศาสนูปถัมภ์พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง โดยต่อมาพระองค์ทรงได้สมญานามว่า ธรรมมาอโศก แปลว่า อโศกผู้ทรงธรรม วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราชมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อนักเผยแผ่รุ่นต่อมา เพราะพระองค์ทรงมีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และทรงเป็นพุทธศาสนิกชนผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจนทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ต่างได้รับอิทธิพลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนานี้เป็นส่วนหนึ่งด้วย[59] ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ในประเทศไทยจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามในปัจจุบัน

2.3.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน

เมื่อประมาณ พ.ศ.236 สมัยเดียวกันกับประเทศลังกา พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ 9 สาย โดยการ อุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งชมพูทวิป ในขณะนั้นประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า “สุวรรณภูมิ” การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองตลอดมาเป็นลำดับ[60] โดยแบ่งไปตามยุคสมัยได้ดังนี้

1) ยุคกรุงสุโขทัย ตามหลักฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในยุคกรุงสุโขทัย เท่าที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ดังปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงหลักที่ 1 ว่า

“วันเดือนดับ เดือนโอกแปดวัน วันเดือนเต็ม เดือนบ้างแปดวัน ฝูงปูครู เถร มหาเถร ขึ้นฉั่งเหนือขดานหินสูดธรรม แก่บุบาสก ฝูงท่วยจำสีล ผิใช่วันสูดธรรม พ่อขุนรามคำแหง เจ้าเมืองศรีสัชนาลัยสุโขไทย ขึ้นฉั่งเหนือขดารหิน”

ข้อความในศิลาจารึกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคกรุงสุโขทัย คงเป็นไปในรูปแบบคือการเทศนาสั่งสอนเป็นหลักและผู้ที่ทำหน้าที่เทศนาคือ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้รอบรู้

---

[59] พระมหาสนอง จำนิล, “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย”, ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556), หน้า 84-85.

[60] แก้ว ชิดตะขบ, *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553), หน้า 32.

พระพุทธศาสนาดีกว่าใครๆ แต่อาจจะมีพระมหากษัตริย์บางพระองค์ เช่น พ่อขุนรามคำแหง พระยาลิไท ที่ทรงรอบรู้พระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ทรงทำหน้าที่สั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองบ้างในบางครั้งบางคราว ส่วนการเผยแผ่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาด้วยวิธีอื่น เช่น ด้วย วรรณกรรมหรือหนังสือนั้นคงมีจำนวนน้อย แม้ว่าจะมีวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนายุคกรุงสุโขทัย เช่น ไตรภูมิพระร่วง หลงเหลือมาให้เราในยุคปัจจุบันได้เห็นบ้างก็ตาม

2) ยุคกรุงศรีอยุธยา การเผยแผ่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนาในยุคกรุงศรีอยุธยา รูปแบบ การการเผยแผ่หรือสั่งสอนพระพุทธศาสนายังคงดำเนินไปตามแบบแผนครั้งกรุงสุโขทัย เพราะเป็นที่ยอมรับกันว่าการพระศาสนาครั้งกรุงศรีอยุธยาทั้งในด้านการปกครองคณะสงฆ์ การศึกษาพระพุทธศาสนา และการสั่งสอนพระพุทธศาสนานั้น นิยมหรือถือแบบอย่างครั้งกรุงสุโขทัยเป็นหลัก เพียงขยายเพิ่มเติมในส่วนต่างๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น

3) ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์จนถึงยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในระยะแรกของการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ การสร้างราชอาณาจักรและศาสนจักรคงยึดรูปแบบครั้งกรุงศรีอยุธยารุ่งเรืองเป็นหลัก คือการเผยแผ่หรือการสั่งสอนเป็นไปในรูปแบบของการเทศนาสั่งสอนประชาชนโดยพระสงฆ์ แต่ในระยะต่อมาเมื่ออารยธรรมตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย พร้อมทั้งวิทยาการและประดิษฐกรรมใหม่ๆ ทำให้วงการพระพุทธศาสนาได้รับอุปกรณ์หรือเครื่องมือใหม่ๆ สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากขึ้นตามลำดับ เริ่มแต่การพิมพ์หนังสือและสื่ออิเลคทรอนิกส์แบบต่างๆ จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายขึ้น แต่โดยรวมแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะนี้ยังคงดำเนินไปในรูปแบบเดิมเหมือนครั้งโบราณ คือการเทศนาสั่งสอนโดยพระสงฆ์นั่นเอง เพียงแต่มีสื่อในการเผยแผ่คำเทศนาสั่งสอนได้หลายวิธีมากขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะพระสงฆ์นั่งเทศนาสั่งสอนโดยตรงวิธีเดียวเท่านั้น

4) ยุคปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ยุคปัจจุบัน คือนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนามาเป็นลำดับตามสภาวการณ์ของบ้านเมืองและของคณะสงฆ์เอง ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงมาหลายระยะโดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่างๆ เป็นตัวแปรสำคัญ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445) ซึ่งใช้มาจนถึง พ.ศ. 2484 ได้กำหนดให้พระสังฆาธิการเจ้าคณะระดับสูงมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งการปกครอง การศึกษา และการพระศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนารวมอยู่ในส่วนของการพระศาสนาซึ่งรวมถึงการสั่งสอนพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน มาถึงยุคที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้แบ่งการคณะสงฆ์ออกเป็น 4 องค์การ คือ องค์การปกครอง องค์การการศึกษา องค์การเผยแผ่ องค์การสาธารณูปการ แต่ละองค์การมีสังฆมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ นับเป็นครั้งแรกที่คณะสงฆ์ได้กำหนดให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นองค์การหรือหน่วยงานที่ชัดเจน อันแสดงให้เข้าถึงความตระหนักหรือการให้ความสำคัญแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะ สงฆ์ว่า จะต้องดำเนินการมี

ผู้รับผิดชอบอย่างจริงจัง ถึง พ.ศ. 2505 ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การปกครองสงฆ์กลับไปใช้รูปแบบการปกครองคล้ายกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดให้เป็นองค์การ หรือหน่วยงานเอกเทศเหมือนสมัยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 แต่คณะสงฆ์ก็ไม่ได้ละเลยความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดำเนินการในรูปแบบใหม่ คือ ในรูปแบบของงานพระธรรมทูต[61]และมีการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่เข้าร่วมเพื่อกิจกรรมงานเผยแผ่ด้วย

2.4 ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันอยู่ในลักษณะที่ต่างวัดต่างคนก็ทำกันไปคนละแบบอย่างกัน ไม่ทำการเผยแผ่ไปในลักษณะเดียวกัน จึงจำเป็นที่จะต้องให้มีนโยบายการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่ชัดเจนในการปฏิบัติ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอถึงนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตาม กฎหมายการปกครองคณะสงฆ์ที่กล่าวถึงนโยบายด้านการเผยแผ่ ซึ่งคณะสงฆ์มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติอยู่ในสายงานด้วยกันใน 6 ด้าน

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 ระเบียบกฎหมายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาย่อมปฏิบัติตามหลักปฏิบัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมว่า มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม ปกครองและกำหนดการบรรพชา สามเณร ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา และปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในปัจจุบันสรุปได้ว่า มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ

1) การปกครอง

2) การศาสนศึกษา

3) การศึกษาสงเคราะห์

4) การเผยแผ่

5) การสาธารณูปการ

---

[61] อ้างแล้วใน, พระมหาสนอง จำนิล, “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย”, 2556, หน้า 85-91.

6) การสาธารณสงเคราะห์[62]

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. 2484 ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และพระสงฆ์เกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ คือ อบรมภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องจรรยามารยาท ตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างต่างๆ อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอน หรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นให้หมดไปโดยชอบ ขวนขวายเพื่อศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุดเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักษาศีลฟังธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่องได้อ่านตามสมควรแก่สถานที่และโอกาส ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์ในการเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมศึกษาขึ้นไว้ เพื่อเด็กที่ขัดสนยืมใช้ในการเรียน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามบทบัญญัติ มาตรา 37/3 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2535 คือ มาตรา 37/3 เจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส จะต้องประพฤติ จะต้องปฏิบัติ จะต้องจัด จะต้องทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส โดยเป็นผู้มีธุระในการจัดการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และเป็นธุระในการอบรมสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์[63]

ในระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 ตรี และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มหาเถรสมาคมได้วางระเบียบไว้ ดังเช่น ข้อ 4, ข้อ 5, และข้อ 6 ไว้ว่า

---

[62] กองพุทธศาสนาศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา, *ระเบียบมหาเถรสมาคม*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, (2550).

[63] พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที), *แนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต,* (กรุงเทพมหานคร: สามลดา, 2549), หน้า 111.

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

4.1 ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ หมายถึง สำนักงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ

4.2 ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หมายถึง สำนักงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำกรุงเทพมหานคร และจังหวัดในส่วนภูมิภาค และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการจังหวัด

4.3 บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนาหมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศ พระปริยัตินิเทศ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

ข้อ 5 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชน ให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อ 6 ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวก เป็นที่ ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่นๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด หรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด[64]

2.5 คุณสมบัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

คุณสมบัติเกี่ยวกับเรื่องการเผยแผ่ที่พระสังฆาธิการนักเผยแผ่ควรทราบ ได้แก่ คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่ และคุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่ มีดังนี้

2.5.1 คุณสมบัติภายนอกของผู้เผยแผ่

คุณสมบัติของผู้สอนเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา และยอมปฏิบัติตามในคำสั่งสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนพึงมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอก และคุณสมบัติภายใน ซึ่งได้แก่ ด้าน

---

[64] กองพุทธศาสนาศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา, *ระเบียบมหาเถรสมาคม*, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2550.

บุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่างหน้าตา เช่น มหาปุริสลักษณะ 32 ประการของพระพุทธองค์ เช่น ในจังกีสูตร ได้แสดงไว้ถึงพระสรีระแห่งพระพุทธองค์ว่า “พระสมณโคดม มีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก วรรณะและพระสรีระดุจพรหม น่าดูน่าชมนักหนา”[65]

ส่วนในด้านเสียงที่ทรงเปล่งออกมาด้วย ก็มีความสำคัญยิ่งต่อการแสดงธรรม ดังคำที่ พราหมณ์กล่าวสรรเสริญพระพุทธองค์ต่อไปอีกว่าเป็นผู้มีพระวาจาไพเราะ ตรัสถ้อยคำได้งดงาม โดยพระสุระเสียงที่เปล่งออกจากพระโอษฐ์นั้น มีลักษณะพิเศษถึง 8 อย่าง คือ แจ่มใจ ชัดเจน นุ่มนวล ชวนฟัง กลมกล่อม ไม่พร่า ซึ้ง กังวาน[66] แม้ในด้านอากัปกิริยา คือ การแสดงออกทางการเคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สังคมยอมรับ มีความเป็นเสน่ห์ ผูกมัดใจคนผู้ได้ดูด้วยตา มีท่าทีสง่าผ่าเผย องอาจ สงบเยือกเย็น จึง เป็นเหตุให้ผู้ฟังเกิดศรัทธายิ่งขึ้น (พวกที่ถือรูปเป็นประมาณ) ดังคำสรรเสริญของพราหมณ์ในพรหมสูตรว่า “ชนทั้งหลายที่ท่านพระสมณโคดม ทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมาทานให้อาจหาญ ให้ร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว เมื่อลุกไปจากที่นั่งแล้วก็ยังเหลียวหลังกลับมามอง ด้วยไม่อยากจะละจากไป[67]

ส่วนเนื้อหาสาระที่จะนำไปแสดง ผู้รับสารหรือบุคคลผู้ฟังธรรม และคุณสมบัติสำหรับตนเอง ซึ่งมีรายละเอียดหลักการเกี่ยวกับเนื้อหาเรื่องที่เผยแผ่นั้น อันควรพิจารณาอยู่ 7 ประการ ดังต่อไปนี้

1. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม คือการสอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่ายเข้าใจกันอยู่แล้ว ไปยังสิ่งที่รู้เห็นได้ยาก หรือยังไม่เข้าใจ เช่น ทรงสอนหลักอริยสัจ 4 ทรงนำเอาทุกข์อันเป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย ตัวอย่างเช่น เกิดเป็นทุกข์ แก่เป็นทุกข์ เป็นต้น จากนั้นสืบสาวไปหาเหตุของทุกข์ แล้วโยงให้เข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมบอกหนทางจะดับทุกข์ที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างไร[68]

2. สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ คือการสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบอนุปุพพิกถา ไตรสิกขา 3 เป็นต้น โดยท่านเปรียบเหมือนการเดินลงสู่ทะเล[69]

3. สอนด้วยอุปกรณ์เสริม คือการยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตาฟังด้วยหูได้เลย เช่น ทรงสอนพระนันทะ โดยการนำไปชมนางฟ้าอัปสรที่สวยงาม เพราะท่านเป็นคนรักสวยรักงาม เป็นต้น

4. สอนตรงจุด คือการสอนตรงประเด็น ไม่วกไปวนมา หรือสอนออกนอกเรื่อง

5. สอนมีเหตุผล คือการสอนให้ผู้ฟังตรองเห็นจริงตามได้

6. สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น คือการสอนในสิ่งที่เขาอยากรู้ ไม่ได้สอนทุกเรื่อง เช่น ทรงสอนใบไม้กำมือเดียว

7. สอนสิ่งที่มีความหมาย คือการสอนในสิ่งที่เป็นประโยชน์สาระแก่ผู้ฟัง[70]

---

[65] ม.ม. (ไทย) 13/386/474–478.

[66] ม.ม. (ไทย) 13/387/481.

[67] ม.ม. (ไทย) 13/387/478–479.

[68] ขุ.อ. 7/7.

[69] พระปลัดสมชาย กนฺตสีโล, *คู่มือนักเผยแผ่*, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2545), หน้า 125.

[70] เรื่องเดียวกัน, 2545, หน้า 125–126.

2.5.2 คุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่

คุณสมบัติภายใน คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ และเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็นทั้งภาคทฤษฎี (พระปริยัติสัทธรรม) และภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติสัทธรรม) โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ ความสุข ความเจริญต่อผู้ฟังเป็นที่ตั้ง และมีจิตประกอบด้วยเมตตาเป็นหลัก ด้วยคุณธรรมบุคคลผู้จะเผยแผ่หรือประกาศหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาได้ดีนั้น พึงตั้งอยู่ในคุณสมบัติที่เกื้อกูลต่อชาวโลกหลายประการ

ตัวอย่างเช่น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็น “พระบรมครู” คือ ครูที่สอนให้คนอื่นเข้าใจและรับทราบข้อมูลได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นยอดของครูจนได้ขนานพระนามอย่างนั้น และทรงคุณลักษณะ 9 อย่าง หรือที่เราเรียกกันว่า “พระนวหรคุณ 9” คือ เป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้รู้แจ้งอริยสัจด้วยพระองค์เอง เป็นผู้มีความรู้ดี และความประพฤติดี เป็นผู้เสด็จไปแล้ว ด้วยดีเพื่อประโยชน์เกื้อกูลต่อปวงประชา มีความรู้แจ้งโลกมนุษย์และเทวโลก เป็นครูฝึกฝนพัฒนาคนอย่างยอดเยี่ยม ไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงเป็นครูสอนของเทวดาและมวลมนุษย์ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความเข้าใจ รู้จักจำแนกแยกแยะสั่งสอนสรรพสัตว์ให้เหมาะสมตามภูมิชั้นสติปัญญาของเขาเหล่านั้น และเป็นผู้มีโชค[71]

นอกจากนั้นแล้ว พระพุทธองค์ก็ยังทรงแตกฉานในทศพลญาณ 10 ประการ ได้แก่

1) ฐานาฐานญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ฐานะ อฐานะ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขต และวิสัยทัศน์ของบุคคลที่แตกต่างกัน

2) กัมมวิปากญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ผลของกรรมดี ผลกรรมชั่ว

3) สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่สุคติ

4) นานาธาตุญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ภาวะของโลกตามธรรมดาที่ประกอบด้วยธาตุ เช่น ขันธ์ 5 อายตนะ 12 เป็นต้น

5) นานาธิมุตติกญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ หรือ ความสนใจของสัตว์นั้น

6) อินทริยปโรปริยัตติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลายในการตรัสรู้ธรรม

7) ฌานทิสังกิเลสาทิญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้เหตุที่จะทำให้ญาณวิโมกข์ สมาบัติเสื่อมหรือเจริญคล่องแล้วชัดเจนหรือก้าวหน้าขึ้น

8) ปุพเพนิวาสานุสติญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ชาติ ภาพแต่หนหลังได้

9) จุตูปปาตญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้จุติและอุบัติของสรรพสัตว์อันเป็นไปตามกรรม

10) อาสวักขยญาณ คือ ญาณที่หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่ง อาสวะทั้งหลาย[72]

ดังนั้น พระสังฆาธิการผู้เผยแผ่พุทธธรรม พึงดำรงตนอยู่ในองค์คุณของนักเผยแผ่ที่ดีด้วยเช่นกัน และเพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสเพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องกระทำตนดังต่อไปนี้

1. ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง พระสังฆาธิการผู้เผยแผ่พุทธธรรมพึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อนแสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิตหวังอนุเคราะห์ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อใครให้เสียหาย หรือ

---

[71] ม.มู. 12/95/67.

[72] ม.มู. 12/166/140.

ตำหนิตรงๆ ทำให้ผู้ฟังคนนั้นเกิดความไม่พอใจ[73]

2. ปฏิสัมภิทา พระสังฆาธิการผู้เผยแผ่พุทธธรรมพึงมีความเข้าใจ มีปัญญาที่แตกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การชำ่ชองในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า[74]

3. พหูสูต พระสังฆาธิการผู้จะเผยแผ่พุทธธรรมพึงมีความคงแก่เรียน ฟังมามาก จำได้คล่องปาก เพ่งพินิจให้ขึ้นใจของตน และสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง[75]

4. การแสดงธรรมไปตามขั้นตอน พระสังฆาธิการผู้เผยแผ่พุทธธรรมพึงแสดงธรรมโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) ชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีลมีความประพฤติที่ดีงาม จากนั้นจึงเล่าเรื่องสวรรค์ คือความสุขใจให้ฟังถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ต้อง ทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ท้ายสุดจึงชี้แจงทางออกจากกาม หรือทางออกจากทุกข์นั้น[76]

2.6 บทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการต่อสังคมไทย

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตชาวพุทธส่วนใหญ่ ทั้งทางด้านศีลธรรม จรรยา และกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนตรัย เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะเป็นเพียงสมมติสงฆ์ ไม่ใช่อริยสงฆ์ก็ได้รับการเคารพบูชาสักการะนับถืออย่างถูกต้องในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ หน้าที่ของพระสงฆ์นอกจากจะสืบทอดอายุพระศาสนาและพัฒนาตนเองแล้ว พระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันยังได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม เป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางด้านศีลธรรมจรรยา โดยชี้แนะแนวทางปฏิบัติและนำปฏิบัติ ตลอดจนเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยกิจกรรมทางศาสนาพระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ให้บริการอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้น และทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่างๆ อีกด้วย อนึ่งพระสงฆ์ยังมีความเป็นอยู่ที่เนื่องด้วยประชาชน ไม่ว่าจะอยู่ในชนบท หรือในสังคมเมืองก็ตาม หน้าที่ของพระสงฆ์ย่อมเป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ดูแลในเขตปกครองวัดนั้นๆ ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับบทบาทและการเผยแผ่ด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนี้

---

[73] องฺ.ปญฺจก. 22/159/205.

[74] องฺ.จตุกฺก. 21/172/216.

[75] องฺ.ปญฺจก. 22/87/129.

[76] ที.สี. 9/237/189.

2.6.1 บทบาทพระสังฆาธิการทางสังคม ใน 4 ด้าน

พระราชวรมุนี ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสังฆาธิการว่า พระสงฆ์ควรตระหนักอยู่เสมอในหน้าที่ของตนตามธรรมวินัย และจากฐานะนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่ หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แทนที่จะดึงหรือหวงแหนหน่วงเหนี่ยวบทบาทเดิมไว้ และเท่าที่มองเห็นในปัจจุบันพระสงฆ์ก็โน้มเอียงไปในทางที่จะทำเช่นนั้น ส่วนการที่จะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปใหม่อย่างไรนั้น ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์[77]

สุภาพรรณ ณ บางช้าง และ ชำเลือง วุฒิจันทร์ ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในสังคมไทยปัจจุบันไว้ 4 ด้าน ดังนี้ว่า

1. พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำชุมชน มีบทบาท 2 ทาง ดังนี้

1) ทางด้านจิตใจ บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรง คือ เป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน

2) ทางด้านวัตถุ บทบาทรองในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านอาจแนะนำ ประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลูกทางของการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสมอาจเป็นผู้ประสานการรวมตัว ของชาวบ้านในการพัฒนาวัตถุอาจให้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น[78]

2. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง นั่นเพราะงานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1) การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้เข้ามาในพระธรรมวินัยศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย

2) การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธัมมสวนะ และในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่างๆ การเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแผ่ในงานและโอกาสต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก โครงการอมรมประจำตำบล (อ.บ.ต.) ซึ่งล้วนเป็นงานที่ทำให้ประชาชนได้ทราบ ได้รู้จัก ได้เข้าถึง และได้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้มีโอกาสเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

---

[77] พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า*, (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ), 2531, หน้า 38.

[78] สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน*, ในเอกสารทางวิชาการประกอบการสอนวิชาศาสนากับการพัฒนาชุมชน, (ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527), หน้า 15.

3) การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ การสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การจัดตั้งหน่วยงานพุทธมามกะในวัด ในหมู่บ้าน ตำบล การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ การจัดตั้งห้องสมุดในวัด การจัดตั้งห้องมหรสพทางวิญญาณ การจัดตั้งห้องและดำเนินการสำนักวิปัสสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นสื่อชักนำเด็กและประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการวางพื้นฐานสร้างคุณภาพของพลเมืองต่อไป

4) การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่างๆ ของชุมชนทั้งประเทศ เพื่อพัฒนาสถานภาพของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทย

3. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ ปัจจุบันพระสงฆ์ได้ สงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านขวัญกำลังใจและทางวัตถุ ดังนี้

1) การให้ความสะดวกในการบบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การบวชนาค การแต่งงาน การทำบุญอายุ เป็นต้น และตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม เช่น การทอดกฐิน ผ้าป่า งานสงกรานต์ งานขึ้นปีใหม่ งานประจำปีของท้องถิ่น ตลอดจนงานทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นต่างๆ

2) การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น การให้สรณะและศีล การเจริญพุทธมนต์ การสวดมนต์ การรับถวายทานต่างๆ การเทศน์ การอนุโมทนา ทั้งที่เป็นงานของเอกชน ท้องถิ่น ส่วนราชการ ตลอดจนงานรัฐพิธีและราชพิธี

3) การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาศีล เช่น ชีหรือคนชรา คนทุพพลภาพ การให้เช่าที่ดินราคาถูกแก่ประชาชนที่ยากจนสำหรับปลูกบ้านอาศัย

4) การดูโชคชะตาราศี การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม เป็นการสงเคราะห์ประชาชนทางด้านขวัญและกำลังใจสำหรับคนที่เลื่อมใสศรัทธา

5) การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจการบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ จัดงานรื่นเริง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณะกุศล ตลอดจนการให้ใช้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสมบัติต่างๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล

6) การให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์ในท้องถิ่น

7) การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยจากธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น ให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยทางธรรมชาติ รวบรวมสิ่งของตลอดจนเงินทองจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างท้องถิ่น และให้การสงเคราะห์ด้วยวัตถุอื่นๆ แก่ประชาชน

4. การช่วยเหลืองานทางราชการ พระสงฆ์พยายามที่จะช่วยเหลืองานทางราชการใน ด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ

1) ช่วยในการอบรมชี้แจงให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพและปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่างๆ

2) ช่วยกิจการบริหารของเจ้าหน้าที่รัฐ ช่วยชักชวนประชาชนให้มาช่วยทางราชการหรือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ปกครองระดับต่างๆ

3) ช่วยสงเคราะห์ประชาชนโดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐมาให้การสงเคราะห์ในท้องถิ่นกันดารที่วัดที่อยู่ เช่น การสงเคราะห์ด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ประสบภัย การแนะนำอาชีพและการแจกพันธ์พืชทางการเกษตรต่างๆ

4) การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง เช่น ช่วยชักนำหรือเป็นศูนย์กลางให้ทางราชการจัดอบรมลูกเสือชาวบ้าน การอบรมไทยอาสาป้องกันชาติ การสงเคราะห์ ชาวเขา การช่วยบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้โทษ[79]

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ถึงความสำคัญของบทบาทตามแนวคิดหลักการและทฤษฎีแล้ว มีความเห็นว่าองค์กรสงฆ์ควรนำหลักการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาและร่วมกันแก้ปัญหาให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาพระสงฆ์ คณะสงฆ์ องค์กรสงฆ์ และทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้องให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของพุทธบริษัทเพื่อร่วมกันศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมคือการเป็นที่พึ่งทางจิตใจ อบรมสั่งสอนธรรมะ เป็นผู้นำชุมชนในทางจิตวิญญาณ ชี้นำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องแก่สังคม พัฒนาวัด ช่วยเหลือชุมชน ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริมอาชีพและการศึกษา โดยมีการดำเนินการประสานงานกันแบบ บวร ระหว่างบ้าน วัด หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่องานเผยแผ่นั่นเอง

2.6.2 บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ ใน 5 ด้าน

บทบาทพระสังฆาธิการทางกิจกรรมในสังคม โดยพระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) เพื่อการเผยแผ่ดำเนินการประสานงานกันแบบ บวร ใน 5 ด้าน ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชา การแสดงธรรม การทำบุญตักบาตร และการสอนธรรมะผ่านสื่อ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1) การจัดการอุปสมบท เป็นปฏิบัติเพื่อให้การอบรมพระธรรมวินัยแก่กุลบุตรผู้มีความสนใจในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประจำทุกต้นเดือนตลอดทั้งปี ยกเว้น

---

[79] ชำเลือง วุฒิจันทร์, *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ,* กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, (2526), หน้า 54-55.

ในฤดูกาลเข้าพรรษาจะจัดการอุปสมบทสำหรับผู้ที่สนใจจะบวชเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนในเดือนก่อนเข้าพรรษาเท่านั้น ส่วนการจัดโครงการอุปสมบทหมู่ในสถานที่ต่างๆ ตามที่ทางวัดหรือพระสังฆาธิการจัดงานขึ้นนั้น จะมอบหมายให้หัวหน้าโครงการได้จัดการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเตรียมงาน สถานที่บวช งบประมาณ และระยะเวลา โดยมีรายละเอียดเมื่อได้อุปสมบทแล้วดังนี้

(1) สอนเรื่องความเป็นอยู่ การนุ่งห่มของสงฆ์ในเบื้องต้น

(2) สอนเรื่องพุทธประวัติ หลักธรรมคำสอน และพระวินัย เป็นต้น

(3) สอนเรื่องทฤษฎีและการปฏิบัติสมาธิภาวนาสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่

โดยมีการเรียนการสอนตลอดโครงการจนถึงการลาสิกขา จากนั้นจึงจะจัดการประชุมรับฟังข้อมูลที่ได้มา เพื่อจะนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้นในครั้งต่อไป ทั้งนี้การอุปสมบทนั้นต้องเป็นไปเพื่อความสะดวก เรียบง่าย ประหยัด และได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

2) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นภาระกิจที่สำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่ได้จัดอบรมอย่างเป็นระบบ เพราะเมื่อบวชสามเณรแล้วก็ฝากพระให้ดูแลตามกุฏิต่างๆ ไปจนกว่าจะลาสิขาบท แต่ต่อมาภายหลังได้มีการจัดทำโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนขึ้น และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมากขึ้น งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อนจึงเป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน ซึ่งต่อมาได้มีการจัดหลักสูตรถาวรที่มีการแบ่งวิชาที่ต้องสอน คือ พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย คิหิปฏิบัติ ซึ่งเป็นภาควิชาการ ส่วนภาคปฏิบัตินั้นคือ การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เดินจงกรม และการอบรม นี้จะมีผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายชัดเจน ทั้งพระพี่เลี้ยง พระวิทยากร และวิทยากรจากภายนอก

นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนร่วมกันจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ ที่เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 16-18 ปี

3) การเทศนาหรือการแสดงธรรมเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นหลักมาตั้งแต่ต้นครั้งสมัยพุทธกาล สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นกิจกรรมหลักที่ทางคณะสงฆ์ได้ดำเนินการมาโดยตลอด คือ ในวันปกติธรรมดา ภาคเช้าขณะที่พระภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารเช้าจะมีการเปิดเทปธรรมะทุกวัน หรือกล่าวแสดงสัมโมทนียกถา และหลังจากพระภิกษุสามเณรฉันเสร็จแล้วจะมีการกล่าวธรรมะเสริมก่อนให้พรเป็นภาษาบาลี จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระขึ้น - แรม 8 ค่ำและ 15 ค่ำ ตลอดปี และบางวัดได้จัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมทุกวันอาทิตย์เพื่อเปิดโอกาสและดึง

พุทธศาสนิกชนที่ว่างจากหน้าที่ได้ใช้วันหยุดให้เป็นประโยชน์ การแสดงปาฐกถาธรรมมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ เข้าใจง่าย สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้ประชาชนสนใจมาเข้ารับการฟังธรรมมากขึ้นตามลำดับ จนเป็นกิจกรรมสำคัญของวัดมาจนถึงปัจจุบัน และยังจัดให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติธรรมโดยมีสถานที่อบรมกรรมฐานที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้จำนวนมาก ซึ่งส่วนมากพุทธศาสนิกชนต่างมีความศรัทธาในปฏิปทาของพระสังฆาธิการแต่ละรูปแต่ละพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว และพระสังฆาธิการหลายรูปเป็นนักแสดงธรรมแห่งยุค เป็นแม่ทัพธรรมที่ไม่มีรูปไหนเหมือน จึงมีผู้สนใจตามไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นจำนวนมาก และจัดให้มีสื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอน คือ หนังสือ เทปธรรมะ แผ่นซีดีธรรมะ รวมถึงสื่ออื่นๆ และจัดวิทยากรออกไปบรรยายธรรมนอกสถานที่ตามสถานศึกษา หน่วยงาน สถานที่ราชการ รวมถึงบริษัทห้างร้านต่างๆ ในระดับประเทศอีกด้วย

4) การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ เป็นบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือ มีการบรรยายธรรมก่อนการตักบาตร สมาทานศีลและรับศีล การสวดมนต์แปล เจริญภาวนา และมีการแสดงปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหารเลี้ยงพระ ถวายจตุปัจจัยแก่ พระสงฆ์สามเณร และการตักอาหารใส่บาตรเป็นการประกอบกรรมดี

5) การสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นการแสดงธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับวิธีการเผยแผ่สมัยใหม่ โดยการเทศนาธรรมนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึก แผ่น CD ระบบ E-Book ระบบ Facebook หรือระบบ Youtube เป็นต้น

กล่าวได้ว่ากิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการนั้น มีงานทางด้านการศึกษาซึ่งทางวัดจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมหลักในการเผยแผ่นั้น เป็นไปตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชา การเทศนาอบรม และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อนี้ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใส และเป็นการสั่งสอนประชาชนตามความประสงค์ และในโอกาสต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนในสมัยปัจจุบัน

2.7 บทสรุป

การดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็ตาม องค์กรจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทความสามารถในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายได้ บทบาทหมายถึง หน้าที่ของบุคคลที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการนำหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไป

ถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้อย่างชัดแจ้ง จากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกคนกลุ่มหนึ่ง หรือจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในรูปแบบต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้มีความเข้าใจในหลักธรรมนั้นๆ แล้ว สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใส ยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก เป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลก ซึ่งในอดีตพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมั่นคงอยู่ได้ด้วยบทบาทการเผยแผ่ นับแต่สมัยพุทธกาลเป็นต้นมา คือการประกาศอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อันส่งผลเป็นความหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้ในที่สุด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้นพระพุทธเจ้าทรงวางยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้อย่างดียิ่ง ซึ่งพระองค์ได้เตรียมการถึง 2 ครั้ง นั่นคือครั้งแรกทรงส่งพระอรหันต์สาวก 60 รูป ไปช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา และครั้งที่ 2 เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันที่พระอรหันต์สาวก 1,250 องค์ มาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย ที่เวฬุวันมหาวิหาร แคว้นมคธ ซึ่งเรียกวันนั้นว่า วันจาตุรงคสันนิบาต ในกาลนั้นพระองค์ทรงเป็นประธานได้กำหนดหลักการ หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ เพื่อให้พระสงฆ์สาวกนำหลักคำสอนไปเผยแผ่แก่ประชาชนสืบต่อไป ซึ่งในสมัยนั้นพระพุทธองค์ทรงใช้พุทธวิธีการเผยแผ่ของพระองค์เอง

ต่อมาในสมัยหลังพุทธกาลยุคที่พระพุทธศาสนาได้แตกแยกออกเป็น 2 นิกายใหญ่ๆ คือ เถรวาทกับอาจริยวาท หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ล่วงมาได้ 100 ปี จึงเห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชมีจุดเด่นอย่างชัดเจน คือ พระองค์ทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาจนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารประเทศ และเปลี่ยนการขยายอำนาจด้วยศาสตราวุธมาเป็นธรรมาวุธ โดยอาศัยพระราชอำนาจของพระองค์ในการใช้นโยบายหลักธรรมวินัยในการบริหารประเทศ ซึ่งต่อมาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับการสืบต่อจากพุทธบริษัททั้ง 4 กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา มีบทบาทสำคัญในการนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ยังสถานที่ต่างๆ เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าตามกำลังความสามารถของแต่ละคนต่อไป จวบจนถึงในสมัยปัจจุบันนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ยังคงใช้รูปแบบดั้งเดิมสืบมา นั่นคือพุทธบริษัททั้ง 4 โดยพระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำในการเผยแผ่ มีงานคณะสงฆ์ใน 6 ด้าน คือ การปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณสงเคราะห์ บทบาทของพระสังฆาธิการควรตระหนักอยู่เสมอในหน้าที่ของตนตามธรรมวินัย และจากฐานะนี้จึงเริ่มบทบาทใหม่ หรือปรับปรุงบทบาทเก่าให้เหมาะสมขึ้นในรูปใหม่กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบใหม่ คือ รูปแบบงานกิจการคณะสงฆ์พร้อมการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่เข้าร่วมกิจกรรมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย

รวมอยู่ในหลักการเดิม 3 อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ โดยบทบาทของพระสังฆาธิการทางสังคม คือบทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานทางราชการ อีกทั้งยังมีบทบาทพระสังฆาธิการทางกิจกรรมในสังคม คือการอุปสมบท การบรรพชา การแสดงธรรม การทำบุญตักบาตร และการสอนธรรมะผ่านสื่อ เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบไป

บทที่ 3
บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ นี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการเผยแผ่แต่ละขั้นตอนของพระสังฆาธิการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการเผยแผ่ ระเบียบกฎหมาย คุณสมบัติ เทคนิค กิจกรรมหลัก และเป้าหมายการเผยแผ่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่
3.2 การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่
3.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3.4 เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3.5 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3.6 กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3.7 เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่
3.8 บทสรุป

3.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่

สภาพทั่วไปของจังหวัดกระบี่ที่เกี่ยวเนื่องกับบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ มีดังต่อไปนี้

3.1.1 ประวัติความเป็นมา

กระบี่ เป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอันดามัน จากหลักฐานทางโบราณคดีสันนิษฐานได้ว่า บริเวณเมืองกระบี่เคยเป็นแหล่งชุมชนโบราณก่อนประวัติศาสตร์ และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ กล่าวกันว่าดินแดนนี้แต่เดิมคือ เมืองบันไทยสมอ 1 ใน 12 เมืองนักษัตร ที่ใช้ตราลิงเป็นตราประจำเมือง และขึ้นตรงกับอาณาจักรนครศรีธรรมราช

จังหวัดกระบี่ ตั้งขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในอดีตเป็นเพียงแขวงหนึ่งอยู่ในอำนาจปกครองและบังคับบัญชาของเมืองนครศรีธรรมราช เรียกว่า “แขวงเมืองปกาสัย” พระยาผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชให้ปลัดเมืองฯ มาตั้งค่ายทำเพนียดจับช้างในท้องถิ่นที่ตำบลปกาสัย และได้มีราษฎรจากเมืองนครศรีธรรมราชอพยพมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น พระปลัดเมืองฯ ได้ยกตำบลปกาสัยขึ้นเป็นแขวงเมืองปกาสัยขึ้นต่อเมืองนครศรีธรรมราช

ประมาณปี พ.ศ. 2415 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองปกาสัย และพระราชทานนามว่า “เมืองกระบี่” เมื่อได้

ประกาศตั้งขึ้นเป็นเมืองแล้ว โปรด เกล้าฯ ให้ตั้งที่ทำการอยู่ที่ตำบลกระบี่ใหญ่ (บ้านตลาดเก่า) ในท้องที่อำเภอเมืองกระบี่ปัจจุบัน มีหลวงเทพเสนาเป็นเจ้าเมืองกระบี่คนแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2418 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกเมืองกระบี่ออกจากการปกครองของเมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองจัตวาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และในปี พ.ศ. 2443 สมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี้ ณ ระนอง) เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ได้พิจารณาเห็นว่าศาลากลางจังหวัดที่บ้านตลาดเก่านั้น ไม่สะดวกต่อการคมนาคม เพราะสมัยนั้นต้องอาศัยเรือเป็นพาหนะจึงย้ายมาที่ตั้งเมืองไปอยู่ตำบลปากน้ำ ซึ่งอยู่ใกล้ปากอ่าวเป็นร่องน้ำลึก เรือใหญ่สามารถเข้าเทียบท่าได้สะดวก ทำให้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจนถึงปัจจุบันนี้

คำว่า “กระบี่” มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า ชาวบ้านได้ขุดพบมีดดาบโบราณเล่มหนึ่ง นำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่ และต่อมาไม่นานก็ขุดพบมีดดาบโบราณเล่มหนึ่งรูปร่างคล้ายกับมีดดาบโบราณเล่มใหญ่ จึงนำมามอบให้กับเจ้าเมืองกระบี่เช่นกัน เจ้าเมืองกระบี่เห็นว่าเป็นดาบโบราณสมควรเก็บไว้เป็นดาบคู่บ้านคู่เมืองเพื่อเป็นสิริมงคล แต่ขณะนั้นยังสร้างเมืองไม่เสร็จ จึงได้นำดาบไปเก็บไว้ในถ้ำเขาขนาบน้ำหน้าเมือง โดยวางดาบหรือกระบี่ไขว้กัน ซึ่งลักษณะการวางดาบหรือกระบี่ไขว้นี้เป็นสัญลักษณ์ของตราประจำจังหวัด คือรูปดาบไขว้ด้านหลังมีภูเขาและทะเล โดยบ้านที่ขุดพบดาบใหญ่ได้ตั้งชื่อว่า “บ้านกระบี่ใหญ่” บ้านที่ขุดพบดาบเล็กได้ตั้งชื่อว่า “บ้านกระบี่น้อย”

มีอีกตำนานหนึ่งสันนิษฐานว่า คำว่า “กระบี่” อาจเรียกชื่อพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่งที่มีมากในท้องถิ่น คือต้น “หลุมพี” จึงเรียกชื่อท้องถิ่นว่า “บ้านหลุมพี” ต่อมามีชาวมลายูและชาวจีนที่เข้ามาค้าขายได้เรียกเพี้ยนเป็น “บ้าน-กะ-ลู-บี” หรือ “คอโลบี” นานๆ เข้าก็ได้ปรับเป็นสำเนียงไทยว่า “กระบี่”

3.1.2. ลักษณะทางกายภาพ

1) ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดกระบี่เป็นจังหวัดขนาดเล็ก ที่มากด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมอันเก่าแก่ การผสมผสานการดำรงชีวิตของผู้คนที่ต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา และความเชื่อที่แตกต่างอย่างกลมกลืน ตั้งอยู่ทางด้านฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ติดกับทะเลอันดามัน อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงแผ่นดินประมาณ 814 กิโลเมตร มีพื้นที่ ทั้งหมด 4,708,512ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,942,820 ไร่

มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ จดจังหวัดพังงา และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ จดจังหวัดตรัง และทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก จดจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง

ทิศตะวันตก จดจังหวัดพังงา และทะเลอันดามัน

2) ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดกระบี่ ทางตอนเหนือประกอบด้วยเทือกเขายาวทอดตัวไปในแนวเหนือใต้ สลับกับสภาพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดและลอนชัน มีที่ราบชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตก บริเวณทางตอนใต้มีสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขากระจัดกระจายสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น ส่วนบริเวณทางตอนใต้สุดและตะวันตกเฉียงใต้มีสภาพพื้นที่เป็นแบบลูกคลื่นลอนลาดจนถึงค่อนข้างราบเรียบ และมีภูเขาสูงๆ ต่ำๆ สลับกันไป บริเวณด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นชายฝั่งติดกับทะเลอันดามัน ยาวประมาณ 160 กิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่จำนวน 154 เกาะ แต่เป็นเกาะที่มีประชากรอาศัยอยู่เพียง 13 เกาะ เกาะที่สำคัญ ได้แก่ เกาะลันตา เป็นที่ตั้งของอำเภอเกาะลันตา และเกาะพีพี ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามติดอันดับของโลก

3) ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดกระบี่ มีภูมิอากาศแบบมรสุมในเขตร้อน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้มีฝนตกชุกตลอดปี จึงมีเพียง 2 ฤดู คือฤดูร้อน เริ่มตั้งเดือนมกราคมไปจนถึงเดือนเมษายน และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนธันวาคม

3.1.3 ข้อมูลการปกครอง/ ประชากร/ ศาสนา

1) ด้านการปกครอง จังหวัดกระบี่ มีเขตการปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 53 ตำบล 389 หมู่บ้าน และมี 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 12 เทศบาลตำบล และ 48 องค์การบริหารส่วนตำบล

2) ด้านประชากร จังหวัดกระบี่ มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 460,251 คน เพศหญิง จำนวน 213,121 คน คิดเป็น ร้อยละ 50.22 เพศชาย จำนวน 229,130 คน คิดเป็นร้อยละ 49.78[1]

3) ด้านศาสนา ประชากรจังหวัดกระบี่ นับถือศาสนาพุทธ 61.63 % ศาสนาอิสลาม 38.03 % ศาสนาคริสต์ 0.24 % ศาสนาอื่นๆ 0.10 %[2] โดยมีวัด 81 แห่ง ที่พักสงฆ์ 32 แห่ง มัสยิด 208 แห่ง โบสถ์คริสตจักร 8 แห่ง ศูนย์อบรมจริยธรรมฯ 116 แห่ง และศูนย์พระพุทธศาสนาฯ 6 แห่ง[3]

3.1.4 วัดที่มีความสำคัญและโดดเด่นในมิติศาสนาและวัฒนธรรม

วัดที่มีความสำคัญและโดดเด่นในกิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เป็นการพระศาสนาใน 6 ด้าน โดยเฉพาะกิจกรรมหลักในบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ มีการอุปสมบท มีการบรรพชา มีการแสดงธรรม มีการทำบุญตักบาตร และมีการสอนธรรมะผ่านสื่อของจังหวัด มีดังนี้

1) วัดแก้วโกรวาราม ตั้งอยู่ใจกลางเมืองกระบี่ ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัด

---

[1] ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดกระบี่, (กันยายน พ.ศ. 2548)

[2] ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดกระบี่, (ข้อมูล จปฐ. พ.ศ. 2557)

[3] ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดกระบี่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกระบี่, (กันยายน พ.ศ.2548)

กระบี่ เป็นวัดที่มีโรงเรียนปริยัติธรรมสามัญ และเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ วัดแก้วโกรวารามมีพระอุโบสถตั้งอยู่บนเนินเขามองดูแล้วสวยงาม ฝาผนังด้านในอุโบสถวัดแก้วโกรวารามมีภาพจิตรกรรมฝาผนังรอบด้าน ประกอบไปด้วยภาพสำคัญๆ ดังนี้ พระแม่ธรณีบีบมวยผม พระศาสดาประสูติ พระโพธิสัตว์ประทับเสวยสุขรมย์อยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิตก่อนเสด็จลงมาเป็นพระพุทธเจ้า ภาพมุมกว้างด้านในพระอุโบสถ จิตรกรรมฝาผนังเหนือจากกรอบหน้าต่างขึ้นไปเป็นเทพพนมหันหน้าไปทางพระพุทธรูป เบื้องขวาของพระพุทธรูปมีอาสนะสำหรับสงฆ์ ภายในกว้างขวาง ด้านหน้าอุโบสถมีเสมาอยู่บนฐานสีขาว เฉพาะใบเสมาทาด้วยสีทอง จุดเด่นของอุโบสถอยู่ที่เสา เสาทุกต้นของอุโบสถและเสานางแนบด้านข้างทั้ง 2 ข้างที่ดูใหญ่กว่าปกติ เมื่อเทียบกับขนาดของอุโบสถจนแปลกตา บันไดนาคไม่ได้สร้างให้นาคยาวตลอดบันไดทั้งหมด แต่แบ่งออกเป็นช่วงๆ รวม 3 ช่วง

2) วัดถ้ำเสือ มีลักษณะเป็นสวนป่า ภายในหุบเขาแวดล้อมไปด้วยต้นไม้ใหญ่อายุนับร้อยปี และเนื่องจากมีเขาล้อมอยู่ทุกด้าน จึงมีถ้ำเล็กถ้ำน้อยอยู่มากมาย เช่น ถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำลอด ถ้ำช้างแก้ว ถ้ำลูกธนู ถ้ำพระ ฯลฯ สามารถเดินทางเข้าชมได้โดยการขึ้นและลงบันไดบริเวณพระตำหนักเจ้าแม่กวนอิม ถ้ำบางแห่งที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณวัด ยังสามารถใช้เป็นศูนย์กลางการนั่งฌานของพระภิกษุและเหล่าอุบาสก อุบาสิกาได้อีกด้วย ภายในบริเวณวัดทัศนียภาพร่มรื่น แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ใหญ่อายุนับร้อยปี เนื่องจากมีเขาล้อมอยู่ทุกด้าน บริเวณนี้นอกจากเป็นสถานที่วิปัสสนาแล้ว ยังเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญถึงสองสมัยคือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ มีการขุดพบวัตถุโบราณหลายอย่าง เช่น เครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผา พระพิมพ์ดิบ บริเวณพื้นที่ราบด้านหน้าเป็นที่ตั้งของอุโบสถ พระธาตุเจดีย์ระฆังใหญ่ หอประชุม รูปปั้นพระโพธิสัตว์กวนอิม จุดเด่นของวัดพระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร สามารถขึ้นไปสักการะได้ โดยขึ้นบันได 1,200 ขั้น บนยอดเขาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ทั้งยังเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธบาทจำลองอีกด้วย พระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่นิยมชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คือการที่ได้มาแวะสักการะขอพร

3) วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทง) หมู่ที่ 3 บ้านบางโทง ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 95 ไร่ เป็นพื้นที่ราบ แวดล้อมด้วยสวนยางและสวนปาล์มน้ำมันของประชาชน วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทง) สร้างประมาณปี พ.ศ. 2483 และได้พัฒนาต่อเนื่องเรื่อยมาจนมีฐานะเป็นวัดที่มั่นคง และได้รับการพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 เป็นสถานที่รุ่งเรืองในด้านการศึกษา มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาในชั้นนักธรรมและธรรมศึกษา วัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทง) ได้รับการพัฒนาอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2545 หลังจากที่พระวิสิฐพัฒนวิธาน (พิศาล ปุรินฺทโก) ได้เดินทางมาพำนักอยู่ที่วัดแห่งนี้ และในวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2545 พระพรหมวรญาณ กรรมการมหา

เถรสมาคม วัดยานนาวา ได้เดินทางมาเยี่ยมวัดมหาธาตุวชิรมงคล (วัดบางโทง) เพื่อการจัดสร้างพุทธสถาน และพระมหาธาตุเจดีย์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร[4]

4) วัดคลองท่อมใต้ (วัดคลองท่อม) ตั้งอยู่ในตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มีที่ธรณีสงฆ์ 1 แปลง เนื้อที่ 54 ไร่ 2 งาน 13 ตารางวา วัดคลองท่อมใต้ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2451 โดยมีพ่อท่านจันทร์ ร่วมกับข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนในการริเริ่มสร้างที่พำนักสงฆ์ขึ้น โดยเริ่มจากการสร้างศาลาการเปรียญและกุฏิ แล้วเรียกขานที่สำนักสงฆ์คลองท่อมว่า "วัดคลองท่อม" โดยเมื่อ พ.ศ. 2498 เริ่มมีภิกษุมาจำพรรษามากขึ้น จึงชักชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนร่วมกันสร้างเสนาสนะสงฆ์ และร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญใหม่ วัดได้ทำการขุดบ่อน้ำเมื่อ พ.ศ. 2499 จากนั้นก่อสร้างเสนาสนะสงฆ์ ก่อสร้างโรงครัวขึ้น และดำเนินการก่อสร้างเป็นลำดับ มาจนถึงปัจจุบัน วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 วัดมีปูชนียวัตถุ คือ พระสำเภาก๋งหรือหลวงพ่อจู้เฉ่ง เป็นพระพุทธรูปทำด้วยไม้สูง 130 เซนติเมตร เป็นศิลปะญี่ปุ่น ว่ากันว่ามีชาวเรือพบลอยน้ำอยู่กลางทะเล ภายหลังได้นำมาถวายวัดคลองท่อม ปัจจุบันวัดคลองท่อมได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสร้างเสนาสนะสงฆ์ การพัฒนาภูมิทัศน์ให้ดูสวยงาม การบูรณปฏิสังขรณ์ฌาปนสถานให้ทันสมัยขึ้น และจากสภาพพื้นที่ตั้งวัดนั้นเดิมเป็นที่ราบลุ่มและมีน้ำขัง ทางวัดจึงมีการถมดินให้สูงขึ้น สภาพแวดล้อมของวัดนั้นเป็นทุ่งนา มีป่าไม้เบญจพรรณ และลำคลอง ในปัจจุบันถึงแม้ว่าวัดคลองท่อมจะตั้งอยู่ใจกลางอำเภอคลองท่อม แต่ก็ยังคงมีความร่มรื่น สงบเงียบ และมีแนวป่าไม้เบญจพรรณนานาชนิดอยู่ทั่วบริเวณ ภายในวัดนั้นเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อม (พิพิธภัณฑสถานพระครูอาทรสังวรกิจ) วัดคลองท่อมจึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นทั้งในและนอกประเทศ โดยในแต่ละวันนั้นมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทุกวันมิได้ขาด อีกทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฉะนั้นจึงมีนักเรียนนักศึกษาจากสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศมาทัศนะศึกษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นประจำตลอดทั้งปี

5) วัดราษฎร์รังสรรค์ (วัดบ้านอ่าวลึกใต้ต้นประดู่) ตั้งอยู่ในตำบลอ่าวลึกใต้ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มีเนื้อที่ 33 ไร่ 2 งาน 67 ตารางวา ปัจจุบันมีพระครูโสภิตธรรมนิเทศ เป็นเจ้าอาวาส แต่ชาวบ้านเรียกว่า วัดหลาดใต้ (ตลาดใต้) เดิมมีชื่อว่า วัดบ้านอ่าวลึกใต้ต้นประดู่ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2456 โดยรองอำมาตย์ตรีลาวัณวุฒิกร (เอียด บุรนันท์) ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2516 นายรังสรรค์ บรรณกิจพีรพล นายอำเภอในขณะนั้น ได้อาราธนาพระครูสุเมธีธรรมประสาท (คง ฐิตธมฺโม) จากวัดในอำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา มาเป็นเจ้าอาวาส รวมถึงได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น "วัดราษฎร์รังสรรค์" จากนั้นทางวัดได้รับเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างระหว่าง พ.ศ.

[4] สืบค้นจาก: ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่–กระทรวงวัฒนธรรม (2558), https://www.m-culture.go.th › krabi › article_attach. วันที่ 12 สิงหาคม 2565.

2514–2518 ได้รับคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างในปี พ.ศ. 2535 วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 ส่วนอาคารและเสนาสนะที่สำคัญ ได้แก่ อุโบสถซึ่งภายในมีภาพวาดพุทธประวัติ คือ ประวัติ เรื่องราวต่างๆ ของพระโคตมพุทธเจ้า ศาลาการเปรียญ เป็นศาลามีลักษณะคล้ายเรือนหลังใหญ่ ยกพื้นสูงเสมอศีรษะคนยืน มีเฉลียงโดยรอบ กั้นฝาแต่ละด้านเป็นฝาโปร่ง ๆ ด้านหนึ่งทำยกพื้นเป็นอาสน์สงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ขึ้นนั่งเจริญพระพุทธมนต์ ตรงหัวอาสน์สงฆ์ด้านหนึ่ง เป็นที่ตั้งพระพุทธรูป และเครื่องบูชา ศาลา 100 ปี กุฏิสงฆ์ ศาลาบูรพาจารย์ เมรุ ศาลาบำเพ็ญกุศลศพ และอาคารศูนย์ I.C.T. ชุมชนประจำตำบลอ่าวลึกใต้[5]

3.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่

การบริหารกิจการงานคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่นั้นเป็นไปตามพระธรรมวินัยซึ่งถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน และจากการศึกษาตรวจสอบเอกสารงานการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ปรากฏว่ามีผู้ให้ความหมายการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ไว้หลายท่าน ดังนี้

ในอดีตการบริหารและการปกครองเป็นไปตามสมัยสุโขทัย อยุธยา กรุงธนบุรี รัตนโกสินทร์ จนมาถึงในปัจจุบัน มีการจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัยนั้นซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มุ่งปรับเปลี่ยน รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์ เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ออกเป็น 3 ทาง คือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้า

จากการที่กล่าวมาข้างต้น การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยการบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ เป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคเป็นไปตามความในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ 1) เจ้าคณะภาค 2) เจ้าคณะจังหวัด 3) เจ้าคณะอำเภอ 4) เจ้าคณะตำบล และ 5) เจ้าอาวาส

[5] สืบค้นจาก: ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่–กระทรวงวัฒนธรรม (2558), https://www.m-culture.go.th › krabi › article_attach. วันที่ 12 สิงหาคม 2565.

ส่วนการศึกษาฐานข้อมูลรายงานทะเบียนวัดจังหวัดกระบี่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ[6] พบว่าวัดในพื้นที่จังหวัดกระบี่ จำนวน 81 วัด สำนักสงฆ์ จำนวน 36 แห่ง และศูนย์พระพุทธศาสนาฯ จำนวน 6 แห่ง พบว่าส่วนมากมีวัดมหานิกายเป็นส่วนใหญ่ และมีวัดธรรมยุตน้อยกว่าในพื้นที่จังหวัดกระบี่

ดังนั้น การบริหารและปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ในปัจจุบันสามารถแสดงรายละเอียดตามลำดับชั้นการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ได้ดังนี้

1. สมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุข
2. กรรมการมหาเถรสมาคม
3. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
4. เจ้าคณะภาค 17,18
5. เจ้าคณะจังหวัดกระบี่
6. เจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดกระบี่
7. เจ้าคณะตำบล ในจังหวัดกระบี่
8. เจ้าอาวาส ในจังหวัดกระบี่
9. สำนักสงฆ์ ในจังหวัดกระบี่

[6] อ้างแล้วใน, ที่ทำการปกครองจังหวัดกระบี่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกระบี่, กันยายน พ.ศ.2548.

จากที่กล่าวการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแสดงการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่

3.3 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นได้ปรากฏตั้งแต่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ซึ่งหลังจากพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมแล้ว ได้ทรงเสวยวิมุติอยู่ 7 สัปดาห์[7] ภายหลังจึงทรงนำหลักธรรมที่ได้ตรัสรู้ทรงประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจักกัปปวัตนสูตรเป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน และทรงประทานการอุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ผู้ได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาปัตติผล ถือว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก และเผยแผ่ให้แก่นักบวชกลุ่มปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และคนอื่นๆ ในลำดับต่อมานั้นสมาชิกในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ จึงสามารถบรรลุธรรมตามกัน และกราบทูลขออุปสมบทในเวลาต่อมา[8]

ฉะนั้น การเผยแผ่พระศาสนาซึ่งเริ่มตั้งแต่องค์พระบรมศาสดาเป็นต้นมา และได้สืบทอดมาจนถึงพระสงฆ์ในปัจจุบัน โดยการเผยแผ่มีลักษณะที่เหมือนกันกับครั้งพุทธกาล ได้แก่ เพื่อนำความเลื่อมใสศรัทธาให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของประชาชน ทำให้พวกเขาถึงซึ่งพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่ง ทั้งนี้เพื่อดับทุกข์ ในการเผยแผ่พระศาสนาครั้งแรกนี้พระพุทธองค์ทรงใช้หลักพุทธธรรมที่ได้ตรัสรู้โดยชอบแล้ว ออกมาประกาศเผยแผ่ให้ชาวโลกได้รู้ตาม เพราะยังไม่มีพระสงฆ์สาวกคอยช่วยเหลือในการเผยแผ่พระศาสนา มีเพียงกลุ่มบุคคลผู้ยอมรับนับถือถวายตนถึงซึ่งพระพุทธและพระธรรมว่าเป็นสรณะเรียกว่า เทวาจิก โดยเฉพาะกรณีของตปุสสะและภัลลิกะพ่อค้า ซึ่งเป็นเทววาจิกอุบาสกคู่แรกในพระพุทธศาสนา คือ ผู้กล่าววาจาถึงรัตนะ 2 ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอันประเสริฐ[9]

พระพุทธองค์ทรงอุปสมบทให้แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ด้วยพระองค์เองซึ่งวิธีนี้เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยตรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”[10]และทรงให้อำนาจแก่พระสงฆ์ในการอุปสมบทแก่ผู้มีศรัทธาจะบวชในพระพุทธศาสนา โดยวิธีให้เปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยครบ 3 ครั้ง และเรียกวิธีนี้ว่า “ติสรณคมนูปสัมปทา” หรือ ไตรสรณคมน์ คือ การบวชด้วยการถึงไตรสรณคมน์[11]

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการบรรพชาอุปสมบทประเภทสุดท้ายที่เพิ่มขึ้นมาอีก เรียกว่า “การอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา” เป็นการประกาศให้พระสงฆ์เป็นใหญ่มีอำนาจในการบวชแก่ผู้มีจิตศรัทธา โดยทรงปรารภพราหมณ์แก่ที่ชื่อ ราธะ ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุ แต่ไม่มีใครจะบวชให้ทำให้เขาทุกข์ใจตรอมใจ พระองค์จึงทรงตรัสถามพระภิกษุทั้งหลายว่า มีใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์

---

[7] วิ.ม. 4/5/8.

[8] วิ.ม. 4/18–19/25–26.

[9] วิ.ม. 4/6/9–10.

[10] วิ.ม. 4/30/37–38.

[11] วิ.ม. 4/34/42–43.

คนนี้หรือไม่ พระสารีบุตรนั่งอยู่ในที่นั้นด้วยจึงกราบทูลว่าระลึกถึงคุณของเขา เพราะเขาได้ทำบุญใส่บาตรข้าวสวยมาทัพพีหนึ่ง เมื่อไปรับบิณฑบาตที่เมืองราชคฤห์ และให้การอุปสมบทแก่ราธะนี้ เป็นบุคคลแรกในพระพุทธศาสนา[12]ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการบรรพชา อุปสมบท ประเภทสุดท้ายเพิ่มขึ้นมาอีก เรียกว่า “การอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา” เป็นการประกาศให้พระสงฆ์เป็นใหญ่มีอำนาจในการบวชแก่ผู้มีจิตศรัทธา โดยทรงปรารภพราหมณ์แก่ชื่อ ราธะ ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุ แต่ไม่มีใครจะบวชให้ ทำให้เขาทุกข์ใจ ตรอมใจ พระองค์จึงทรงตรัสถามพระภิกษุทั้งหลายว่ามีใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์คนนี้หรือไม่ พระสารีบุตรนั่งอยู่ในที่นั้นด้วย จึงกราบทูลว่าระลึกถึงคุณของเขา โดยเขาได้ทำบุญใส่บาตรข้าวสวยมาทัพพีหนึ่ง เมื่อไปรับบิณฑบาตที่เมืองราชคฤห์ และให้การอุปสมบทแก่ราธะนี้ เป็นบุคคลแรกในพระพุทธศาสนา[13]

สรุปได้ว่าหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าทรงได้ตรัสรู้และเสวยวิมุติ ได้ 7 สัปดาห์ จากนั้นท่านเริ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยไปโปรดสอนปัญจวัคคีย์ ซึ่งมีพระโกณฑัญญะสามารถบรรลุได้ดวงตาเห็นธรรม จึงทูลขออุปสมบทด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในลำดับต่อมาในกลุ่มปัญจวัคคีย์ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ สามารถบรรลุธรรมตามกันมา และกราบทูลขออุปสมบทในเวลาต่อมา ท่านทั้ง 5 คนมีพื้นฐานความรู้อยู่แล้ว หลังจากนั้นพระพุทธองค์ได้สร้างบุคลากรในพระพุทธศาสนาด้วยการอนุญาตให้มีการบวช โดยใช้วิธีไตรสรณคมน์ และการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมวาจา เพื่อนำความเลื่อมใสศรัทธา และความสงบสุขให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของปวงชนสืบมาจวบจนสมัยปัจจุบัน

3.3.1 แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดกระบี่

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการศึกษาเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นหาความหมายเนื้อความ และคำนิยามของคำว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า มีหนังสือตำราและนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้ว่า

พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1) พระศาสดา คือพระพุทธเจ้าผู้ประกาศพระธรรมและสั่งสอนเป็นบุคคลแรก ทั้งยังเป็นผู้สถาปนาพระพุทธศาสนาขึ้นคือพระพุทธเจ้า การศึกษาประวัติของพระองค์ตลอดถึงพระจริยวัตรของพระองค์ เรียกว่า พุทธประวัติ

---

[12] วิ.ม. 4/69/97.

[13] วิ.ม. 4/69/97.

2) ศาสนธรรม คือคำสอนที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และนำมาสั่งสอนรวม เรียกว่า พระธรรมวินัย หรือรู้จักกันในฐานะว่า พระไตรปิฎก

3) ศาสนสถาน คือสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เช่น อุโบสถ วิหาร ลานพระเจดีย์ วัดวาอาราม ตลอดจนถึงวัตถุอันเป็นสถานที่แห่งการสักการะ เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักร เป็นต้น

4) ศาสนบุคคล คือบุคลากรในทางศาสนา หรือศาสนทายาท ผู้สืบอายุพระศาสนา ให้ดำรงอยู่เป็นการทำหน้าที่รักษาความคงอยู่ของศาสนา อันเป็นการเพิ่มจำนวนสมาชิกใหม่ให้แก่ศาสนา เพื่อการทำหน้าที่ และการดำรงอยู่รอดตลอดไป ศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา มีคำเรียกเฉพาะว่า “พุทธบริษัท4” ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งมีความสำคัญมาก แต่ทำหน้าที่ต่างกันในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ ดังพระพุทธสุภาษิตที่ปรากฏในกมพิลสูตร โดยมีใจความว่า “ดูก่อนกมพิละ ! เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัยนี้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษา ไม่เคารพยำเกรงกันและกันนี้ เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่ทำให้พระสัทธรรมไม่ตั้งอยู่ได้นานแล กมพิละ !

ดูก่อนกมพิละ! ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้วเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัยนี้เคารพยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษา เคารพยำเกรงกันและกันนี้แล กมพิละ! เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่ทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้นานในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว”[14]

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นตั้งแต่ครั้งพุทธกาล หลังจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระโพธิญาณแล้วทรงแสดงธรรมโปรดแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 จนได้ดวงตาเห็นธรรม พระพุทธองค์ทรงส่งพระภิกษุอริยสงฆ์ชุดแรกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก ดังพระพุทธดำรัสที่พระองค์ได้ตรัสแด่พระภิกษุสงฆ์ว่า“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่หมู่ชนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ สัตว์บริสุทธิ์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักษุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมยอมเสื่อมผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักร ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”[15]

---

[14] องฺ.ปญฺจก. 16/22/275.

[15] วิ.ม. 4/32/32.

การเผยแผ่พระธรรมวินัยของพระอรหันต์สาวกในรุ่นแรกล้วนเป็นพระอรหันต์ขีณาสพทั้งสิ้น ทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสประชุมสงฆ์เพื่อส่งไปเผยแผ่พระธรรมวินัย เป็นการบริหารคณะสงฆ์ที่ไม่ซับซ้อน เมื่อเวลาผ่านไปมีผู้เข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น มีพระสาวกที่ยังเป็นปุถุชนเข้ามาอุปสมบทมากขึ้น การประพฤติที่ไม่เหมาะสมจึงเกิดขึ้น ดังเช่น ปฐมบัญญัติที่ว่า

“ในลำดับนั้นพระพุทธเจ้ารับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเหตุเป็นเค้ามูล เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามท่านพระสุทินว่า ดูกรสุทินว่าข่าวเธอเสพเมถุนธรรมในปุราณติยิกาจริงหรือท่านพระสุทินทูลรับว่า จริงพระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะไม่สมควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ เธอบวชในธรรมะวินัยที่เรากล่าวไว้ดีอย่างนี่แล้ว ไฉนจึงไม่สามารถประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์บริสุทธิ์ได้ตลอดชีวิตเล่า”[16]

สรุปว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การที่พระพุทธเจ้านำพระธรรมความจริงของทุกข์สรรพสิ่ง ทรงสอนให้ทำความพ้นทุกด้วยคำสอนแห่งความเป็นจริง โดยพระพุทธเจ้าทรงประชุมสงฆ์ให้แนวทางการเผยแผ่แก่พระสาวกแล้วส่งออกไปสอนพระธรรมวินัยเพื่อยังความพ้นทุกข์แก่ชาวโลก จนมีการบันทึกพระธรรมวินัยที่เรียกว่า“พระไตรปิฎก” ให้พระสาวกสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันการที่พระพุทธศาสนาจะตั้งอยู่ได้โดยที่ไม่มีปัญหา ผู้ที่มีหน้าที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันดูแลหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัท 4 ว่าจะช่วยกันศึกษาและนำมาปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

ในยุคปัจจุบันนี้สังคมไทยหรือสังคมของพระพุทธศาสนาทางคณะสงฆ์ไทยได้มีการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 15 ทวิ มหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ 6 ด้านด้วยกัน โดยเรียกชื่อว่ากิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนามี 6 ด้าน คือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 บัญญัติไว้ในมาตรา 15 ตรี ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

---

[16] วิ.ม. 1/25/20.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มหาเถรสมาคมอันเป็นองค์กรบริหารคณะสงฆ์สูงสุดได้ออกระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550 ได้จัดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเพื่อให้มีศูนย์กลางรวบรวมเทคโนโลยีสารสนเทศ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งส่วนกลางและประจำจังหวัด[17]อีกทั้งประสานงานช่วยเหลือในบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่กิจกรรมต่างๆ ของพระสังฆาธิการ

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาในครั้งพุทธกาลนั้นพระพุทธองค์ทรงมีพุทธบัญญัติพระวินัยให้พระภิกษุปฏิบัติตาม แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปผ่านมาถึงปัจจุบันการปกครองสังคมสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาช่วยในการปกครอง แต่เนื่องจากมีพระภิกษุที่มากขึ้นการปกครองจึงไม่ทั่วถึง ดังนั้นการมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เข้ามาบังคับใช้ในการปกครองสงฆ์จึงเป็นการอนุโลมมาปกครองอีกชั้นหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการยึดถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ออกนอกลู่นอกทาง และเพื่อเป็นการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง และครอบคลุมไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น บทบาทภารกิจการเผยแผ่ดังที่กล่าวจึงเป็นหน้าที่ที่ชาวพุทธทุกคนต้องช่วยกันทำหน้าที่ต่อไป โดยเฉพาะพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ต้องร่วมมือกัน เพื่อเป็นการนำพระธรรมคำสอน และความเป็นจริงที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ และตรัสสอนให้ผู้อื่นรับรู้ แล้วนำไปปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ได้ไปตามลำดับ และเพื่อเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป

3.3.2 ความหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดกระบี่

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันหมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไป ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์ หรือวีดีทัศน์ ภารกิจด้านนี้จะครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดโครงการต่างขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น[18]

---

[17] อ้างแล้วใน, กองพุทธศาสนาศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา.

[18] เรื่องเดียวกัน, 2550, หน้า 1.

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่ธรรมะในฐานะระบบการศึกษาว่าเป็นการให้การศึกษาเพียงพุทธศึกษากับการให้อาชีพเท่านั้น ไม่พอสำหรับความเป็นมนุษย์และไม่พอที่ จะสร้างสันติภาพสันติสุขส่วนบุคคลและส่วนสังคม ควรจะต้องจัดธรรมะให้เป็นระบบการศึกษาแล้วมนุษย์จะเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูงอยู่เหนือปัญหาโดยประการทั้งปวง นั่นคือการสอนจริยธรรมจะต้องนำหลักคุณธรรมของศาสนามาเป็นหลักยึดให้ได้[19]โดยพระพุทธเจ้าทรงให้ประพฤติพรหมจรรย์ คือ

1) การประพฤติปฏิบัติกระทำสิ่งถูกต้องของชีวิต สำหรับชีวิต เพื่อชีวิต หรือโดยชีวิตนั่นเองเขาเรียกว่า พรหมจรรย์

2) การดำรงชีวิตอยู่ให้ดีที่สุด เรียกนี่ว่าพรหมจรรย์ เป็นวิธีการครองชีวิตที่ดีที่สุด “พวกเธอจงไปประกาศพรหมจรรย์ และการประกาศนั้นทรงกำชับว่า ให้งดงามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลางและเบื้องปลาย”[20]

จำนงค์ ทองประเสริฐ ได้ให้ความหมายว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในชมพูทวีป หลังจากพระพุทธองค์ทรงปรินิพพานแล้ว เหล่าพระสงฆ์สาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ทรงให้การอุปถัมภ์การทำตติยสังคายนาเสร็จแล้ว ได้อาราธนาให้พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระเลือกสรรพระอรหันต์ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศ จำนวน 9 สาย เมื่อปี พ.ศ. 303 พระพุทธศาสนาจึงได้แพร่หลายออกไปนอกประเทศอินเดียแต่ครั้งกระนั้น โดยพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระได้เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตมายังดินแดนสุวรรณภูมิ[21]

จากการเรียบเรียงข้อมูลข้างต้นของผู้วิจัยจะพบว่า มีวัดที่มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ มีอยู่หลายวัด ดังเช่น วัดราษฎร์รังสรรค์ (วัดบ้านอ่าวลึกใต้ต้นประดู่) ตั้งอยู่ในตำบลอ่าวลึกใต้ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มีเนื้อที่ 33 ไร่ 2 งาน 67 ตารางวา ปัจจุบันมีพระครูโสภิตธรรมนิเทศ เป็นเจ้าอาวาส แต่ชาวบ้านเรียกว่า วัดหลาดใต้ (ตลาดใต้) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2456 โดยรองอำมาตย์ตรีลาวัณวุฒิกร (เอียด บุรนันท์) และวัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 ต่อมา พ.ศ. 2516 พระครูสุเมธีธรรมประสาท (คง ฐิตธมโม) มาเป็นเจ้าอาวาส จึงได้เปลี่ยนชื่อวัดมาเป็น "วัดราษฎร์รังสรรค์" และได้รับเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างในปี พ.ศ. 2535 ส่วนอาคารและเสนาสนะที่สำคัญต่อ

---

[19] พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ), *ท่านพุทธทาสกับการศึกษา*, (กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์), 2534, หน้า 38.

[20] พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ), *ธรรมสำหรับครู*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและพัฒนาสื่อโรงเรียนรุ่งอรุณ), 2546, หน้า 17.

[21] จำนงค์ ทองประเสริฐ, *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์*, (กรุงเทพมหานคร: อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย), 2514, หน้า 286.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ อุโบสถซึ่งภายในมีภาพวาดพุทธประวัติที่สวยงาม คือ ประวัติเรื่องราวต่างๆ ของพระโคตมพุทธเจ้า ศาลาการเปรียญ เป็นศาลามีลักษณะคล้ายเรือนหลังใหญ่ ยกพื้นสูงเสมอศีรษะคนยืน มีเฉลียงโดยรอบ กั้นฝาแต่ละด้านเป็นฝาโปร่ง ด้านหนึ่งทำยกพื้นเป็นอาสน์สงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ขึ้นนั่งเจริญพระพุทธมนต์ ตรงหัวอาสน์สงฆ์ด้านหนึ่ง เป็นที่ตั้งพระพุทธรูปและเครื่องบูชา ศาลา 100 ปี กุฏิสงฆ์ ศาลาบูรพาจารย์ เมรุ ศาลาบำเพ็ญกุศลศพ และอาคารศูนย์ I.C.T. เพื่อชุมชนประจำตำบลอ่าวลึกใต้[22]

สรุปว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นหมายถึง การที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แล้วทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ โปรดแสดงธรรมอันพระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว แสดงให้สัตว์โลกหรือเวไนย สัตว์ผู้มีธุลี คือมีกิเลสในปัญญาจักษุน้อย ซึ่งเป็นผู้สามารถจะรู้ถึงธรรมที่พระองค์แสดงได้ เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมให้แก่สาวก จากนั้นพระพุทธองค์ทรงส่งสาวกไปประกาศพระธรรมวินัย เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ทำความพ้นทุกข์แก่หมู่สัตว์ทั้งปวง และได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทการเผยแผ่ไปตามยุคสมัยของสังคม

3.4 เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

ปัจจุบันการเผยแผ่นับว่ามีความเจริญก้าวหน้ามากในด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อให้การเผยแผ่หลักพุทธธรรมมีประสิทธิภาพสูงสุดหรือได้ผลอย่างน่าพอใจ พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่จึงต้องนำเทคนิคแนวทางต่างๆ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ให้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

3.4.1 เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เทคนิคการเผยแผ่หรือพุทธลีลานั้น เพื่อช่วยให้ผู้ฟังธรรมเทศนาของพระพุทธองค์เกิดความเลื่อมใส และเข้าใจต่ออรรถและธรรมที่ประกาศไปแล้วนั้น โดยมีหลัก 4 อย่าง ดังนี้

1. การชี้แจงให้เห็นชัด (สันทัสสนา) คือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจ แจ่มแจ้ง และเห็นจริงเห็นจังเหมือนกับว่าจูงมือไปดูเห็นกับตา

2. พูดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตาม (สมาทปนา) คือ สิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับนับถือ อยากลงมือทำ หรืออยากนำไปปฏิบัติ

3. พูดให้เกิดความเร้าใจอาจหาญแกล้วกล้า (สมุตเตชนา) คือ ปลุกเร้าให้เกิดขวัญและ กำลังใจเพื่อต่อสู้ทำความพากเพียร ไม่ย่อถ้อหรืออ่อนแอ เพราะสาเหตุใดก็ตาม จิตใจเข้มแข็ง ไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวความทุกข์ความลำบาก

4. พูดปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สัมปหังสนา) คือ บำรุงจิตใจให้แช่มชื่นเบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่เขาจะได้รับ และทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟัง มีความหวัง และร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ[23]

---

[22] อ้างแล้วใน, ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่–กระทรวงวัฒนธรรม, https://www.m-culture.go. th › krabi › article_attach.

[23] ม.ม. 13/387/481.

3.4.2 เทคนิคการเทศน์และการเผยแผ่หลักพุทธธรรม

การเทศน์ปัจจุบันนิยม 2 แนวทาง คือ

1. การอ่านคัมภีร์ เพื่อปฏิบัติตามธรรมเนียม เดิม

2. การเทศน์ปฏิภาณ คือ การแสดงธรรมโดยใช้โวหาร ความสามารถ มีทั้งเทศน์เดี่ยว เทศน์คู่ เทศน์ปุจฉา-วิสัชนา แบบ 2 หรือ 3 ธรรมาสน์ก็มี โดยยึดหลักธรรมเนียมปฏิบัติในการสมมติเต็มรูปแบบ หรือตามความเหมาะสมแก่โอกาส สถานที่ บุคคล[24]

ส่วนรูปแบบที่ได้ปรับประยุกต์ตามกาลสมัย มีดังต่อไปนี้

1) การปาฐกถา คือการแสดงธรรมโดยการยืนหรือนั่งก็ได้ แต่ไม่ได้อ่านคัมภีร์

2) การอภิปราย คือการจัดแสดงความคิดเห็นในเรื่องเดียวกันแต่ต่างทัศนะ โดยมีผู้ควบคุมการอภิปราย

3) การสนทนา คือรายการทางสื่อมวลชนที่จัดในรูปแบบให้พระภิกษุสามารถสนทนากับคฤหัสถ์ เพื่อสอบถามประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

4) พิธีกรรายการ คือเป็นผู้รับดำเนินรายการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเผยแผ่ธรรมและสามารถสอดแทรกหลักธรรมะได้ทุกขั้นตอน

5) ผู้บรรยาย คือเป็นผู้รับดำเนินรายการทางสื่อมวลชน เพื่อบรรยายในรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์

6) การเขียนบทความทางรายการวิทยุและโทรทัศน์ คือการเผยแผ่แนวคิดข้อธรรมผ่านบทความ หรือผู้ดำเนินรายการอาจนำบทนั้นไปสร้างเป็นภาพยนตร์ได้ เช่น พุทธานุภาพ หลวงตา เป็นต้น

7) การเขียนบทความลงวารสาร หนังสือพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ทุกชนิด

8) มัคคุเทศก์ คือ ผู้นำชมพุทธศาสนสถาน และปูชนียสถานทางประวัติศาสตร์

9) ครู อาจารย์ หรือ วิทยากร ได้แก่ บุคคลที่ได้รับนิมนต์ให้ไปสอนในสถานศึกษา เช่น โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการพระวิปัสสนาจารย์ เป็นต้น

10) การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ได้แก่ การดำเนินรายการทางสื่อมวลชนโดยใช้หลายวิธี เช่น การเทศน์ ปาฐกถา สนทนาธรรม บรรยายธรรม เป็นต้น

สรุปความการเทศน์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน พระสังฆาธิการมีบทบาทลีลาการเผยแผ่หรือนำพุทธลีลามาประยุกต์ใช้นั้น เพื่อช่วยให้ผู้ฟังธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า เกิดความเลื่อมใสและเข้าใจต่ออรรถและธรรมที่ประกาศไปแล้วนั้นมากยิ่งขึ้น โดยมีหลัก 4 อย่างคือ สันทัสสนา เป็นการชี้แจงให้เห็นชัด สมุตเตชนา เป็นการพูดให้เกิดความเร้าใจอาจหาญแกล้วกล้า สัมปหังสนา เป็นการพูดปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่า และสมาทปนา เป็นการพูดชักชวนให้อยากจะนำไปปฏิบัติตาม

---

[24] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, คู่มืออบรมนักเทศน์, (ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, 2545), หน้า 24.

3.4.3 เทคนิคด้านตัวผู้ฟังเทศนาหรือผู้เรียน

พระสังฆาธิการผู้เผยแผ่เมื่อจะแสดงธรรมแก่บุคคลนั้น ต้องคำนึงถึงตัวผู้ฟังเป็นหลักโดยจะพิจารณาจากเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยจริตนิสัย บุคคลย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เนื่องจากสาเหตุภายใน คือ จริตนิสัย มี 6 ได้แก่ บางคนชอบสวยงาม (ราคจริต) บางคนก็ชอบใช้ อารมณ์หุนหันพลันแล่น มักโกรธ (โทสจริต) บางคนก็มีปกติลุ่มหลงเร็ว (โมหจริต) บางคนก็มีความเชื่อ ศรัทธาโดยขาดปัญญา (ศรัทธาจริต) บางคนก็มีปกติใช้วิจารณญาณก่อนรับฟัง (พุทธิจริต) บางคนก็จัด อยู่พวกคิดมากกังวลมากหาข้อยุติในจิตใจได้ยาก[25]

อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่ผู้แสดงธรรมจะต้องพิจารณาจริตนิสัยประกอบการสอนนั้น เนื่องจากว่าเวไนยสัตว์บางคนก็พอมีอุปนิสัยอยู่บ้าง เมื่อได้เหตุปัจจัยแรงกระตุ้นที่ดี ย่อมสามารถจะ บรรลุธรรมได้เลย ส่วนพวกที่สอนยากก็ต้องปล่อยไปตามกรรม เหมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำรอคอยแสงอาทิตย์ส่องไปถึงก็พร้อมจะบานในวันถัดไปได้เลยเช่นกัน[26]

2. ความแตกต่างของบุคคล 4 ประเภท หมายถึง บุคคลที่จะฟังธรรมและได้รับผลดี จากการฟังนั้น พระองค์ทรงยกเอาบัว 3 ระดับขึ้นแสดง และนำมาเปรียบกับบุคคล 4 กลุ่ม ได้แก่

2.1) บุคคลผู้รู้เข้าใจได้รวดเร็วฉับพลันเมื่อยกหัวข้อขึ้นแสดง เหมือนบัวพ้นน้ำ แต่พอรับสัมผัสรัศมีตะวันในวันพรุ่งนี้ (อุฆฆติตัญญู)

2.2) บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจ เมื่อได้ฟังเหตุผลประกอบหัวข้อนั้น (วิปจิตัญญู) เหมือนบัวปริ่มน้ำซึ่งจักบานในวันรุ่ง

2.3) บุคคลที่ต้องคอยให้ความช่วยเหลือทั้งการสอน การสาธิตให้ดู และการนำปฏิบัติด้วย (เนยยะ) เหมือนบัวใต้น้ำที่รอแสงตะวันและจะบานในวันต่อไป

2.4) บุคคลผู้อับปัญญา หรือมีปัญญาแต่ไม่ศรัทธาหลักพุทธธรรม (ปทปรมะ) เช่น พวกสัญชัยเสฏฐบุตร เจ้าลัทธิสมัยพุทธกาล ก็ถือว่าเป็นบุคคลประเภทนี้ด้วย หรือพระเทวทัตต์ ซึ่งสอนไม่ได้ก็อยู่ในกลุ่มนี้เช่นกัน ท่านเปรียบเหมือนบัวใต้น้ำ คอยเป็นภักษาเต่า ปลา เป็นต้น

จากการเรียบเรียงข้อมูลของผู้วิจัยจะพบว่า มีวัดที่มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ มีอยู่หลายวัด ดังเช่น วัดถ้ำเสือ ซึ่งมีลักษณะเป็นสวนป่า ตั้งอยู่ภายในหุบเขาที่แวดล้อมไปด้วยต้นไม้ใหญ่อายุนับร้อยปี และเนื่องจากมีเขาล้อมรอบอยู่ทุกด้าน จึงมีถ้ำเล็กถ้ำน้อยอยู่มากมาย เช่น ถ้ำคนธรรพ์ ถ้ำลอด ถ้ำช้างแก้ว ถ้ำลูกธนู ถ้ำพระ ฯลฯ ที่สามารถเดินทางเข้าชมได้ โดยการขึ้นและลงบันไดบริเวณพระตำหนักเจ้าแม่กวนอิม ถ้ำบางแห่งที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณวัด ยังสามารถใช้เป็นศูนย์กลางการนั่งฌานของพระภิกษุและเหล่าอุบาสก อุบาสิกาได้อีกด้วย ภายในบริเวณ

---

[25] ขุ.ม. 29/127/435.

[26] วิ.ม. 4/9/14–15.

วัดมีทัศนียภาพร่มรื่นเหมาะต่อการเป็นสถานที่วิปัสสนา และยังเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญถึงสองสมัยคือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ เพราะมีการขุดพบวัตถุโบราณหลายอย่าง เช่น เครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผา พระพิมพ์ดิบ บริเวณพื้นที่ราบด้านหน้าเป็นที่ตั้งของอุโบสถ พระธาตุเจดีย์ระฆังใหญ่ หอประชุม รูปปั้นพระโพธิสัตว์กวนอิม จุดเด่นของวัดมีพระธาตุเจดีย์ยอดเขาแก้ว ตั้งอยู่บนยอดเขาแก้ว มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร สามารถขึ้นไปสักการะได้ โดยขึ้นบันได 1,200 ขั้น บนยอดเขาสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองกระบี่ได้รอบทิศ ทั้งยังเป็นที่ประดิษฐานของรอยพระพุทธบาทจำลองอีกด้วย พระโพธิสัตว์กวนอิมเป็นเอกลักษณ์ และเป็นที่นิยมชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คือการที่ได้มาแวะสักการะขอพร

สรุปความได้ว่า หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนานับตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือพระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างยิ่ง และต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา หลักการในการเผยแผ่ที่สำคัญโดยทั่วไปนั้น มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้แสดงธรรมโดยตรง ทั้งด้านบุคลิกภาพภายนอก และคุณธรรมภายใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเนื้อหาสาระที่เผยแผ่ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ฟังเทศนาหรือผู้เรียน ซึ่งการสอนหรือการเผยแผ่ธรรมต่อคนอื่นให้ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์จะต้องคำนึงถึงสถานที่ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมด้วย

3.5 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยอาจแบ่งออกเป็นเรื่องของรูปแบบและวิธีการได้ดังนี้

3.5.1 รูปแบบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ จากการที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ามามีดังนี้

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้ามีรูปแบบหลายประการ เช่น การที่ทรงสร้างความสนใจ ความศรัทธาให้เกิดแก่อุปกาชีวกที่เดินสวนทางกันระหว่างทางเสด็จไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นการเสด็จพุทธดำเนินไปตามปกติที่เรียกว่าพุทธลีลา แต่เป็นพระอิริยาบถที่น่าประทับใจแก่คนที่ได้พบเห็น เป็นการเผยแผ่ธรรมแล้วซึ่งเป็นรูปแบบในการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า[27] โดยสรุปเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ดังเช่น

1) อุปนิสิ นนกถา เป็นการนั่งสนทนากัน ทำนองจับเข่าคุยกันท่ามกลางบรรยากาศกันเอง เสริมสร้างแนวความคิด ความเห็นไปตามลำดับตามสมควรแก่ฐานะของผู้ฟัง

---

[27] พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542), หน้า 96-98.

2) ธรรมีกถา เป็นพระพุทธดำรัสสั้นๆ ง่ายต่อการทำความเข้าใจ พร้อมคิดพิจารณา เช่นพระพุทธดำรัสคาถาทั้งหลาย ดังเช่น “ร่างกายนี้ไม่นานหนอ จักล้มลงเหนือแผ่นดิน พอวิญญาณออกจากร่างแล้ว จะเป็นเหมือนท่อนไม้ที่หาสาระแก่นสารไม่ได้” คนฟังคิดพิจารณาตามที่ทรงแสดงก็สามารถบรรลุมรรคผลได้แล้ว

3) โอวาทกถา ทรงประทานเป็นรูปโอวาทแก่พุทธบริษัทในการประกาศธรรมเช่น พระโอวาทปาติโมกข์ ที่แสดงถึงอุดมการณ์ หลักการ วิธีการ ด้วยข้อความคาถา หรือก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นปัจฉิมวาจาของพระพุทธเจ้าที่ว่า“ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำประโยชน์ตนและประโยชน์บุคคลอื่น ให้สมบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด” ซึ่งเป็นพระโอวาท

4) อนุศาสนีกถา เป็นคำสอนในลักษณะเตือนอย่างต่อเนื่อง ทรงสอนแก่พระภิกษุ สามเณร ภิกษุณี สามเณรี นางสิกขมานา อันเป็นพุทธบริษัทประเภทนักบวชที่อยู่ใกล้ชิด เช่น ที่รับสั่งแก่พระอานนท์ความว่า “อานนท์ เราจักกระหนาบแล้วกระหนาบอีก ใครมีสาระก็ตั้งอยู่ได้ ใครไม่มีสาระก็ต้องออกไป” คำสอนประเภทความไม่ประมาท ความสามัคคี ความเพียรพยายาม ความมีสติสัมปชัญญะ เป็นต้น ซึ่งจะทรงย้ำเตือนอยู่เสมอ

5) ธรรมสากัจฉา คือ การสนทนาธรรม บางครั้งเป็นทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบางครั้งในรูปของคำถามดังกล่าว ให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นบ้าง ทรงรับรองความเห็นเขาบ้าง เพิ่มเติมบ้าง ปรับปรุงบ้าง ปฏิเสธบ้าง ตามสมควรแก่กรณี

6) ปุจฉาวิสัชชนากถา คือ การสอนศีลธรรมแก่ประชาชน แบบการถามและการตอบในเรื่องที่จะสะท้อนถึงพื้นฐานความรู้เดิมของผู้รับสอน เพื่อทดสอบว่ามีอยู่มากน้อยเพียงไร เพื่อเป็นการกระตุ้นเร้าใจผู้ฟังให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ โดยมีวิธีการ 3 วิธี คือ

(1) ถามเพื่อให้ตอบ

(2) ถามเองตอบเอง

(3) ให้ถามเพื่อตอบ

7) ธรรมเทศนา คือการเทศน์หรือแสดงเป็นลักษณะการชี้บอกเหตุผลในเรื่องนั้นๆ ข้อความส่วนมากจะค่อนข้างยาว เช่น พระสูตรในพระสุตตันตปิฎก มีการแสดงแนวใดก็ตามสามารถแบ่งเป็นช่วงใหญ่ๆ ได้ 3 ช่วง เช่นโครงสร้างในอนัตตลักขณสูตร

สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า พระสงฆ์สาวกทั้งหลายทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับจนกระทั่ง พระองค์ได้เสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากนั้นพระสาวกได้ทำหน้าที่สืบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสายของอาจารย์ตนเอง และศิษย์ด้วยวิธีบอกต่อๆ กันด้วยปากต่อปาก ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” จนถึงการทำตติยสังคายนาโดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธานในรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พ.ศ.

235 และได้มีการคัดเลือกพระสงฆ์ โดยแบ่งออกเป็นสายๆ ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังประเทศต่างๆ โดยมีหลักฐานปรากฏว่าสายของพระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่สุวรรณภูมิประเทศ[28]

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยก่อนนั้นได้ทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ให้แสดงธรรมมีเหตุมีผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง แสดงธรรมเพราะไม่เห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนไม่เสียดสีข่มผู้อื่น[29]

บุญศรี พานะจิตต์ ได้ให้ความหมายว่ารูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันไว้ดังนี้

1) การเทศนาธรรม คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้วิธีนี้ในการเผยแผ่เป็นประจำ

2) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนและผู้พูดจะต้องสนใจ และมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ

3) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ

4) สนทนาธรรม คือ การพูดจาหารือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง

5) การสอนสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิ และเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์

6) การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้วีดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเตอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยอาจจำหน่ายจ่ายแจกไปในกลุ่มที่ไม่มีเวลาจะได้ศึกษาธรรมะด้วยตนเอง[30]

นอกจากนั้นยังมีนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาอีกหลายท่าน ที่ได้นำเสนอวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยไว้ ดังต่อไปนี้

---

[28] สุชีพ ปุญญานุภาพ, *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551), หน้า 9.

[29] เรื่องเดียวกัน, (2551), หน้า 13.

[30] อ้างแล้วใน, บุญศรี พานะจิตต์, *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*, 2545, หน้า 22.

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า การสอนศีลธรรมนั้นควรจะทำเป็น 3 วิธี คือ

1) สอนให้เกิดความเข้าใจ

2) ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส

3) มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำงาน[31]

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า วิธีสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายแบบหลายอย่างที่น่าสังเกต หรือพบบ่อยๆ คงจะได้แก่วิธีดังต่อไปนี้

1) แบบสากัจฉาหรือสนทนา วิธีนี้เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย โดยเฉพาะเมื่อมีผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจในหลักธรรม ซึ่งในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรม และความเลื่อมใสศรัทธา แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้พระสาวกสนทนาธรรมกัน

2) แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ทรงใช้ในที่ประชุมหมู่ใหญ่ในการแสดงธรรมประจำ ซึ่งมีประชาชน หรือพระสงฆ์เป็นจำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว ฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจ

3) แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้นนอกจากเป็นผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน หรือมาถามเพื่อลองภูมิบ้าง เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จนหรือให้ได้รับความอับอาย ในสังคีติสูตรได้แยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่างคือ

(1) เอกงสพยากรณียปัญหา ปัญหาที่พึงตอบตรงไปตรงมา

(2) ปฏิปุจฉาพยากรณียปัญหา ปัญหาที่พึงย้อนถามแล้วจึงตอบ

(3) วิภัชชพยากรณียปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ

(4) ฐปนียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้งเสีย หมายถึงปัญหาที่ถามนอกเรื่องไร้ประโยชน์ อันเป็นเหตุให้ยืดเยื้อพึงยับยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวทางหรือเรื่องที่ประสงค์ต่อไป

4) แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาติเตียน มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ[32]

---

[31] พุทธทาสภิกขุ, “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา”, *วารสารครุศาสตร์*, ปีที่ 11 เล่มที่ 42 (เมษายน-มิถุนายน), 2505, หน้า 30.

[32] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธวิธีในการสอน*, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2547), หน้า 47-51.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พระอรหันต์ เพื่อให้ ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานต่อไป เป็นแนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลักธรรมแบ่งเป็น3 ส่วน คือ

1) หลักการ 3 ได้แก่

(1) การไม่ทำบาปทั้งปวง คือการงดเว้น การลด ละ เลิกการทำบาปทั้งปวง ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

(2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม คือ การทำความดีทุกอย่างอันเป็นกุศลกรรมบถซึ่งเป็นแบบของการทำดีต่างๆ อันเป็นความดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ

(3) การทำจิตให้ผ่องใส คือ การทำจิตของตนให้ผ่องใสที่แท้จริง จากการละบาป ทั้งปวงด้วยการถือศีลและบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม ด้วยการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาจนได้บรรลุ อรหัตผลอันเป็นความผ่องใสที่แท้จริง

2) อุดมการณ์ 4 ได้แก่

(1) ความอดทน คือความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ

(2) ความไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการทำร้าย ไม่รบกวน และเบียดเบียนผู้อื่น

(3) ความสงบ คือการปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

(4) นิพพาน คือ การดับทุกข์ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8

3) วิธีการ 6 ได้แก่

(1) ไม่ว่าร้าย คือ ไม่กล่าวให้ร้ายหรือ กล่าวโจมตีใคร

(2) ไม่ทำร้าย คือ ไมเบียดเบียนผู้อื่น

(3) สำรวมในปาติโมกข์ คือ ความเคารพระเบียบวินัย กฎ กติกา กฎหมาย รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

(4) รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดีในการบริโภคอาหาร หรือการใช้สอยสิ่งต่างๆ

(5) อยู่ในสถานที่ที่สงัด คือ อยู่ในสถานที่สงบ มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

(6) ฝึกหัดจิตใจให้สงบ คือ ฝึกหัดชำระจิตให้สงบ มีสุขภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพที่ดี การนำธรรมะที่มีมากมายไปขยาย เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา[33]

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามหลักหน้าที่ของพระคือ การให้ธรรมแก่ประชาชน เรียกว่า ธรรมทาน แต่การพูดให้เขาฟัง เช่น การเทศน์ แสดงธรรม บรรยายธรรม อันนี้ชัดเจน แต่การให้ธรรมโดยไม่ต้องพูด เช่น พระอัสสชิท่านเดินไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ ซึ่งอาการปรากฏตัวของท่านเป็นการให้ธรรมแก่อุปติสสะมาณพ คือ ท่านพระสารีบุตรโดยไม่ต้องพูด อุปติสสมาณพเมื่อเห็นพระอัสสชิมีอาการสงบ งามสง่า และมีลักษณะของผู้ได้ฝึกฝนพัฒนาตนอย่างดีแล้ว จึงเกิดความเลื่อมใส คือแสดงธรรมไม่เป็น เทศน์ไม่เก่ง แต่สามารถทำตัวเป็นแบบอย่างได้[34]

พระมหาชัยรัตน์ ฐิตเมโธ ได้อธิบายว่า วิธีการสอนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น คือ วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ส่งพระสาวกไปประกาศ พระศาสนา ตั้งอุดมการณ์และวิธีการไว้เป็นแบบ โดยได้รวบรวมจากการสังเกตหรือพบบ่อย การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเป็นการแสดงคำสั่งสอนที่ถูกต้องเป็นธรรม ทำให้ผู้ฟังได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุด ฉะนั้นวิธีในการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเผยแผ่ เพราะเป็นสิ่งที่ต้องใช้ในสถานการณ์จริงที่แตกต่างกันไป วิธีการสอนนั้นมีหลายรูปแบบคือ ต้องเลือกรูปแบบการสอนที่ตรงกับบุคคลที่จะสอนด้วยหวังจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการเผยแผ่ หรือประโยชน์สูงสุดในอนาคต[35]

พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมฺโม) ได้อธิบายว่า วิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการเผยแผ่แบบประยุกต์เข้ากับจารีตประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ทรงใช้วิธีที่ต่างกัน เช่น ทรงใช้อุบายในการเลือกบุคคล เป็นต้น พระพุทธองค์มิได้จำกัดบุคคลในการเทศน์สอน ว่าเป็นชนชั้นใด วรรณะใด เพศใด อาชีพใด หรืออายุเท่าไร ทรงแสดงธรรมแก่บุคคลทุกระดับหากสามารถที่จะรับรู้ธรรมได้ จนมีพุทธศาสนิกชนทุกระดับ ประชาชนส่วนมากได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตการมีความเชื่อเรื่องกรรมแทนความเชื่อเรื่องพรหมลิขิต เป็นต้น แม้พระราชาผู้ปกครองก็ทรงปกครองโดยทศพิธราชธรรม มีพระราชาหลายพระองค์ที่ทรงเป็นพุทธสาวก เช่น พระ

---

[33] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 10*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า 18 – 22.

[34] พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 13-14.

[35] พระมหาชัยรัตน์ ฐิตเมโธ (แสนโซ้ง), “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), หน้า 47.

เจ้าพิมพิสาร พระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นต้น ทรงเป็นพุทธมามกะ และได้ปกครอง บ้านเมืองด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา ทรงอุปถัมภ์พุทธศาสนาและได้สร้างวัดวาอารามต่างๆ ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ด้วย[36]

สรุปได้ว่าวิธีการสอนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีการสอนซึ่งมีรูปแบบและวิธีที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะศึกษาสภาพแวดล้อมวิเคราะห์ผู้ฟังไว้อย่างพร้อมมูล ทรงใช้รูปแบบในการสอน 4 ประการ คือ สันทัสสนา การอธิบายให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง สมาทปนา การชักจูงให้เห็นจริง สมุตเตชนา การปลุกเร้าจิตใจให้แกล้วกล้า สัมปหังสนา การชโลมใจให้แช่มชื่นเบิกบาน โดยวิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่มีหลายแบบที่พบบ่อย คือ แบบสากัจฉาหรือการสนทนา แบบบรรยายหรือการแสดงธรรมประจำวัน แบบตอบปัญหาหรือการมีผู้มาถามปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับหรือการมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น จะทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นไว้เป็นภารกิจ ซึ่งวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านี้เป็นแบบอย่างต่อมาในการเผยแผ่นับแต่ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา

3.5.2 เทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

เทคนิควิธีการเผยแผ่ด้วยการถ่ายทอดความรู้ของพระพุทธองค์เป็นไปในลักษณะของการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ในทุกๆ เรื่อง แม้ว่าผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุบายการสอนที่ดึงดูดให้ผู้ฟังมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือในปัจจุบันจะเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลวิธี หรือเทคนิคการสอนเป็นอย่างยิ่ง มี 10 วิธี ดังนี้

1) การยกเรื่องชาดกและนิทาน

การยกเรื่องมาเป็นตัวอย่างนั้นช่วยให้เข้าใจเนื้อความได้ง่ายและชัดเจน ซึ่งการสอนแบบนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากนิทานที่ปรากฏอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะนิทานชาดกอย่างเดียวที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาซึ่งมีมากถึง 547 เรื่อง เช่น สอนเรื่องความเสียหายอันเกิดจากความไม่สามัคคี โดย ยกตัวอย่างเรื่องภิกษุชาวเมืองโกสัมพี[37]หรือสอนเรื่องการอยู่อย่างสงบ ต้องอาศัยการประกอบความเพียรอยู่เสมอ โดยการยกพระมหากัสสปะเป็นตัวอย่างและตรัสยกย่องว่า “เป็นผู้มีสติ หมั่น ประกอบความเพียร ไม่ติดในที่อยู่ ละความห่วงอาลัยไป เหมือนหงส์ละเปือกตม”[38]ฉะนั้น การสอนแบบนี้จึงถือว่าเป็นเรื่องที่ทำให้มองเห็นภาพคำสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยตัวละครอื่นๆ จะมีบทบาทเข้ามา

---

[36] พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมฺโม), “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ)”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554), หน้า 20.

[37] ขุ.ขุ. 25/6/25.

[38] ขุ.ขุ. 25/91/57.

เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก และการสอนแบบนี้เป็นการนำตัวละครมาให้ตีความธรรมะให้มีความหลากหลายและเข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

2) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา

การยกอุปมาให้เห็น คือ การอธิบายเพื่อทำให้เรื่องที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นนามธรรม พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยชัดเจน ตัวอย่างเช่นมีอยู่ครั้งหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนแก่เมณฑกเศรษฐีว่า “โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย ส่วนโทษของตนเห็นได้ยาก เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่น เหมือนคนโปรยแกลบ แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้”[39]ตัวอย่างที่ 2 เช่น พระพุทธองค์เมื่อทรงประทับอยู่ในอารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ได้ตรัสว่า “สมณพราหมณ์พวกหนึ่งแล่นเลยไป ไม่บรรลุธรรมที่เป็นสาระ ชื่อว่าพอกพูนเครื่องพันธนาการใหม่ๆ ยิ่งขึ้น ยึดมั่นในสิ่งที่ตนได้เห็นแล้ว และฟังอย่างนี้จึงตกสู่หลุมถ่างเพลิงตลอดไป เหมือนแมลงตกสู่ประทีปน้ำมันฉะนั้น”[40]คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ปรากฏความเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบ เทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือเปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบนามธรรม ก็ช่วยให้ความหมายมีความหนักแน่นขึ้น การใช้อุปมานี้เป็นวิธีประกอบการสอนที่พระองค์ทรงใช้เป็นนิตย์ในการแสดงธรรมแต่ละครั้ง

3) การใช้อุปกรณ์เสริมในการสอน

การใช้อุปกรณ์ในการสอนนั้น เป็นการใช้สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แวดล้อมตัวเราเพื่อเป็นสื่อในการสอน ซึ่งจัดอยู่ในลักษณะที่คล้ายการใช้วิธีการอุปมาวิธีการสอนแบบนี้ พระพุทธองค์จะทรงใช้อุปกรณ์รอบตัวเป็นสื่อในการแสดงธรรม ตัวอย่างเช่น ในครั้งที่ประทับอยู่ที่สีสปาวันใกล้เมืองโกสัมพี ทรงได้สอนภิกษุทั้งหลายโดยใช้ใบประดู่เป็นอุปกรณ์ โดยพระองค์ได้ทรงหยิบใบประดู่ลายมาเล็กน้อย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใบไม้ในป่ากับใบไม้ในพระหัตถ์ของพระองค์ ที่ไหนมีมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายทูลว่า ในป่ามีมากกว่ายิ่งนัก แล้วพระองค์ก็ตรัสแสดงการที่พระองค์ไม่ทรงสอนทั้งหมด เพราะคำสอนของพระองค์นั้นมีมากมาย เหมือนไม้ประดู่ลายในป่า แต่ที่ตรัสเปรียบคำสอนที่จำเป็นว่าเหมือนใบไม้ในกำมือ เพราะมีความจำเป็นต่อการทำที่สุดแห่งทุกข์ให้สิ้นไป[41]

4) การทำตัวเป็นตัวอย่าง (สาธิตให้ดู)

การการสอนวิธีนี้ เป็นวิธีการสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง หรือการสาธิตให้ดูซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน ในวิธีการสอนนี้เป็นลักษณะของ

---

[39] ขุ.ขุ. 25/252/110.

[40] ขุ.ขุ. 25/59/306.

[41] สำ.ม. 19/1101/613.

ความเป็นผู้นำที่แท้จริง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความมั่นใจในผู้สอน วิธีการที่ดีที่สุดคือการทำให้ดู พระพุทธเจ้าถือว่าเป็นแบบอย่างในเรื่องนี้ ดังตัวอย่างเช่น กรณีของภิกษุที่ป่วยจนต้องนอนจมกองมูตรและคูถของตนเอง ไม่มีภิกษุรูปใดปรารถนาที่จะเข้าไปดูแลพยาบาล พระพุทธเจ้าจึงสอนภิกษุทั้งหลายที่อยู่ในอาวาสนั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติดูแลพยาบาลภิกษุรูปนั้นด้วยพระองค์เอง หลังจากที่ทรงดูแลภิกษุรูปที่อาพาธให้มีอาการดีขึ้นแล้ว ในตอนประชุมได้ตรัสไว้เพื่อเป็นข้อคิดแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพยาบาลพวกเธอถ้าพวกเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ขอให้ผู้นั้นพยาบาลภิกษุอาพาธเถิด”[42]

5) การเล่นภาษา (เล่นคำศัพท์)

การเล่นภาษา หรือ การเล่นคำศัพท์ โดยการให้นิยามศัพท์ในความหมายใหม่ หมายถึงเป็นเรื่องของการใช้ความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ การสอนแบบนี้แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่ทรงรอบรู้ทุกด้าน ในการที่พระองค์ทรงใช้วิธีการสอนแบบเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่นี้ ตัวอย่างเช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์ที่มากล่าวต่อว่าพระองค์ต่างๆ นานา แทนที่พระองค์จะปฏิเสธคำกล่าวหานั้น กลับนำคำกล่าวหามาอธิบายด้วยการใช้ภาษา การเล่นคำโดยการนำเข้าสู่หลักการที่ถูกต้องของพระองค์ เช่น ในข้อกล่าวหาที่พราหมณ์ต่อว่าพระพุทธองค์ว่า “ท่านพระโคดม เป็นคนไม่มีสมบัติ” และสมบัติในความหมายของพราหมณ์ เป็นการกล่าวถึงสมบัติภายนอก อันเป็นเครื่องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน แต่พระพุทธเจ้าได้ความหมายใหม่ว่า การไม่มีสมบัติ ได้แก่ ก็การละสิ่งที่ทำให้ชีวิตติดอยู่กับวัตถุนั้นๆ เพราะการตัดรากเหง้าแห่งอกุศลทั้งหลายได้ จึงชื่อว่าเป็นคนไร้สมบัติ เพราะการละอกุศลทั้งหลายได้อย่างสิ้นเชิง[43]

6) การใช้อุบายเลือกคนให้เหมาะสม

การเลือกคนเป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่จะทำให้ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองได้เร็ว ซึ่งวิธีนี้จะเห็นได้จากหลังการตรัสรู้ใหม่ๆ ของพระพุทธองค์ การสอนแต่ละครั้งในช่วงนั้น จะเน้นหนักไปในด้านผู้นำในชุมชน ตัวอย่างเช่นภายหลังเมื่อครั้งตรัสรู้ พระองค์ทรงเลือกไปโปรดปัญจวัคคีย์ก่อน เพราะทรงเห็นว่าพวกปัญจวัคคีย์มีพื้นฐานความศรัทธาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ง่ายต่อการทำความเข้าใจคำสอนของพระองค์ ข้อนี้พิจารณาได้ทั้งในแง่ซึ่งปัญจวัคคีย์เป็นผู้ใฝ่ธรรมมีอุปนิสัยก่อนแล้ว ทั้งในแง่ที่เป็นผู้เคยอุปการะกันมา หรือในแง่ที่เป็นการสร้างความมั่นใจ ทำให้ผู้เคยเกี่ยวข้องหมดความเคลือบแคลงใจ ตัดปัญหาในการที่ท่านเหล่านี้อาจไปสร้างความเคลือบแคลงใจแก่ผู้อื่นต่อไปอีกด้วย ครั้นเสร็จจากการสั่งสอนปัญจวัคคีย์แล้ว ก็ได้โปรดยสกุลบุตรพร้อมทั้งเศรษฐีผู้เป็นบิดาและญาติมิตร และชายหนุ่มที่มีชื่อว่า ยสกุลบุตร นี้เป็นบุตรของเศรษฐีและผู้นำของชายหนุ่มในชุมชนนั้น เพราะพระองค์

---

[42] วิ.ม. 5/365/239.

[43] วิ.ม. 1/2–10/2–4.

ทรงเล็งเห็นว่าปัญจวัคคีย์และยสกุลบุตรนี้จะเป็นสาวกที่จะช่วยในการเผยแผ่คำสอนได้มาก[44]แม้แต่ในการสอนผู้ปกครองแผ่นดินของพระพุทธองค์ก็ทรงใช้วิธีการนี้เช่นเดียวกัน เพราะเมื่อทำให้ผู้นำมีความเข้าใจและศรัทธาได้ถูกต้องแล้ว บุคคลผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาย่อมปฏิบัติตามผู้นำไปโดยปริยาย คือไม่ได้บังคับขืนใจให้ทำ ทั้งนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์ด้วยพระปรีชาญาณอย่างแท้จริง เพราะพระองค์ทรงรู้จักเลือกที่จะหาแกนนำคนสำคัญสำหรับเป็นนักเผยแผ่จากบุคคลระดับผู้นำประเทศก่อน

7) การรู้จักจังหวะและโอกาส

การสอนแบบนี้ พระองค์จะทรงดำริถึงความเหมาะสม ความพร้อมของผู้ที่จะรับฟังตลอดจนถึงเหตุการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสมในการที่จะแสดงธรรมหรือบุญยุติข้อปฏิบัติต่างๆ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติพระวินัยในแต่ละสิกขาบท พระองค์ทรงปรารภถึงมูลเหตุของความผิดที่เกิดขึ้นก่อน แล้วจึงตรัสสอนโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดนั้นในภายหลัง ต่อจากนั้นก็จะทรงบัญญัติสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติหรือที่ควรปฏิบัติ ซึ่งต่อมาเรียกว่าพระวินัย ตัวอย่างเช่น กรณีเรื่องของการสังคายนาเมื่อครั้งยังพระชนม์อยู่มีภิกษุหลายรูปเข้าไปทูลแสดงความประสงค์ให้พระองค์ทำสังคายนา แต่การเวลายังไม่สมควรจึงตรัสห้ามเสีย แต่เมื่อมีเหตุการณ์เกิด ขึ้นต่อลัทธิอื่นๆ ที่มีการแตกแยกเพราะครูอาจารย์สิ้นไป และทรงเห็นว่าถึงเวลาแล้ว โดยการอ้างตัวอย่างจากลัทธิต่างๆ และเหตุปัจจัยที่เหมาะสม จึงทรงมีมติให้พระภิกษุได้ทำสังคายนา โดยทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย และได้ทรงมอบหมายให้ภิกษุซึ่งมีพระสารีบุตร เป็นต้น ได้ทำการสังคายนาในโอกาสที่เหมาะสม[45]

8) ความยืดหยุ่นในการใช้วิชาการ

การแสดงถึงการรู้จักผ่อนหนัก ผ่อนเบาของพระพุทธองค์ ที่ใช้สอนบุคคลระดับต่างๆ ถ้าผู้สอนได้สอนอย่างไม่มีอัตตา ลดละตัณหา มานะ ทิฏฐิเสียให้น้อยที่สุด ก็จะทรงมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ ดังตัวอย่างเช่น กรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับคนฝึกม้าที่มีวิธีการฝึกม้าด้วยแบบวิธีสุภาพ วิธีแบบรุนแรง ทั้งวิธีแบบสุภาพและรุนแรง จนกระทั่งสุดท้ายเมื่อฝึกไม่ได้ก็ฆ่าทิ้งเสีย ซึ่งพระองค์ก็ใช้วิธีการคนฝึกม้ากล่าวไว้นั้น มาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระองค์ด้วยพระดำรัสว่า “เราย่อมฝึกคน ด้วยวิธีละมุนละไมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยวิธีที่ทั้งละมุนละไม และทั้งรุนแรงปนกันไปบ้าง และถ้าฝึกไม่ได้ก็ฆ่าเสีย”[46]แต่กรณีในการฆ่าของพระองค์นั้น หมายถึงการไม่เอาใจใส่ต่อบุคคลที่ไม่มีความสนใจในธรรมจึงฆ่าเสีย คือปล่อยให้หล่นไปสู่หนทางที่ไม่ดี เพราะสาเหตุจากการไม่สนใจของบุคคลนั้น การทำใน

---

[44] วิ.ม. 4/12–31/18–40.

[45] ที.ปา. 11/296–302/247–250.

[46] องฺ.จตุกฺก. 21/111/170.

ลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นการฆ่าในอริยวินัย

9) การตักเตือนลงโทษ และชมเชย

การลงโทษในที่นี้ ได้แก่ การลงโทษซึ่งมีทั้งในทางธรรมและวินัย มีบทบัญญัติความประพฤติอยู่แล้ว การให้รางวัล คือ การแสดงธรรมไม่กระทบกระทั่ง ไม่รุกรานใคร แต่เป็นการกล่าวสรรเสริญในการกระทำที่ถูกต้อง และถือว่าเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นด้วย ตัวอย่างเช่น กรณีการลงพรหมทัณฑ์ต่อพระฉันนะ ซึ่งมีความถือดีเย่อหยิ่งว่าตนเองเป็นผู้อุปัฏฐากพระพุทธเจ้าในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์จนกระทั่งออกผนวช จึงเป็นเหตุให้พระฉันนะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครูอาจารย์ท่านใด ด้วยเหตุนี้เพื่อให้ท่านได้สำเหนียกในการกระทำของตน พระพุทธเจ้าจึงตรัสให้ลงพรหมทัณฑ์ด้วยการไม่ให้ผู้ใดพูดคุย หรือกล่าวตักเตือนอะไรเลยแก่ท่าน และได้ตรัสแก่พระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพานว่า “อานนท์ เมื่อเราล่วงไป สงฆ์พึงลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุฉันนะด้วยการที่ว่า แม้ภิกษุฉันนะจะพึงพูดได้ตามต้องการ แต่ภิกษุไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนพร่ำสอนเธอ”[47]

ส่วนตัวอย่างการให้รางวัลเช่น การให้รางวัลของพระพุทธองค์นั้น ที่ปรากฏเด่นชัดนั้น ก็คือ การตรัสยกย่องในความเป็นเลิศในด้านต่างๆ ที่เรียกว่า“เอตทัคคะ” เฉพาะทาง (คือ เป็นผู้เลิศเฉพาะทาง) เช่น การยกย่องพระสารีบุตรว่า มีความเป็นเลิศในด้านผู้มีปัญญามาก มีความเข้าใจอรรถแห่งธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งสุขุมได้ดีเยี่ยม โดยเปรียบพระสารีบุตรว่าเหมือนเสนาบดี ที่มีความรอบรู้ได้อย่างสูงสุด[48]

10) การแก้ปัญหาที่เผชิญเฉพาะหน้า

การปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างวาระกัน มีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าต้องอาศัยปฏิญาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและเทคนิคต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมเป็นเรื่องเฉพาะคราวไป ในการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้าต้องประสบกับปัญหาหลายรูปแบบ ซึ่งทรงอาศัยปฏิภาณในการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ดังเช่น ครั้งหนึ่งมีครอบครัวพราหมณ์ซึ่งอาศัยในเมืองราชคฤห์ สามีนับถือศาสนาพราหมณ์ ส่วนภรรยานับถือพระพุทธศาสนา และเธอก็มักจะสรรเสริญพระพุทธเจ้าอยู่เสมอๆ จนกระทั่งสามีไม่พอใจ จึงคอยพูดว่าร้ายพระพุทธเจ้าต่างๆ นานา อยู่มาในวันหนึ่งภรรยาทำอาหารหล่นแล้วเปล่งอุทาน ด้วยคำพูดที่แสดงออกถึงความเคารพต่อพระพุทธเจ้า สามีจึงเกิดความไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง จึงไปวัดเชตวันเพื่อสอบถามหวังจะเอาชนะ ด้วยการถามให้พระพุทธเจ้าจนปัญญา โดยได้ถามปัญหาว่า “บุคคลกำจัดอะไรได้ จึงมีความสุข กำจัดอะไรได้ จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคดมพระองค์ทรงพอพระทัยในการกำจัดธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร” พระพุทธเจ้าทรงใช้กลวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการตรัสว่า “บุคคลกำจัดความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข กำจัดความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก พราหมณ์ พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญ การ

---

[47] ที.ม. 10/216/165.

[48] ขุ.ม. 29/88/275.

กำจัดความโกรธ ซึ่งมีรากเหง้าเป็นพิษ มียอดหวาน เพราะบุคคลกำจัดความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก” ภายหลังที่พระพุทธวิสัชนาจบลง เขาจึงเกิดความเลื่อมใส และยอมนับถือเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยด้วยความเคารพศรัทธา ด้วยความพอใจยิ่งนัก[49]

จากการเรียบเรียงข้อมูลของผู้วิจัยจะพบว่า มีวัดที่มีบทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ มีอยู่หลายวัด ดังเช่น วัดคลองท่อม ตั้งอยู่ในตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย จัดตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. 2451 โดยมีพ่อท่านจันทร์ ร่วมกับข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนในการริเริ่มสร้างที่พำนักสงฆ์ขึ้น โดยเริ่มจากการสร้างศาลาการเปรียญและกุฏิ แล้วเรียกขานที่สำนักสงฆ์คลองท่อมว่า "วัดคลองท่อม" โดยเมื่อ พ.ศ. 2498 เริ่มมีภิกษุมาจำพรรษามากขึ้น จึงชักชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนร่วมกันสร้างกุฏิเสนาสนะสงฆ์ และร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญใหม่ ขุดบ่อน้ำเมื่อ พ.ศ. 2499 จากนั้นก่อสร้างเสนาสนะสงฆ์ ก่อสร้างโรงครัวขึ้น และดำเนินการก่อสร้างเป็นลำดับ มาจนถึงปัจจุบัน วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 วัดมีปูชนียวัตถุ คือ พระสำเภาก๋ง หรือหลวงพ่อจู้เฉ่ง เป็นพระพุทธรูปทำด้วยไม้ สูง 130 เซนติเมตร เป็นศิลปะญี่ปุ่น ว่ากันว่ามีชาวเรือพบลอยน้ำอยู่กลางทะเล ภายหลังได้นำมาถวายวัดคลองท่อม ปัจจุบันวัดคลองท่อมได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการสร้างเสนาสนะสงฆ์ การพัฒนาภูมิทัศน์ให้ดูสวยงาม การบูรณปฏิสังขรณ์ฌาปนสถานให้ทันสมัยขึ้น และจากสภาพพื้นที่ตั้งวัดนั้นเดิมเป็นที่ราบลุ่มและมีน้ำขัง ทางวัดจึงมีการถมดินให้สูงขึ้น สภาพแวดล้อมของวัดนั้นเป็นทุ่งนา มีป่าไม้เบญจพรรณ และลำคลอง ในปัจจุบันถึงแม้ว่าวัดคลองท่อมจะตั้งอยู่ใจกลางอำเภอคลองท่อม แต่ก็ยังคงมีความร่มรื่น สงบเงียบ และมีแนวป่าไม้เบญจพรรณนานาชนิดอยู่ทั่วบริเวณ ภายในวัดนั้นเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อม (พิพิธภัณฑสถานพระครูอาทรสังวรกิจ) วัดคลองท่อมจึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นทั้งในและนอกประเทศ โดยในแต่ละวันนั้นมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ทุกวันมิได้ขาด อีกทั้งยังเป็นแหล่งความรู้ด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฉะนั้นในปัจจุบันจึงมีนักเรียนนักศึกษาจากสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศมาทัศนะศึกษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นประจำตลอดทั้งปี จึงถือได้ว่าเป็นวัดที่มีบทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

สรุปได้ว่า เทคนิควิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการถ่ายทอดความรู้เป็นการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุบายการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลวิธี หรือเทคนิคการสอนเป็นอย่างยิ่งมี 10 วิธีการ การยกเรื่องชาดกและนิทานการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปกรณ์ เสริมใน

[49] ส.ส. 15/187/264.

การสอน การทำตัวเป็นตัวอย่าง (สาธิตให้ดู) การเล่นภาษา (เล่นคำศัพท์) การใช้อุบายเลือกคนให้เหมาะสม การรู้จักจังหวะและโอกาส ความยืดหยุ่นในการใช้วิชาการ การตักเตือนลงโทษและชมเชย และการแก้ปัญหาที่เผชิญเฉพาะหน้า นอกจากนั้นสิ่งสำคัญคือการปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาศึกษาร่วมกัน อันเป็นการจูงใจทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

3.6 กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับพื้นที่ในการศึกษาการวิจัยของพระสังฆาธิการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดในจังหวัดกระบี่ ซึ่งงานทางด้านการศึกษาทางวัดจัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการใน 5 ด้าน มีการอุปสมบท การบรรพชา การแสดงธรรม การทำบุญตักบาตร และการสอนธรรมะผ่านสื่อ โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

3.6.1 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการอุปสมบท

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการจัดการอุปสมบท เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้การอบรมพระธรรมวินัยแก่กุลบุตรผู้มีความสนใจในหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประจำทุกต้นเดือนตลอดทั้งปี ยกเว้นในฤดูกาลเข้าพรรษาจะจัดการอุปสมบทสำหรับผู้ที่สนใจจะบวชเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือนในเดือนก่อนเข้าพรรษาเท่านั้น ส่วนการจัดโครงการอุปสมบทหมู่ในสถานที่ต่างๆ ตามที่ทางวัดหรือพระสังฆาธิการจัดงานขึ้นนั้น จะมอบหมายให้หัวหน้าโครงการได้จัดการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเตรียมงาน สถานที่บวช งบประมาณ และระยะเวลา โดยมีรายละเอียดเมื่อได้อุปสมบทแล้วดังนี้

1) สอนเรื่องความเป็นอยู่ การนุ่งห่มของสงฆ์ในเบื้องต้น

2) สอนเรื่องพุทธประวัติ หลักธรรมคำสอน และพระวินัย เป็นต้น

3) สอนเรื่องทฤษฎีและการปฏิบัติสมาธิภาวนาสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่

โดยมีการเรียนการสอนตลอดโครงการจนถึงการลาสิกขา จากนั้นจึงจะจัดการประชุมรับฟังข้อมูลที่ได้มา เพื่อจะนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้นในครั้งต่อไป ทั้งนี้การอุปสมบทนั้นต้องเป็นไปเพื่อความสะดวก ประหยัด และได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งกิจกรรมการจัดอุปสมบทนี้ พระพรหมมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือรุ่นของพระนวกะ (ธรรมสมโภชน์ 93 ปี) ว่า การเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เนื่องจากคนหนุ่มมีความคะนองไปตามวัย ไม่เป็นตัวของตัวเอง บังคับตนเองไม่ได้ ขาดความอดทน ขาดการบังคับตัวเอง ขาดความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง แต่มักจะคิดในทางวัตถุสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการมาบวชมาปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า สอนให้เราปฏิบัตินั้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่

ถูกต้อง มีความสุขโดยไม่ต้องลงทุนไม่ต้องแสวงหา ทำให้ใจสะอาด ใจสว่าง และใจสงบ[50]

ฉะนั้นบทบาทกิจกรรมการจัดอุปสมบทนี้ ทางวัดมหาธาตุวชิรมงคล ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการตามธรรมวินัยเป็นประเพณีว่า การเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติ ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง และเพื่อความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิตที่ดี

3.6.2 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อภาระกิจสำคัญในการพัฒนาเยาวชน เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่ได้จัดอบรมอย่างเป็นระบบ เพราะเมื่อบวชสามเณรแล้วก็ฝากพระให้ดูแลตามกุฏิต่างๆ ไปจนกว่าจะลาสิขาบท แต่ต่อมาภายหลังได้มีการจัดทำโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนขึ้น และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมากขึ้น งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน ซึ่งต่อมาจึงได้มีการจัดหลักสูตรถาวรที่มีการแบ่งวิชาที่ต้องสอน คือ พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย คิหิปฏิบัติ ซึ่งเป็นภาควิชาการ ส่วนภาคปฏิบัตินั้นคือการสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เดินจงกรม การอบรมในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้มีผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายชัดเจน ทั้งพระพี่เลี้ยง พระวิทยากร และวิทยากรจากภายนอก

นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนร่วมกันจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ ที่เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ คืออายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ คืออายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ คืออายุ 16-18 ปี ซึ่งกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ พระพรหมมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์สามเณรภาคฤดูร้อน (ตามรอยชีวิตงาม) ว่า การบรรพชาเป็นการอบรมตนเองให้ดีงามตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และให้บิดามารดามีความสุข เมื่อบรรพชาแล้วตั้งใจศึกษา เชื่อฟังคำสอน บังคับตัวเองไม่ปล่อยอารมณ์ให้ตกต่ำ เสียหายไร้ค่า น้อมนำคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ และควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของครอบครัว ชาติ และบ้านเมืองได้[51]

ฉะนั้นบทบาทกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ ทางวัดแก้วโกรวาราม ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการเป็นประเพณีสืบต่อกันมานาน เพราะว่าการ

---

[50] อ้างแล้วใน, พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ธรรมสมโภชน์ 93 ปี*.

[51] อ้างแล้วใน, พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *หนังสืออนุสรณ์สามเณรภาคฤดูร้อน (ตามรอยชีวิตงาม)*.

บรรพชาสามเณรเป็นการอบรมเด็กและเยาวชนให้มีความดีงามตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และเพื่อให้บิดามารดามีความสุข เพราะเมื่อบรรพชาแล้วจะเกิดการรับรู้ มีความเข้าใจ และนำคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

3.6.3 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการแสดงธรรมประจำวัน

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการเทศนาหรือการแสดงธรรม เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นหลักมาแต่ครั้งสมัยพุทธกาล สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นกิจกรรมหลักที่ทางคณะสงฆ์ในวัดได้ดำเนินการมาโดยตลอด คือ ในวันปกติธรรมดาขณะที่พระภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารเช้าจะมีการเปิดเทปธรรมะทุกวัน หรือกล่าวแสดงสัมโมทนียกถา และเมื่อฉันเสร็จแล้วจึงมีการกล่าวธรรมะเสริมก่อนให้พรเป็นภาษาบาลีอีกครั้ง โดยจัดให้มีการแสดงธรรมในทุกวันพระตลอดปี และบางวัดมีการแสดงปาฐกถาธรรมทุกวันอาทิตย์ เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนที่ว่างเว้นจากหน้าที่ได้ใช้วันหยุดให้เป็นประโยชน์ การแสดงปาฐกถาธรรมมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์ เข้าใจง่าย และสามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้ประชาชนสนใจเข้ามาฟังธรรมกันมากขึ้นตามลำดับ จนเป็นกิจกรรมสำคัญของวัดมาจนถึงปัจจุบัน และให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติธรรม โดยมีสถานที่อบรมกรรมฐานที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติได้จำนวนมาก ซึ่งส่วนมากต่างมีความศรัทธาในปฏิปทาของพระสังฆาธิการในแต่ละรูปแต่ละพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ซึ่งพระสังฆาธิการหลายรูปเป็นนักพูดนักแสดงธรรมแห่งยุค เป็นแม่ทัพธรรมฝีปากกล้าที่ไม่มีรูปไหนเหมือน จึงมีผู้สนใจตามไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นจำนวนมาก และจัดให้มีสื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คือ หนังสือ เทปธรรมะ แผ่นซีดีธรรมะ รวมถึงสื่ออื่นๆ และจัดวิทยากรออกไปบรรยายธรรมนอกสถานที่ตามสถานศึกษา หน่วยงาน สถานที่ราชการ รวมถึงบริษัทห้างร้านต่างๆ ในระดับประเทศอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมการปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์หรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานี้ พระพรหมมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ในปณิธานการปาฐกถาธรรมว่า การกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยการยืนปาฐกถาธรรม ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีในการแสดงธรรม เป็นการกล่าวธรรมะแก่ผู้รับฟัง ด้วยการเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกธรรมะในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจ เพื่อสามารถนำธรรมะนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน[52]

ฉะนั้นกิจกรรมการปาฐกถาธรรมประจำวันนี้ ทางวัดคลองท่อม ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้ในหลากหลายรูปแบบ ดังเช่น การยืนปาฐกถาธรรม การกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยไม่เน้นรูปแบบ ด้วยการเล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจได้โดยง่าย และสามารถนำหลักธรรมนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนได้

---

[52] อ้างแล้วใน, พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), ปณิธานการปาฐกถาธรรม,.

3.6.4 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการทำบุญตักบาตร เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่โดยตรง คือ มีการบรรยายธรรมก่อนการตักบาตร สมาทานศีล รับศีล การสวดมนต์แปล เจริญภาวนา และแสดงปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหารเลี้ยงพระ ถวายจตุปัจจัยแก่พระสงฆ์สามเณร และตักอาหารใส่บาตรเป็นการประกอบกรรมดี ซึ่งกิจกรรมการตักบาตรสาธิตนี้ พระพรหมมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ในปฏิรูปประเพณีการบวชว่า การตักบาตรสาธิตนั้นได้ความคิดมาจากท่านพุทธทาส จากสวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็นการสาธิต หรือแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่างประหยัดจะทำได้อย่างไร การตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยาก เรื่องจานชามที่จะใส่ จานชามที่เหลืออุบาสกอุบาสิกาจะนำไปทานข้าวกัน ส่วนการนั่งที่ลานหินโค้งจะทำให้มองเห็นกันง่ายและทั่วถึง สะดวกสวยงาม และเรียบง่าย เน้นการฉันในบาตร เสร็จแล้วนำไปล้างให้สะอาดได้ง่าย โดยมีกิจกรรมประกอบด้วยการฟังเทปธรรมบรรยายของท่านพุทธทาส[53]

ฉะนั้นกิจกรรมการตักบาตรสาธิตนี้ ทางวัดถ้ำเสือ ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการตามแนวคิดของท่านพุทธทาส สวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่างประหยัดจะทำได้อย่างไร และการตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยาก แสดงให้เห็นถึงความพอประมาณ จากนั้นจะนำไปนั่งฉันที่ลานหินโค้ง ทำให้มองเห็นกันได้ทั่วถึง มีความสวยงามและเรียบง่าย อีกทั้งยังมีกิจกรรมประกอบดังเช่น การฟังเทปบรรยายธรรมของท่านพุทธทาส เป็นต้น

3.6.5 บทบาทกิจกรรมหลักด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการแสดงธรรมโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับวิธีการเผยแผ่ตามหลักวิชาการสมัยใหม่ โดยการเทศนาธรรมนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึก แผ่น CD ระบบ E-Book, Facebook หรือ Youtube เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้ พระพรหมมังคลาจารย์ได้กล่าวไว้ในชีวิตและงานของปัญญานันทภิกขุว่า การสอนธรรมะผ่านสื่อนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในหลายรูปแบบ ดังเช่น การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาที่ได้แสดงปาฐกถาไว้ทุกวันอาทิตย์ หนังสือที่ได้เขียนไว้ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในวาระโอกาส เช่น วันขึ้นปีใหม่ได้จัดพิมพ์ปฏิทิน หนังสือธรรมะ และส่งเป็นของขวัญในรูป ส.ค.ส ซึ่งเริ่มจากปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา[54]

---

[53] อ้างแล้วใน, พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), ปฏิรูปประเพณีการบวช.

[54] อ้างแล้วใน, พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), *ชีวิตและงานของปัญญานันทภิกขุ*.

ฉะนั้นกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้ ทางวัดราษฎร์รังสรรค์ ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้หลายรูปแบบด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อการศึกษา ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือเพื่อการเผยแผ่ เอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาธรรมไว้ทุกวันอาทิตย์ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในโอกาสต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ได้จัดพิมพ์ปฏิทิน หรือในรูปของ ส.ค.ส ของขวัญวันปีใหม่ เป็นต้น

สรุปได้ว่าบทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่นี้ สามารถพบได้จากวัดต่างๆ ในจังหวัดกระบี่ที่มีบทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ ทั้ง 5 กิจกรรม เช่น วัดมหาธาตุวชิรมงคล วัดแก้วโกรวาราม วัดคลองท่อม วัดถ้ำเสือ และวัดราษฎร์รังสรรค์ เป็นต้น ซึ่งมีงานทางด้านการศึกษาร่วมอยู่ด้วย โดยทางวัดจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมหลักใน 5 กิจกรรมนั้น เป็นไปตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชา การเทศนาอบรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรวันสำคัญ และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อนี้ เป็นการดำเนินงานสืบต่อกันมา เพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใส เห็นถึงประเพณีอันดีงาม และเป็นการสั่งสอนประชาชนตามความประสงค์ในโอกาสต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบัน

3.7 เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

ผู้วิจัยได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วจึงเห็นได้ว่า เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่เป็นไปเพื่อการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)[55] ได้กล่าวว่าการที่บุคคลประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเป็นกรอบภายใน มีหลักกุศลกรรมบทเป็นตัวชี้วัดภายนอก โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา รวมเรียกว่า ไตรสิกขา โดยพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 นั่นเอง ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยขอแบ่งเป้าหมายเป็น 3 ประการ ดังนี้

3.7.1 เป้าหมายด้านศีล หรือ กายภาวนาและศีลภาวนา

กายภาวนาและศีลภาวนา คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีผลดีกับสิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ มี 2 ประเภท คืออาจกล่าวได้ว่าในด้านนี้เป็นการพัฒนาในเรื่องของพฤติกรรม โดยมีส่วนสำคัญซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญทางพฤติกรรม คือ

1. เพื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ทั้งปวงด้วยความเกื้อกูลสร้างสรรค์ มีความสมดุล เป็นเป้าหมายในประเด็นแรก ซึ่งเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ในส่วนนี้จะเน้นไปที่

---

[55] อ้างแล้วใน, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางการศึกษาพระพุทธศาสนา*.

พฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือโลกแห่งวัตถุ เป็นการรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการรับรู้ โดยไม่เกิดผลเสียหรือเกิดโทษ แต่ให้เกิดผลดี ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการฝึกอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพในการใช้งาน ให้ตาดูเป็น ให้หูฟังเป็น อยู่ในหลักของอินทรีย์สังวรนั่นเอง การเสพการบริโภคปัจจัย 4 การใช้ประโยชน์จากวัตถุ จากอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีด้วยมีปัญญาที่รู้เข้าใจ มุ่งคุณค่าที่แท้จริงให้ได้คุณภาพชีวิต ไม่หลงไปกับคุณค่าเทียมตามค่านิยมที่ผิดๆ อันฟุ้งเฟ้อ ที่ทำให้บริโภคมากแต่เสียคุณภาพชีวิต เรียกว่า บริโภคเป็น ใช้เป็น ตามหลักโภชเนมัตตัญญุตา

2. เพื่อให้เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ อันได้แก่ ปัจจัย 4 นั่นคือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งเทคโนโลยีและสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในธรรมชาติ โดยไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไม่เห็นถึงประโยชน์และความสำคัญ ในประเด็นที่ 2 นี้เป็นเป้าหมายทางด้านพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมและโลกแห่งชีวิต เช่น การอยู่ร่วมกันในทางสังคมโดยไม่เบียดเบียน ก่อความทุกข์ความเดือดร้อน หรือก่อเวรภัย แต่รู้จักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์ ช่วยเหลือเกื้อกูล ดำรงตนและดำเนินชีวิตตามหลักของศีล รักษากติกาของสังคม กฎเกณฑ์หรือกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมของตน และรู้จักแบ่งปัน เผื่อแผ่ ช่วยเหลือตามหลักของการให้ทานเพื่อช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้ความสุข ตลอดจนการประพฤติเกื้อกูลแก่ชีวิตอื่น เช่น การร่วมสร้างเขตอภัยทาน การปลูกสวนป่า และในประเด็นที่ 3 นั้นเป็นเป้าหมายด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพและเป็นสัมมาอาชีพ การเลี้ยงชีพอย่างมีศิลปวิทยา ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น หรือก่อผลเสียหายแก่สังคม หากแต่เป็นเครื่องแก้ปัญหาของชีวิตและแก้ปัญหาของสังคม มีชีวิตที่เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์ที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิตของตนไม่ทำให้ชีวิตตกต่ำ หรือเสื่อมจากคุณความดีในตน

เป้าหมายหลักปฏิบัติที่สำคัญในการใช้อินทรีย์ 3 ประการ คือ

1. เป้าหมายการรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) เรารับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าการรับรู้ใช้หูตาไม่เป็น เช่น ดูไม่เป็น ฟังไม่เป็น แทนที่จะได้ประโยชน์ก็จะเกิดโทษ เช่น เกิดความลุ่มหลง มัวเมา ถูกหลอกลวงและเสื่อมเสียสุขภาพ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการใช้อินทรีย์ ให้ดู ให้ฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ เมื่อดูเป็น ฟังเป็น เช่น ดูทีวีเป็น ฟังวิทยุเป็น รู้จักใช้ตาหูแสวงหาความรู้ เป็นต้น ย่อมจะได้ปัญญา ได้คุณภาพชีวิต และนำไปสู่การใช้มือและสมอง เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำการสร้างสรรค์ ถ้ามนุษย์มีการฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงตามที่โลกต้องการ ย่อมมีหลักปฏิบัติและมีเป้าหมายของชีวิตที่เห็นประโยชน์ตนและผู้อื่น นั่นคือ

ก) รู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดูหรือจะฟัง เป็นต้น สามารถแยกแยะได้อย่างรู้เท่าทันว่าสิ่งใด รายการใดดีงาม หรือไม่เป็นคุณประโยชน์ หรือเป็นโทษเป็นภัยต่อตนและสังคม

ข) ดู ฟัง เป็นอย่างมีสติ รู้จักประมาณ มีสารัตถะไม่ปล่อยตัวให้ลุ่มหลงมัวเมา ตกเป็นทาสของสิ่งที่ดูที่ฟังนั้น ทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง เสียเวลา เสียสุขภาพ เสียงานและเสียเวลาเรียน เป็นต้น

ค) ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง ไม่ติดอยู่แค่ความชอบใจไม่ชอบใจ แต่รู้จักดู รู้จักฟัง ให้ ได้คุณค่าหรือสารัตถะที่ดีงามเป็นประโยชน์สูงขึ้นไปกว่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ต้องได้ปัญญาและคติที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคมได้

2. เป้าหมายการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ (อาชีวปาริสุทธิ) เป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริตย่อมเป็นมิจฉาชีพ จะก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคม จึงต้องเน้นเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพและส่งเสริมให้บุคคลฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1) เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือไม่ก่อเวรภัย

2) เป็นอาชีพการงานที่ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม

3) เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าและคุณภาพของชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าเป็นที่น่าภาคภูมิใจยิ่งขึ้น

4) เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้งามยิ่งขึ้นในด้านจิตใจ

5) เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมได้ดี

6) เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีวิตมาด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา ความเพียรพยายาม และความสามารถของตน ทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาฝีมือในทางสร้างสรรค์ให้ยิ่งขึ้นไป

3. เป้าหมายการเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) พฤติกรรมของมนุษย์ในที่สุดก็มาลงที่การกิน การใช้ การเสพ การบริโภคที่ทุกคนหนีไม่พ้นเรื่องนี้ ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมการเสพบริโภคก็จะก่อปัญหาอย่างมากทั้งแก่ชีวิตและสังคม เพราะการบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้รวมทั้งเทคโนโลยีด้วยความโมหะ ย่อมก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิต การขัดแย้ง การแย่งชิง การเบียดเบียนกันในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อมลภาวะ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกิน ใช้ เสพ บริโภค ให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัญญา ที่รู้เข้าใจในหลักของปัญญาภาวนาในภาวนา 4 และปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัย 4 โดยเริ่มจากการกินอาหารเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่ใช่กินเพื่อความอร่อย อวดฐานะ หรือตามค่านิยมโก้เก๋ ให้เป็นการกินด้วยปัญญาที่ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค ที่เรียกว่า โภชเนมัตตัญญุตา ตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างประหยัด ให้ได้ประโยชน์มากที่สุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ตามหลักปัจจัยปฏิเสวนา หมายถึง การใช้ปัญญาทำความเข้าใจ แล้วจึงบริโภคปัจจัยทั้งหลายให้ได้ผลตรงพอดีตามคุณค่าที่แท้สิ่งนั้นๆ

โดยใช้หลักศีลภาวนาเป็นหลักในการปฏิบัติได้ดังนี้

ก) การบริโภคด้วยความรู้ตระหนักว่า การมีการใช้สิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็นจุดหมายของชีวิต แต่เป็นปัจจัยเครื่องเกื้อหนุนให้เราสามารถพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป

ข) การบริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงต่อสิ่งของการบริโภคใช้สอยสิ่งนั้นๆ เช่น การสวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยปกป้องเท้า มิให้เป็นอันตรายจากสิ่งที่มากระทบกระทั่งและเชื้อโรค เป็นต้น และเพื่อช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวก รวดเร็ว ทนนาน เป็นต้น มิใช่สวมใส่เพื่ออวดโก้แสดงฐานะกันตามค่านิยมที่เลื่อนลอย

ค) การบริโภคโดยพิจารณาจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภท และคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภค ตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารในปริมาณและประเภทซึ่งพอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี

ง) การเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต หรือสามารถละเว้น เช่น สิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น โดยไม่เห็นแก่การเสพรสหรือความโก้หรูหรา เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่าเป้าหมายการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการเป็นการพัฒนาไปตามหลักศีลภาวนานั่นคือ กระบวนการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกอย่างชาญฉลาด และรู้เท่าทันต่อความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกันทางร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา และสติปัญญา โดยมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์แล้ว ยังต้องเคารพต่อกฎหมาย กฎระเบียบทางสังคมอย่างเคร่งครัด มีจิตใจที่เห็นคนอื่นเดือดร้อน หรือมีความทุกข์ยากลำบากทนอยู่ไม่ได้แล้ว คงต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงเป็นการสร้างสันติทั้งภายนอกและภายในให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้จะมีได้ เกิดได้ ต้องเริ่มที่ตัวบุคคลก่อนในการฝึกฝนควบคุมตนทางด้านกาย วาจา ที่เรียกว่า “การมีศีลที่อบรมมาดีแล้ว”นั่นเอง

3.7.2 เป้าหมายด้านสมาธิ หรือ จิตตภาวนา

สมาธิ หมายถึงการฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะจิตเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากการกระทำทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง หากจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ก็อยู่ที่ใจ ยิ่งไปกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งต่อสู้กับปัญหา เอาใจใส่ มีความเพียรพยายามไม่ท้อถอย ยิ่งเรื่องที่คิดหรือพิจารณานั้นยากละเอียดลึกซึ้ง ยิ่งต้องมีจิตที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่าน ไม่กระวนกระวาย คือต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน และมองเห็นปัญหาทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้วจึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

การพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเรียกง่ายๆ ว่า "สมาธิ" และอาจแยกออกได้เป็นการพัฒนาคุณสมบัติของจิตใจในด้านต่างๆ คือ

ก. พัฒนาคุณธรรมซึ่งเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติที่เสริมสร้าง จิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีต และประเสริฐ เช่น

1) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี เป็นมิตร อยากให้ผู้อื่นมีความสุข

2) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลืออื่นให้พ้นจากความทุกข์

3) มุทิตา คือ ความพลอยยินดี พร้อมส่งเสริมสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จ มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งดีงาม

4) อุเบกขา คือ ความวางตัววางใจเป็นกลาง เพื่อรักษาธรรม เมื่อผู้อื่นควรจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาตามเหตุและผล

5) จาคะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัว กตัญญูกตเวทิตา คือ ความรู้จักคุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น และแสดงออกให้เห็นถึงการรู้คุณค่านั้น

6) หิริ คือ ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว

7) โอตตัปปะ คือ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่วครั่นคร้ามขยาดต่อทุจริต

8) คารวะ คือ ความเคารพ ความใส่ใจให้ความสำคัญแก่สิ่งนั้นนั้นอย่างถูกต้องเหมาะสม

9) มัทวะ คือ ความอ่อนโยน สุภาพ นุ่มนวล ไม่กระด้าง

ข. พัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจ โดยเสริมสร้างคุณสมบัติที่ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แกล้วกล้าสามารถทำกิจหน้าที่ได้ผลดี เช่น

1) ฉันทะ คือความต้องการที่จะทำ ความใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่ทำสิ่งดีงามให้สำเร็จ อยากเข้าถึงภาวะดีงามอันเลิศสูงสุด

2) วิริยะ คือ ความเพียร ไม่ท้อถอย เอาธุระรับผิดชอบ ไม่ยอมทอดทิ้งกิจหน้าที่

3) อุตสาหะ คือ ความขยัน ความอึดสู้ ความสู้ยากบากบั่น ไม่ยั่น ไม่ถอยขันติ คือ ความอดทน ความเข้มแข็ง ความทนทาน หนักแน่น และมั่นคง

4) จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป มีใจจดจ่อใส่ใจ อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่หน้าที่หรือสิ่งที่ทำ

5) สัจจะ คือ ความตั้งใจจริง จริงใจและจริงจัง แน่วแน่ต่อสิ่งที่ทำ ไม่เหยาะแหยะเรรวน

6) อธิษฐาน คือ ความตั้งใจเด็ดเดี่ยว ความมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อจุดหมาย

7) ตบะ คือ พลังเผากิเลส กำลังความเข้มแข็งพากเพียรในการทำกิจหน้าที่ให้สำเร็จ โดยแผดเผาระงับยับยั้งกิเลสตัณหาได้ ไม่ยอมแก่ทุจริต และไม่เห็นแก่ความสุขสำราญ

8) สติ คือ ความระลึกเท่าทัน นึกได้ ไม่เผอเรอ ไม่เลื่อนลอย ทันต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไป ซึ่งต้องเกี่ยวข้องทุกอย่าง กำหนดจิตไว้กับกิจหน้าที่ หรือสิ่งที่ทำ ยั้งใจจากสิ่งที่เสื่อมเสียหายเป็นโทษ และไม่ปล่อยโอกาสแห่งประโยชน์ หรือความดีงามความเจริญให้เสียไป

9) สมาธิ คือ ความมีใจตั้งมั่น ภาวะจิตที่มั่นคง แน่วแน่ ได้ที่ อยู่ตัว สงบอยู่กับสิ่งที่ต้องการทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่แกว่งไกว ไม่มีอะไรรบกวนได้

จึงสรุปได้ว่าเป้าหมายบทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการนั้นเป็นการพัฒนาไปตามหลักจิตภาวนา คือการมีจิตใจที่พัฒนาให้เข้มแข็งขึ้น ไม่ขุ่นมัว และมีคุณธรรมทางด้านต่างๆ ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา มุทิตา ความมีศรัทธาและความมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารีซึ่งกันและกัน เพราะการที่จิตมีความพร้อมต่อการทำงาน ได้แก่ ฉันทะ คือความต้องการที่จะทำ วิริยะ คือมีความเพียรไม่ท้อถอย จิตตะ คือความคิดมุ่งไป วิมังสา คือความไตร่ตรองตรวจสอบ ขันติ คือมีความอดทน สมาธิ คือความมีใจตั้งมั่น สติ คือมีความระลึกเท่าทัน เป็นต้น เป็นจิตที่มีความสบายใจ อิ่มเอิบ แช่มชื่น และเบิกบานใจในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

3.7.3 เป้าหมายด้านปัญญา หรือ ปัญญาภาวนา

การพัฒนาปัญญา มีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไรและ อย่างไรนั้นย่อมอยู่ที่ปัญญา ซึ่งปัญญามีความสำคัญ ดังนี้

1) ปัญญาที่ช่วยให้พัฒนาชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จ

2) ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม

3) ปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม

โดยความสำคัญดังที่กล่าวมานี้เชื่อว่าเป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 นั่นคือ ผู้ที่มีการพัฒนาตนตามหลักพุทธศาสนาถือว่าเป็นผู้ที่ได้ทำประโยชน์ หรือเป้าหมายของการพัฒนาชีวิตถึง 6 ประการ ให้สมบูรณ์ คือ

1) ประโยชน์ในชาตินี้

2) ประโยชน์ในชาติหน้า

3) ประโยชน์สูงสุด

4) ประโยชน์เพื่อตน

5) ประโยชน์เพื่อผู้อื่น

6) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

จึงสรุปได้ว่าเป้าหมายการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการเป็นการพัฒนาไปตามหลักปัญญาภาวนาที่กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์การพัฒนาปัญญา เพื่อพัฒนาชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องดีงาม และบรรลุสู่จุดหมายสูงสุด โดยเป็นไปเพื่อตนเอง เพื่อผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ ด้วยความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยผู้อื่นได้ และพึ่งตนเองได้ด้วยดี ดังนั้นหากมนุษย์ได้นำหลักธรรมภาวนา 4 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนแล้ว ผู้วิจัยเชื่อแน่ว่าจะทำให้เกิดประโยชน์หลักๆ อยู่ 4 ประการ คือ ประโยชน์แก่ตนเอง ประโยชน์แก่ผู้อื่น ประโยชน์อย่างสูง ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งตนเองและผู้อื่น โดยมีหลักภาวนา 4 เป็นตัวหลักที่เชื่อมโยงไปถึงหลักไตรสิกขาเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า อันเกิดจากการขัดเกลาพฤติกรรม และความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของการฝึกฝนอบรมที่ส่งเสริมให้เกิดการทำงานประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่างร่างกาย จิตใจ และปัญญา รวมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของตนในแต่ละด้านให้ดียิ่งขึ้นตามลำดับ และตามสภาพของความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ คือ เมื่อตาเห็นรูปก็รู้ หูได้ยินเสียงก็รู้ จมูกได้กลิ่นก็รู้ ลิ้นได้ลิ้มรสก็รู้ กายถูกต้องสัมผัสก็รู้ ในอย่างที่มันเป็น ไม่ใช่ตามที่เราอยากจะให้มันเป็นอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปอย่างมีสติกำกับตลอด (กายภาวนา) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (ศีลภาวนา) การสังเกตปฏิกิริยาภายในจิตใจของตนเองซึ่งมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมภายนอก (จิตภาวนา) และการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทันตนเอง ตลอดจนรู้เท่าทันต่อธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ของชีวิตและโลก (ปัญญาภาวนา) แต่ในทางกลับกันการพัฒนาทางกาย ศีล จิต ปัญญา จึงเป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การฝึกฝนอบรมตนเองต่อ

บทบาทการเผยแผ่ที่ผ่านกระบวนการไตรสิกขานั้น ได้ดำเนินมาถูกทางหรือไม่ ควรที่จะต้องปรับปรุงตนเองต่อไปในด้านใด ซึ่งจะทำให้พระสังฆาธิการสามารถดำเนินงานการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นภาวนา 4 จึงเป็นเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่เพื่อการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนา คือการที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาเป็นกรอบภายใน มีหลักกุศลกรรมบทเป็นตัวชี้วัดภายนอก เป็นการพัฒนาในด้านความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่หวั่นไหวที่ทำให้ไขว้เขวออกไปจากทางแห่งความจริง มีลักษณะที่เป็นเจ้าแห่งจิต เป็นนายของความคิด โดยสังเกตจากการมีศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างมีเหตุผลและมีความเข้าใจที่ถูกต้อง, ความสามารถในการวิเคราะห์ บาป-บุญ, คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์ อย่างรู้เท่าทันโลกและชีวิต ดังข้อความในพระไตรปิฎกว่า “มหาบุรุษ ผู้มีปัญญามากนั้นปรารถนาจะตรึกตรองเรื่องใด ก็ตรึกตรองเรื่องนั้น ไม่ปรารถนาจะตรึกตรองเรื่องใด ก็ไม่ตรึกตรองเรื่องนั้น ปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ดำริเรื่องนั้น ไม่ปรารถนาจะดำริเรื่องใด ก็ไม่ดำริเรื่องนั้น เป็นผู้เชี่ยวชาญในแนวทางแห่งกระบวนความคิดทั้งหลาย”[56]นอกจากนี้เมื่อมีปัญญาที่รู้เท่าทันจึงเป็นเป้าหมายหลักที่ส่งผลให้จิตใจเป็นอิสระ และเมื่อปัญญาเจริญอย่างถูกต้องย่อมส่งผลต่อจิตใจ ทำให้จิตดีงาม มีความสุข และเข้าถึงจุดสูงสุดของชีวิต เมื่อใดมีภาวนาครบ 4 ประการนี้โดยสมบูรณ์ ย่อมเป็นบุคคลที่ได้พัฒนาแล้ว เป็นการพัฒนาตนที่ผ่านขั้นตอนที่ครบถ้วนสมบูรณ์ สมดังเจตนารมณ์เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่นั่นเอง

3.8 บทสรุป

หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนานับตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือพระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรมเป็นอย่างยิ่ง และต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า อุบาสกอุบาสิกา คือผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา หลักการในการเผยแผ่ที่สำคัญโดยทั่วไปนั้น มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้แสดงธรรมโดยตรง ทั้งด้านบุคลิกภาพภายนอก และคุณธรรมภายใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเนื้อหาสาระที่เผยแผ่ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ฟังเทศนาหรือผู้เรียน ซึ่งการสอนหรือการเผยแผ่ธรรมต่อคนอื่นให้ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์จะต้องคำนึงถึงสถานที่ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมให้เหมาะสมด้วย บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ นี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงกระบวนการในการเผยแผ่แต่ละขั้นตอนของพระสังฆาธิการ โดยมีเทคนิคการเผยแผ่ วิธีการเผยแผ่ กิจกรรมการเผยแผ่ และเป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้สังคมไทยหรือสังคมของพระพุทธศาสนาทางคณะสงฆ์ไทยได้มีการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 15 ทวิ มหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ 6 ด้านด้วยกัน โดย

---

[56] องฺ. จตุกฺก. 21/35/56.

มีชื่อเรียกว่ากิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือเป็นธุระหน้าที่ เป็นกิจการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา มี 6 ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยมีรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบันไว้ดังนี้ การเทศนาธรรม คือการแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้วิธีนี้ในการเผยแผ่เป็นประจำ, การปาฐกถาธรรมหรือสนทนาธรรม คือการบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง เป็นการหารือในหลักธรรมเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา และผู้พูดมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ, การอภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือแสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ หรืออาจเป็นเรื่องของทางวิชาการ, การบรรพชาอุปสมบท คือ การปฏิบัติเพื่อให้การอบรมพระธรรมวินัยแก่กุลบุตรผู้สนใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลสและดำเนินชีวิตได้ถูกต้อง, การสอนสมถกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือการสอนให้นั่งภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิ และเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ และประการสุดท้าย การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ เช่น การใช้หนังสือธรรมะ การใช้ วีดีทัศน์ คอมพิวเตอร์ อินเตอร์เน็ต ม้วนเทป เป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นพระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีที่มีบทบาทแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในขณะนั้น การศึกษาสภาพแวดล้อมวิเคราะห์ผู้ฟังไว้อย่างพร้อมมูล และทรงใช้รูปแบบในการเผยแผ่ 4 ประการ คือ สันทัสสนา การอธิบายให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง สมาทปนา การชักจูงให้เห็นจริง สมุตเตชนา การปลุกเร้าจิตใจให้แกล้วกล้า สัมปหังสนา การชโลมใจให้แช่มชื่นเบิกบาน

ฉะนั้นกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์จังหวัดกระบี่ในปัจจุบัน จึงเป็นการพัฒนาฝึกฝนอบรมตนเองตามเทคนิควิธีการเผยแผ่ ด้วยการถ่ายทอดความรู้เป็นการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ทุกเรื่อง ถึงแม้ผู้ถ่ายทอดจะมีความรู้ดีสักเพียงใดก็ตาม หากขาดอุบายการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีความสนใจได้ การสอนนั้นก็จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือภาษาปัจจุบันเรียกว่าขาดเทคนิคในการสอน พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงความเป็นเลิศในการใช้กลวิธี หรือเทคนิคการสอนเป็นอย่างยิ่งมี 10 วิธีการ การยกเรื่องชาดกและนิทานการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปกรณ์ เสริมในการสอน การทำตัวเป็นตัวอย่าง (สาธิตให้ดู) การเล่นภาษา (เล่นคำศัพท์) การใช้อุบายเลือกคนให้เหมาะสม การรู้จักจังหวะและโอกาส ความยืดหยุ่นในการใช้วิชาการ การตักเตือนลงโทษและชมเชย และการแก้ปัญหาที่เผชิญเฉพาะหน้า โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่นี้ มีงานทางด้านการศึกษาร่วมอยู่ด้วย ซึ่งทางวัดจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมหลักใน 5 กิจกรรมนั้น เป็นไปตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชา การเทศนาอบรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรวันสำคัญ และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใส เห็นถึงประเพณีอันดีงาม และเป็นการสั่งสอนประชาชนตามความประสงค์ และในโอกาสต่างๆ ของพุทธศาสนิกชนในสมัยปัจจุบัน จึงเห็นได้ว่า

บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่นี้ สามารถพบได้จากวัดต่างๆ ในจังหวัดกระบี่ที่มีบทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ ทั้ง 5 กิจกรรม เช่น วัดมหาธาตุวชิรมงคล วัดแก้วโกรวาราม วัดคลองท่อม วัดถ้ำเสือ และวัดราษฎร์รังสรรค์ เป็นต้น

บทที่ 4
วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

บทบาทเป็นหน้าที่ของบุคคลที่ตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพ หรือบทบาทหลายสถานภาพ และแตกต่างกันออกไป เช่น พระภิกษุสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา พ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ นักเรียน นักศึกษา เป็นต้น บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่อำนวยประโยชน์ให้เกิดสูงสุดที่เรียกว่า กิจกรรมหลัก นั้นเป็นการเผยแผ่เพื่อสร้างความมั่นคงและปกป้องพระพุทธศาสนา การมีความรู้จัดเป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง แต่ถ้ามีความรู้อย่างเดียวแล้วไม่นำออกมาใช้ย่อมไม่เกิดประโยชน์ พระพุทธศาสนาเพ่งเล็งไปที่การตอบสนองความต้องการความสุข กล่าวโดยทั่วไปคือ ความสุขที่เกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขที่เกิดจากการจับจ่ายใช้สอยได้ ความสุขที่เกิดจากไม่เป็นหนี้เป็นสินใคร มุ่งเน้นการได้ความสุขที่เกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ การดำเนินชีวิตอยู่ในหลักธรรมขั้นศีล คือ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบธรรมเป็นสำคัญ การงานที่ปราศจากโทษ จึงกำหนดเอาที่การกระทำนั้นจะต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน งานดังกล่าวจะต้องกระทำอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องทางกฎหมายและศีลธรรม พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำให้สร้างหลักฐานทางธุระ 2 ก่อน การเจริญด้วยคันถธุระ และวิปัสสนาธุระจัดเป็นความเจริญของชีวิต ที่นอกเหนือจากความเจริญทางด้านความรู้และปัญญา และความเจริญทางด้านจิตใจนี้ เป็นคุณธรรมในการแสวงหาโภคทรัพย์ หรือปัจจัยสี่ของบุคคลที่เป็นคฤหัสถ์ เรียกว่า “เป็นการแสวงหาปัจจัยสี่ของผู้ครองเรือน” ซึ่งบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นการพัฒนาสังคมด้วยกำลังกาย กำลังวาจา และกำลังใจหรือสติปัญญา มนุษย์สามารถแสวงหาวิธีเพื่อจะสนองเป้าหมายของตนเองได้ เพื่อมาบำรุงชีวิตของตน การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคม จนถึงการสงเคราะห์ผู้อื่นในสังคมให้มีสุขอย่างที่ทรงแสดงเป็นหลักธรรมคำสอนต่างๆ ไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งแสดงให้เห็นธรรมที่แสดงถึงการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้มีฐานะดีขึ้น และเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยผู้วิจัยมีหัวข้อที่เป็นประเด็นการวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ได้ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการอุปสมบท

4.2 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการบรรพชาสามเณร

4.3 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการแสดงธรรมประจำ

4.4 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการทำบุญตักบาตร

4.5วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ

4.6 สรุปคำสัมภาษณ์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.1 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการอุปสมบท

ชีวิตมนุษย์มีกระบวนการเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ เรียกว่ากฎของไตรลักษณ์ อันเป็นที่แน่นอนว่ามนุษย์จะต้องเป็นไปตามกฎนี้ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักการเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นในลักษณะของความแก่ ความเจ็บและความตาย ทั้งในชีวิตอย่างละเอียดที่เป็นพระอริยะและอย่างหยาบที่เป็นคฤหัสถ์ เมื่อรู้จักกระบวนการแห่งชีวิตตามความเป็นจริงตามกฎไตรลักษณ์จะทำให้เกิดความคลายกำหนัดหรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนและผู้อื่น จะทำให้มีความมุ่งมั่นที่จะนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมายปลายทางตามหลักการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา เพราะการเกิดมาเป็นชีวิตมนุษย์นั้นต้องมีองค์ประกอบหลัก คือ กำเนิดจากครรภ์มารดา โดยอาศัยพ่อแม่เป็นเชื้อให้ด้วยการผสมพันธุ์ อาศัยธรรมชาติ อาศัยอาหาร และเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยวัตถุธาตุต่างๆ ซึ่งมนุษย์จะกำเนิดขึ้นมาเป็นชีวิตได้หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย หรือองค์ประกอบหลายด้าน

การดำเนินชีวิตเป็นกระบวนการสำคัญที่จะต้องปฏิบัติตัวให้ถูกต้องต่อชีวิตตนเอง ต่อสังคมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ประกอบด้วยการปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจต่อตนเองและผู้อื่น การดำเนินชีวิตจึงเป็นแบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของการกระทำ ที่เป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้นๆ นอกจากนั้นแล้วการดำเนินชีวิตยังเป็นลักษณะนิสัยหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีความคงที่ภายใน ซึ่งสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของบุคคลและวัฒนธรรม ทั้งเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะครอบครัว การประกอบอาชีพ สุขวิทยาส่วนบุคคล ค่านิยมทางสังคมและองค์กร การดำเนินชีวิตจึงเป็นตัวแทนผลรวมของการเลือก อีกทั้งการดำเนินชีวิตของบุคคลในปัจจุบันย่อมที่จะต้องการประสบความสำเร็จ และมีความสุขมากที่สุดในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง คือจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องต่อชีวิตตนเอง และต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติและวัตถุทั่วไป รวมทั้งเทคโนโลยี ซึ่งการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องย่อมมีชีวิตที่ดีงาม และมีความสุขที่แท้จริง โดยสามารถจำแนกความสุขได้ 2 ประเภท คือ สุขของคฤหัสถ์หรือกามสุข เรียกว่า “โลกียสุขเป็นสุขของ ”ปุถุชน เป็นความสุขทางกายและทางใจที่ยังเกี่ยวข้องอยู่กับโลก ยังไม่สามารถสละโลกียวิสัยได้ ความสุขนี้เป็นความสุขทางกายที่เกิดจากการแสวงหาและบริโภคสิ่งเหล่านั้นอย่างชอบธรรม เช่น ความสุขในความสงบที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมที่ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอก อันเป็นวิถีทางที่จะนำชีวิตไปสู่เป้าหมายตามทัศนะความเชื่อ หรือตามอุดมคติของตนเพื่อการดำรงอยู่เรียกว่า สามิสสุข แต่หากหมกมุ่นมัวเมาจะกลายเป็นทาสของวัตถุ ครุ่นคิด และกระวนกระวายในเรื่อง

กามคุณ ซึ่งความทุกข์อาจเกิดขึ้นได้เสมอ เพราะเป็นความสุขที่ขึ้นอยู่กับวัตถุภายนอกทั้งสิ้น จัดเป็นความสุขขั้นหยาบที่เป็นความสุขต่อสังคม ต้องอาศัยความสงบทางจิตเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อดำเนินชีวิตได้อย่างราบรื่น อันเป็นความสุขขั้นพื้นฐานและเป็นปัจจัยในการปฏิบัติตนให้เกิดความสุขในขั้นสูงต่อไป ได้แก่ สุขเกิดจากการมีทรัพย์ ,สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ,สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และสุขจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ ส่วนความสุขของบรรพชิต หรือเนกขัมมสุข เรียกว่า“ โลกุตตรสุข ”เป็นความสุขของพระอริยะที่อยู่เหนือวิถีชาวโลก ไม่อิงอาศัยวัตถุภายนอก เป็นเรื่องภายในจิตใจ ที่เกิดจากการปฏิบัติด้วยสติปัญญาเพื่อดับกิเลสได้หมดสิ้นไป

ดังเช่นการดำเนินชีวิตของเกษตรกร หมายถึง เกษตรกรอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มพึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมในกลุ่มของแต่ละบุคคลจึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน เมื่อกลุ่มที่สังกัดชั้นทางสังคมและวัฒนธรรม พฤติกรรมของบุคคลในวัฒนธรรมเดียวกันนั้นเองจะมีรูปแบบที่เหมือนกัน บุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมจะพัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพ หรือการใช้ชีวิต ตลอดจนถึงแบบแผนของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคม โดยความเป็นอยู่ของการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามหลักพุทธศาสนานั้น ย่อมมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ชีวิตเข้าถึงความดีอันเป็นที่สุด โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. จุดมุ่งหมายขั้นต้นของชีวิต (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) คือ ประโยชน์ปัจจุบัน เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุจุดหมายขั้นต้นที่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า[1] เช่น มีทรัพย์โดยการประกอบอาชีพที่มีความสุจริต พร้อมทั้งสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการสร้างสถานภาพของตนเองให้มั่นคง ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบของสังคม[2]

2. จุดมุ่งหมายขั้นกลางของชีวิต (สัมปรายิกัตถะ) คือ ประโยชน์เบื้องหน้า เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์เบื้องหน้าที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า[3] แต่อาศัยการสัมผัสประโยชน์เหล่านี้ด้วยจิตใจ ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา ในขั้นที่ทำให้เกิดประโยชน์เลยการมองเห็น จะต้องอาศัยการมีศรัทธาตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้มีความสุจริต 3 ประการ คือ กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

3. จุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของชีวิต (ปรมัตถะ) คือ ประโยชน์สูงสุดเป็นลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขั้นสูงสุด คือ “ปรมัตถะประโยชน์ขั้นสูงสุดเป็นขั้นที่สามารถใช้ปัญญาหยั่งรู้ในเรื่องของประโยชน์ทั้ง 2 ขั้นที่ผ่านมารู้เท่าทันความจริง”[4] เข้าถึงธรรมชาติของชีวิตโลก สัตว์โลกที่จะต้องเป็นไปตามกรรมที่ตนเองได้สร้างไว้ เมื่อมีอะไรมากระทบหรือครอบงำจิตใจต้องไม่หวั่นไหว ใน

---

[1] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ธรรมนูญชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2544), หน้า 31.

[2] เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

[3] เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

[4] ที.ปา. 11/273/196.

สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ยึดมั่นถือมั่น เป็นขั้นที่ทำจิตใจให้ผ่องใส และดำเนินชีวิตด้วยปัญญารอบรู้ในเหตุและรู้ผลของการกระทำ ซึ่งเป็นจุดหมายขั้นสุดท้ายที่ชีวิตจะเข้าถึงนิพพาน

ส่วนประโยชน์ของชีวิตในพระพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ ประโยชน์เพื่อตน ประโยชน์เพื่อผู้อื่น และประโยชน์เพื่อส่วนรวมในสังคม ดังนี้

1. ประโยชน์เพื่อตนเอง อัตตัตถะเป็นกรอบการดำเนินชีวิตเพื่อตนเองเรียกว่า“ประโยชน์ส่วนตน[5]” เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อหวังประโยชน์ในส่วนตน ได้อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท คือการที่นำพาชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จแล้วจึงนำพาชีวิตผู้อื่น เช่น เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในชีวิตย่อมมีหลักคุณธรรมอยู่ตลอด แล้วแนะนำให้คนอื่นประพฤติปฏิบัติตามเช่นเดียวกับตน ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้บรรลุผลประโยชน์ส่วนตน

2. ประโยชน์เพื่อผู้อื่น ปรัตถะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อการช่วยเหลือผู้อื่นที่เรียกว่า “ปรัตถะประโยชน์แก่ผู้อื่น”[6] หลักธรรมข้อนี้เป็นข้อที่เกี่ยวกับความมีเมตตาผู้อื่น โดยการแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วยความเมตตา ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ ช่วยผู้อื่นได้ใช้สอยให้เกิดประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคมหรือการให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น

3. ประโยชน์ร่วมกันในสังคม อุภยัตถะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อส่วนรวม ที่เรียกว่า “อุภยัตถะ ประโยชน์สุขร่วมกัน”[7] เป็นการสร้างความรัก ความสามัคคี ความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน ในการรักษาสภาวะสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น ป่าไม้ ถนน ภูเขา แม่น้ำ ให้คงสภาพเดิมไว้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้สอยให้เป็นของสาธารณประโยชน์เป็นของส่วนรวมที่ใช้ร่วมกันและช่วยกันรักษาไว้

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1[8] ที่ว่า การอุปสมบทเป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้การอบรมพระธรรมวินัยแก่กุลบุตร ผู้มีความสนใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกต้นเดือนตลอดทั้งปี ยกเว้นในฤดูกาลเข้าพรรษาจะจัดการอุปสมบทเฉพาะผู้ที่สนใจจะบวชเข้าพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน ในเดือนก่อนเข้าพรรษาเท่านั้น และโครงการอุปสมบทหมู่ในสถานที่ต่างๆ ตามที่ทางวัดจัดงานให้มีขึ้นนั้น พระสังฆาธิการจะมอบหมายให้หัวหน้าโครงการได้ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อจัดเตรียมงาน สถานที่ งบประมาณ และระยะเวลา บทบาทกิจกรรมการจัดอุปสมบทนี้ ทางวัดมหาธาตุวชิรมงคล ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ปฏิบัติดำเนินการตามธรรมวินัยสืบต่อมาเป็นประเพณีว่าการเข้ามาบวชในระยะสั้นนี้ เพื่อศึกษาปฏิบัติ ฝึกอบรมขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง และเพื่อเป็นความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิตที่ดีของตน อีกทั้งยังเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาคุณภาพพลเมืองโดยตรง เพราะการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะด้านคุณธรรม

---

[5] ที.ปา. 11/274/197.

[6] ที.ปา. 11/275/198.

[7] ที.ปา. 11/276/199.

[8] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1*, บุคลานุกรม.

จริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง นั่นจึงเป็นบทบาทงานของพระสังฆาธิการในด้านนี้ที่สำคัญคือ การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร

สรุปได้ว่า บทบาทกิจกรรมการจัดอุปสมบทนี้ เป็นภารกิจที่ทางพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการตามธรรมวินัยเป็นประเพณีว่า การเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติ ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เนื่องจากคนหนุ่มมีความคะนองไปตามวัย ไม่เป็นตัวของตัวเอง บังคับตนเองไม่ได้ ขาดความอดทน ขาดการบังคับตัวเอง ขาดความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง แต่มักจะคิดในทางวัตถุสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการมาบวชมาปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า สอนให้เราปฏิบัตินั้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่ถูกต้อง อีกทั้งจะเห็นได้ว่า อัตถะหรือประโยชน์ 3 ประการในสังคมปัจจุบันนี้ คนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย และอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นสุข ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงควรให้ความสำคัญ และนำเสนอเผยแผ่สิ่งเหล่านี้ให้มากขึ้นด้วย

4.2 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อภาระกิจสำคัญในการพัฒนาเยาวชน เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้มีการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่ได้จัดอบรมอย่างเป็นระบบ เพราะเมื่อบวชสามเณรแล้วก็ฝากพระให้ดูแลตามกุฏิต่างๆ ไปจนกว่าจะลาสิกขาบท แต่ต่อมาภายหลังได้มีการจัดทำโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนขึ้น และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมากขึ้น งานบรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นการจัดบรรพชาเยาวชนชายที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาธรรมในช่วงปิดภาคฤดูร้อนประมาณเดือนเมษายน ซึ่งต่อมาจึงได้มีการจัดหลักสูตรถาวรที่มีการแบ่งวิชาที่ต้องสอน คือ พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย คิหิปฏิบัติ ซึ่งเป็นภาควิชาการ ส่วนภาคปฏิบัตินั้นคือการสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เดินจงกรม การอบรมในโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้มีผู้รับผิดชอบในแต่ละฝ่ายชัดเจน ทั้งพระพี่เลี้ยง พระวิทยากร และวิทยากรจากภายนอก ดังเช่นการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชน ร่วมกันจัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ ที่เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 16-18 ปี

การทำประโยชน์ปัจจุบัน หรือการปฏิบัติตามหลักการบรรพชา เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาตน การกิน การอยู่ ปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดี กินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปรามเรื่องทุจริต

สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้นจำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาสังคมให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าสูงสุด และเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้นทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติ มีหลักการพัฒนาตามที่กล่าวมา ก็ถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการครองตน และมีอาชีพที่สุจริต รัฐบาลสามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต ทำการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศย่อมบรรลุตามเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะต้องเริ่มด้วยการพัฒนาคน เป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หาคนเป็นผู้ใช้ ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหาและรู้จักใช้ให้เป็น เศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น

ส่วนประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาจึงเป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึง ประโยชน์อันพึงได้รับจากการพัฒนาตน หรือการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า การปฏิบัติธรรมในกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ และปัจจัยการดำรงของคน ถ้าบ้านเมืองมีเศรษฐกิจดี คนมีความอยู่ดี กินดี ต่างคนต่างประกอบอาชีพที่สุจริตไม่เบียดเบียนกัน รัฐบาลก็ไม่ต้องวุ่นวายอยู่กับการปราบปราม เรื่องทุจริต สามารถพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไป และเศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น จำเป็นต้องมีการพัฒนา คือ การดำเนินกิจการเพื่อเพิ่มรายได้ของคนให้สูงขึ้นต่อเนื่องกันเป็นระยะยาวนาน ซึ่งปัจจัยขั้นมูลฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ คือประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ค่าสูงสุดและเป็นปัจจัยมูลฐานเป็นต้น ทุนเบื้องต้น ถ้าคนทุกคนที่เป็นประชากรของชาติมีหลักธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้นจะถือได้ว่าประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการประกอบอาชีพและเป็นอาชีพที่สุจริต รัฐบาลก็สามารถพัฒนาส่งเสริมอาชีพทางด้านเทคโนโลยีเพื่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต มีการศึกษาวิจัยค้นคว้านวัตกรรมให้ประชากรเกิดความชำนาญในวิชาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศย่อมบรรลุผลตามเป้าหมาย การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะต้องด้วยการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก เมื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพแล้ว การพัฒนาวัตถุก็เป็นไปได้ง่าย เพราะคนเป็นผู้หา คนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถ้าคนรู้จักหาและรู้จักใช้ให้เป็นเศรษฐกิจย่อมจะดีขึ้น

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4[9] ที่ว่า กิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ เป็นบทบาทภารกิจที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการเป็นประเพณีสืบต่อกันมาว่า การบรรพชาเป็นการอบรมตนเองให้ดีงามตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และให้บิดามารดามีความสุข เมื่อบรรพชาแล้วตั้งใจศึกษา เชื่อฟังคำสอน บังคับตัวเองไม่ปล่อยอารมณ์ให้ตกต่ำ เสียหายไร้ค่า น้อมนำคำสอนมาใช้

[9] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4*, บุคลานุกรม.

ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ และควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของครอบครัว ชาติ และบ้านเมือง จึงถือได้จะถือได้ว่าประเทศชาติย่อมมีประชากรที่มีคุณภาพในอนาคต ซึ่งบทบาทกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ ทางวัดแก้วโกรวาราม ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการเป็นประเพณีสืบต่อกันมานาน เพราะว่าการบรรพชาสามเณรเป็นการอบรมเด็กและเยาวชนให้มีความดีงามตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และเพื่อให้บิดามารดามีความสุข เพราะเมื่อบรรพชาแล้วจะเกิดการรับรู้ มีความเข้าใจ และนำคำสอนมาใช้ในชีวิตต่อไป อีกทั้งยังเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาคุณภาพพลเมืองและการสงเคราะห์ประชาชนโดยตรง เป็นการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง นั่นจึงเป็นบทบาทงานของพระสังฆาธิการในด้านนี้ที่สำคัญคือ การให้บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

สรุปได้ว่า บทบาทกิจกรรมการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้เป็นภารกิจที่ทางพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการสืบต่อกันมาเป็นประเพณีว่า เป็นการเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาอบรมจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังมีความซุกซน คึกคะนองไปตามวัย ไม่เป็นตัวของตัวเอง ยังบังคับตนเองไม่ได้ ขาดความอดทน ขาดความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง แต่มักจะคิดในทางวัตถุสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการมาบรรพชาเป็นสามเณร จึงเป็นการมาปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้า สอนให้เราปฏิบัตินั้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่ถูกต้อง ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงให้ความสำคัญ และนำเสนอเผยแผ่กิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนี้ให้มากขึ้นด้วย

4.3 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการแสดงธรรมประจำวัน

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการเทศนาหรือการแสดงธรรม เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นหลักมาตั้งแต่ต้นครั้งสมัยพุทธกาล สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นกิจกรรมหลักที่ทางคณะสงฆ์ในวัดได้ดำเนินการมาโดยตลอด คือ ในวันปกติธรรมดา ภาคเช้าขณะที่พระภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารเช้าจะมีการเปิดเทปธรรมะทุกวัน หรือกล่าวแสดงสัมโมทนียกถา และหลังจากพระภิกษุสามเณรฉันเสร็จแล้วจะมีการกล่าวธรรมะเสริมก่อนให้พรเป็นภาษาบาลี จัดให้มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันพระขึ้น - แรม 8 ค่ำและ 15 ค่ำ ตลอดปี และบางวัดได้จัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรมทุกวันอาทิตย์ เพื่อเปิดโอกาสและดึงพุทธศาสนิกชนที่ว่างจากหน้าที่ได้ใช้วันหยุดให้เป็นประโยชน์ การแสดงปาฐกถา ธรรมก็มุ่งเน้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ เข้าใจง่าย สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้ประชาชนสนใจมาเข้ารับการฟังธรรมมากขึ้นตามลำดับจนเป็นกิจกรรมสำคัญของวัดมาจนถึงปัจจุบันจัดให้พุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติธรรมโดยมีสถานที่อบรมกรรมฐาน และปฏิบัติธรรมที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมได้จำนวนมาก ส่วนมาก

พุทธศาสนิกชนต่างมีความศรัทธาในปฏิปทาของพระสังฆาธิการแต่ละรูปแต่ละพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ซึ่งพระสังฆาธิการหลายรูปเป็นนักพูดนักแสดงธรรมแห่งยุค เป็นแม่ทัพธรรมฝีปากกล้าที่ไม่มีรูปไหนเหมือน จึงมีผู้สนใจตามไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นจำนวนมาก และจัดให้มีสื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คือ หนังสือ เทปธรรมะ แผ่นซีดีธรรมะ รวมถึงสื่ออื่นๆ และจัดวิทยากรออกไปบรรยายธรรมนอกสถานที่ตามสถานศึกษา หน่วยงาน สถานที่ราชการ รวมถึงบริษัทห้างร้านต่างๆ ในระดับประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ หากเราน้อมนำหลักการแสดงธรรมมาปฏิบัติจะได้ประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้น เป็นประโยชน์ที่สร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ชีวิตเราอย่างครบถ้วนในทุกมิติ หลักการที่ได้มาจากการแสดงธรรมมาปฏิบัตินั้น เป็นเรื่องของการจัดการโภคทรัพย์หรือทรัพย์ภายนอกที่เราต่างดิ้นรนแสวงหา ทั้งที่ความจริงทุกคนสามารถมีทรัพย์อันประเสริฐได้ทรัพย์ที่ไม่มีผู้ใดจะแย่งชิงไปได้ ไม่สูญหายไปได้ด้วยภัยหรืออันตรายต่างๆ และทรัพย์ประเภทนี้หากอยู่ภายในจิตใจของเราเรียกว่า อริยทรัพย์นี้เป็นคุณธรรมประจำใจ อันประเสริฐ 7 ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา ซึ่งอริยทรัพย์นี้นอกจากจะทำให้จิตใจไม่อ้างว้างและไม่ยากจนแล้ว ยังเป็นทุนทางใจในการสร้างทรัพย์ภายนอกที่สำคัญยิ่งอีกด้วย ดังนั้นเมื่อต้องการจะสร้างและสะสมทรัพย์สินเงินทองต่างๆ ก็ต้องไม่ลืมที่จะสร้าง ทรัพย์ที่แท้จริงให้มีบริบูรณ์ขึ้นด้วยเพื่อความร่ำรวยอย่างแท้จริงของชีวิต

โดยหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 นี้ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่าย และมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน หากต้องการดับทุกข์ทางสังคมทรงสอนหลักประโยชน์เบื้องหน้าคือ ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา ส่วนการดับทุกข์ทางจิตเพื่อประโยชน์สูงสุด ทรงสอนหลักอริยมรรค 8 ไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งความสุขพื้นฐานทั่วไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็มีในเรื่องความสุขของคฤหัสถ์ 4 ได้แก่

1) สุขเกิดจากการมีทรัพย์
2) สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโภค
3) สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้
4) สุขเกิดจากการประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษา

ทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาด แตกต่างกัน มีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน[10]

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7[11] ที่ว่า กิจกรรมการปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์หรือในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานี้ เป็นภารกิจที่ทางพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้ในหลายรูปแบบ ดังเช่น การกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยการยืนปาฐกถาธรรม ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีในการแสดงธรรม เป็นการกล่าวธรรมะแก่ผู้รับฟัง ด้วยการเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกธรรมะในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจ เพื่อสามารถนำธรรมะนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งกิจกรรมการปาฐกถาธรรมประจำวันนี้ ทางวัดคลองท่อม ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้ในหลากหลายรูปแบบ ดังเช่น การยืนปาฐกถาธรรม การกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยไม่เน้นรูปแบบ ด้วยการเล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจได้โดยง่าย และสามารถนำหลักธรรมนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนได้ อีกทั้งยังเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ เป็นการพัฒนาคุณภาพพลเมืองในด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ จึงถือเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านนี้การแสดงธรรมประจำวัน

สรุปได้ว่า บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการแสดงธรรม จึงหมายถึงธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน เพราะผู้รับฟังย่อมเกิดปัญญาและนำไปใช้พัฒนาตน เป็นประโยชน์ต่อการประกอบกิจการ หรือการมีอาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น เป็นผลที่ได้ทันตา ไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจ อาจจะเป็นทรัพย์สิน เงินทอง สิ่งของ ชื่อเสียงเกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือกล่าวอย่างง่ายๆ ว่าเป็นผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุ หรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ ซึ่งบุคคลที่ได้ฟังธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน มีอยู่ 4 ประการ คือ ความขยันมั่นเพียร การรู้จักรักษาทรัพย์ การคบคนดีเป็นมิตร และการเลี้ยงชีพตามสมควร ดังนั้นการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์ในปัจจุบันคือ การรู้จักเลือกคบมิตรนั่นเอง

---

[10] พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2561.

[11] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7*, บุคลานุกรม.

4.4 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการทำบุญตักบาตร เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่โดยตรง คือ มีการบรรยายธรรมก่อนการตักบาตร สมาทานศีลและรับศีล การสวดมนต์แปล เจริญภาวนา และมีการแสดงปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหารเลี้ยงพระ ถวายจตุปัจจัยแก่ พระสงฆ์สามเณร และการตักอาหารใส่บาตรเป็นการประกอบกรรมดี

จากการวิเคราะห์กิจกรรมด้านการทำบุญตักบาตร พบว่า ผลจากการที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้เผยแผ่กิจกรรมนี้ ทำให้ผู้ได้รับการพัฒนาถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนตนเองให้มีความชำนาญ จึงมีความสุข มีจิตใจที่เข้มแข็ง พอใจกับสิ่งที่มีอยู่ ดังเช่น สวดมนต์ไหว้พระ และปฏิบัติธรรมเพื่อความสงบของจิตใจมากขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าบุคคลเมื่อได้รับการพัฒนาแล้วจะมีความพอเพียง ดำรงชีวิตอย่างเข้าใจสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ เกิดความสงบของจิตใจ ไม่คล้อยตามวัตถุนิยมหรือสังคมการบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์กรอนามัยโลก (World Health Organization) ที่ว่า การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับตำแหน่งของชีวิตในบริบทของสังคมที่เขาอาศัยอยู่ มีการกระทำร่วมกันและสัมพันธ์กับเป้าหมายของชีวิต ความคาดหวังมาตรฐาน และความสัมพันธ์ของคนกับค่านิยมที่มีผลต่อร่างกายและจิตใจ[12] เป็นการเลี้ยงชีวิตแต่พอดี เป็นการรู้จักครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ รู้จักการให้ทานทำบุญใส่บาตร สร้างกุศล เจริญเมตตา เพื่อเป็นการสร้างทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ในกาลภายหน้า กิจกรรมด้านการทำบุญตักบาตรนี้จึงเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร เป็นหน้าที่ของชาวพุทธทั้งหลายต้องดูแลพระภิกษุ สามเณร และผู้ทรงศีลที่ได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนานี้

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่_3[13] ที่ว่า กิจกรรมการตักบาตรในวันสำคัญนี้ เป็นภารกิจที่ทางพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการตามความคิดมาจากท่านอาจารย์พุทธทาส จากสวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็นการสาธิต หรือแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่างประหยัดจะทำได้อย่างไร การตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยากเรื่องจานชามที่จะใส่ จานชามที่เหลืออุบาสกอุบาสิกาจะนำไปทานข้าวกัน ส่วนการนั่งที่ลานหินโค้งจะทำให้มองเห็นกันง่ายและทั่วถึง สะดวกสวยงาม และเรียบง่าย เน้นการฉันในบาตร เสร็จแล้วนำไปล้างให้สะอาดได้ง่าย โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย เช่น การฟังเทปธรรมบรรยายของท่านพุทธทาส เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการตักบาตรสาธิตนี้ ทางวัดถ้ำเสือ ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการตามแนวคิดของท่านพุทธทาส สวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็น

---

[12] World Health Organization, (2020), *Measuring Quality of Life*, (online). Retrieved April 14, 2020, from http: //www.who.int/healthinfo/survey/whoqolqualityoflife/en/

[13] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3*, บุคลานุกรม.

การแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่างประหยัดจะทำได้อย่างไร และการตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยาก แสดงให้เห็นถึงความพอประมาณ จากนั้นจะนำไปนั่งฉันที่ลานหินโค้ง ทำให้มองเห็นกันได้ทั่วถึง มีความสวยงามและเรียบง่าย อีกทั้งยังมีกิจกรรมประกอบดังเช่น การฟังเทปบรรยายธรรมของท่านพุทธทาส เป็นต้น จึงเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการเป็นผู้นำชุมชนทั้งทางวัตถุและจิตใจ

สรุปได้ว่า บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่โดยตรง ซึ่งมีการบรรยายธรรมก่อนการตักบาตร สมาทานศีลและรับศีล การสวดมนต์แปล เจริญภาวนา และมีการแสดงปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหารเลี้ยงพระ ถวายจตุปัจจัยแก่พระสงฆ์สามเณร และการตักอาหารใส่บาตรเป็นการประกอบกรรมดี และเป็นประเพณีที่สืบต่อกันมานับแต่ครั้งโบราณกาล

4.5 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ

บทบาทวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการแสดงธรรมโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับวิธีการเผยแผ่ตามหลักวิชาการสมัยใหม่ โดยการเทศนาธรรมนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึก แผ่น CD ระบบ E-Book ระบบ Facebook หรือระบบ Youtube รวมถึงการเรียนการสอนปริยัติธรรม บาลี-นักธรรม-ธรรมศึกษา ด้วยระบบ On line ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิค 19 ด้วยเช่นกัน

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7[14] ที่ว่า กิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้ เป็นภารกิจที่ทางพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้ในหลายรูปแบบ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการแสดงธรรมโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่ มาประยุกต์ใช้กับวิธีการเผยแผ่ตามหลักวิชาการสมัยใหม่ โดยการเทศนาธรรมนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ ดังเช่น การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาที่ได้แสดงปาฐกถาไว้ทุกวันอาทิตย์ หนังสือที่ได้เขียนไว้ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในวาระโอกาสต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ได้จัดพิมพ์ปฏิทิน หนังสือธรรมะแจก และส่งเป็น ส.ค.ส. วันปีใหม่ ซึ่งกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้ ทางวัดราษฎร์รังสรรค์ ถือเป็นบทบาทที่พระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ดำเนินการไว้หลายรูปแบบด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เพื่อการศึกษา ได้แก่ การ

[14] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 7*, บุคลานุกรม.

จัดพิมพ์หนังสือเพื่อการเผยแผ่ เอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาธรรมไว้ทุกวันอาทิตย์ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในโอกาสต่างๆ หรือจัดทำหนังสือธรรมะแจกเนื่องในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก บาลี-นักธรรม-ธรรมศึกษา ด้วยระบบ On line ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิค 19 เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในการช่วยเหลืองานราชการ และเป็นการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษา จึงเป็นการพัฒนาคุณภาพพลเมืองในด้านคุณธรรมจริยธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงถือว่ากิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้เป็นบทบาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

สรุปได้ว่า บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่นี้ เป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป สามารถพบได้จากวัดต่างๆ ในจังหวัดกระบี่ที่มีบทบาทการเผยแผ่ด้วย 5 กิจกรรมหลัก เช่น วัดมหาธาตุวชิรมงคล วัดแก้วโกรวาราม วัดคลองท่อม วัดถ้ำเสือ และวัดราษฎร์รังสรรค์ เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบาทการเผยแผ่ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนกิจกรรมหลักใน 5 กิจกรรมนั้น เป็นไปตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชา การเทศนาอบรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรวันสำคัญ และการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อนี้ เป็นการดำเนินงานสืบต่อกันมาสอดคล้องไปกับบทบาทของพระสังฆาธิการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การเป็นผู้นำชุมชน การพัฒนาคุณภาพพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานราชการ เพื่อให้หลักพุทธธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไป ให้มีผู้เคารพเลื่อมใส และเป็นการสั่งสอนพุทธศาสนิกชนตามโอกาสต่างๆ อีกด้วย

4.6 สรุปคำสัมภาษณ์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สรุปผลจากการวิเคราะห์คำสัมภาษณ์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผลที่พระสังฆาธิการเผยแผ่ด้วยกิกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรม นั้นทำให้คนในสังคมรู้จักรักษาทรัพย์ และการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองโดยการพัฒนาตนให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dijkers, M. P. J. M. ที่ว่า คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพเป็นดัชนีวัดที่สำคัญของคุณภาพชีวิต และสุขภาพที่ดีเกิดจากความสมดุลในชีวิตและการดำเนินชีวิตที่ปราศจากความเจ็บป่วย[15]

จากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, คนที่ 2, คนที่ 3, และคนที่ 4 ผู้วิจัยสรุปได้ว่าผู้ที่ได้รับความรู้จากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่จะมีหลักฉันทะ คือ ความพอใจ ความขยันหมั่นเพียรในการจัดการดูแลกิจการของตนแล้ว ยังต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มา

---

[15] Dijkers, M. P. J. M., *Quality of life of individuals with spinal cord injury: a review of conceptualization, measurement, and research findings*. (Journal of rehabilitation research and development, 42(3), 2005), p. 87-100.

ไม่ให้พิบัติไปด้วยภัยต่างๆ รวมถึงภัยทางเทคโนโลยีด้วย ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้นอกจากจะต้องคิดถึงเรื่องความปลอดภัยของทรัพย์สินที่หามาได้ และจะต้องคิดถึงวิธีการที่ทำให้ทรัพย์ของเรางอกเงยขึ้น รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของตนและสังคมให้เป็นผู้ประกอบธุรกิจบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระพุทธองค์เน้นสอนให้เราใช้ปัญญาเป็นหลักในการคิด พิจารณาและคำนวณเสมอ อีกทั้งยังรู้จักการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง และน้อมนำหลักธรรมมาดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพพลเมือง ตามบทบาทและเป้าหมายหลักปฏิบัติที่สำคัญในการใช้อินทรีย์ 3 ประการ คือ

1. เป้าหมายการรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) เรารับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าการรับรู้ใช้หูตาไม่เป็น เช่น ดูไม่เป็น ฟังไม่เป็น แทนที่จะได้ประโยชน์ก็จะเกิดโทษ เช่น เกิดความลุ่มหลง มัวเมา ถูกหลอกลวงและเสื่อมเสียสุขภาพ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการใช้อินทรีย์ ให้ดู ให้ฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ เมื่อดูเป็น ฟังเป็น เช่น ดูทีวีเป็น ฟังวิทยุเป็น รู้จักใช้ตาหูแสวงหาความรู้ เป็นต้น ย่อมจะได้ปัญญา ได้คุณภาพชีวิต และนำไปสู่การใช้มือและสมอง เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำการสร้างสรรค์ ถ้ามนุษย์มีการฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงตามที่โลกต้องการ ย่อมมีหลักปฏิบัติและมีเป้าหมายของชีวิตที่เห็นประโยชน์ตนและผู้อื่น นั่นคือ

ก) รู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดูหรือจะฟัง เป็นต้น สามารถแยกแยะได้อย่างรู้เท่าทันว่าสิ่งใด รายการใดดีงาม หรือไม่เป็นคุณประโยชน์ หรือเป็นโทษเป็นภัยต่อตนและสังคม

ข) ดู ฟัง เป็นอย่างมีสติ รู้จักประมาณ มีสารัตถะไม่ปล่อยตัวให้ลุ่มหลงมัวเมา ตกเป็นทาสของสิ่งที่ดูที่ฟังนั้น ทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง เสียเวลา เสียสุขภาพ เสียงานและเสียเวลาเรียน เป็นต้น

ค) ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง ไม่ติดอยู่แค่ความชอบใจไม่ชอบใจ แต่รู้จักดู รู้จักฟัง ให้ ได้คุณค่าหรือสารัตถะที่ดีงามเป็นประโยชน์สูงขึ้นไปกว่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ต้องได้ปัญญาและคติที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคมได้

2. เป้าหมายการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ (อาชีวปาริสุทธิ) เป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริตย่อมเป็นมิจฉาชีพ จะก่อความเดือดร้อนให้แก่สังคม จึงต้องเน้นเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพและส่งเสริมให้บุคคลฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1) เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือไม่ก่อเวรภัย

2) เป็นอาชีพการงานที่ไม่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม

3) เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าและคุณภาพของชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าเป็นที่น่าภาคภูมิใจยิ่งขึ้น

4) เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้งามยิ่งขึ้นในด้านจิตใจ

5) เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหา หรือสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมได้ดี

6) เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีวิตมาด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา ความเพียรพยายาม และความสามารถของตน ทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาฝีมือในทางสร้างสรรค์ให้ยิ่งขึ้นไป

3. เป้าหมายการเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องการกิน การใช้ การเสพ การบริโภคที่ทุกคนหนีไม่พ้น ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมการเสพบริโภคก็จะก่อปัญหาอย่างมาก ทั้งแก่ชีวิตและสังคม เพราะการบริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้รวมทั้งเทคโนโลยีด้วยความโมหะ ย่อมก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมา ความเสื่อมเสียคุณภาพชีวิต การขัดแย้ง การแย่งชิง การเบียดเบียนกันในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการก่อมลภาวะ เป็นต้น จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกิน ใช้ เสพ บริโภค ให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัญญา ที่รู้เข้าใจในหลักของปัญญาภาวนาในภาวนา 4 และปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัย 4 โดยเริ่มจากการกินอาหารเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี ไม่ใช่กินเพื่อความอร่อย อวดฐานะ หรือตามค่านิยมโก้เก๋ ให้เป็นการกินด้วยปัญญาที่ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค ที่เรียกว่า โภชเนมัตตัญญุตา ตลอดจนการใช้สอยสิ่งต่างๆ อย่างประหยัด ให้ได้ประโยชน์มากที่สุดและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ตามหลักปัจจัยปฏิเสวนา หมายถึงการใช้ปัญญาทำความเข้าใจ แล้วจึงบริโภคปัจจัยทั้งหลายให้ได้ผลตรงพอดีตามคุณค่าที่แท้สิ่งนั้นๆ

โดยใช้หลักศีลภาวนาเป็นหลักในการปฏิบัติได้ดังนี้

ก) การบริโภคด้วยความรู้ตระหนักว่า การมีการใช้สิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็นจุดหมายของชีวิต แต่เป็นปัจจัยเครื่องเกื้อหนุนให้เราสามารถพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์ประโยชน์สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป

ข) การบริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงต่อสิ่งของการบริโภคใช้สอยสิ่งนั้นๆ เช่น การสวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยปกป้องเท้า มิให้เป็นอันตรายจากสิ่งที่มากระทบและเชื้อโรค เป็นต้น และเพื่อช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวก รวดเร็ว ทนนาน เป็นต้น มิใช่สวมใส่เพื่ออวดโก้แสดงฐานะกันตามค่านิยมที่เลื่อนลอย

ค) การบริโภคด้วยการพิจารณาจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภท และคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภค ตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารในปริมาณและประเภทซึ่งพอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี

ง) การเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต หรือสามารถละเว้น เช่น สิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น โดยไม่เห็นแก่การเสพรสหรือความโก้หรูหรา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในเรื่องบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยพบว่ามีดังต่อไปนี้

1. ควรเพิ่มการจัดฝึกอบรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์มากกว่านี้ เพื่อให้สามารถเผยแผ่ได้ถูกต้อง ทางคณะสงฆ์จึงต้องให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการ มีการจัดระบบการนิเทศงาน เน้นการให้คำปรึกษา แนะนำทั้งในด้านความชัดเจนของเนื้อหา การพัฒนาศักยภาพเทคนิคการเผยแผ่ สนับสนุนความสามารถพิเศษส่วนบุคคลเพื่อเพิ่มศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารการคมนาคมสมัยใหม่

2. ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ เพื่อการจัดสรรทรัพยากรทางการเผยแผ่ได้อย่างเหมาะสมแก่ทุกฝ่าย

3. ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม เริ่มสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน

4. ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรการสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชนบท ด้วยการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการดูแล และร่วมกันบำรุงรักษาพุทธศาสนสถาน

5. ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจาระความประพฤติ ตลอดถึงฝ่ายปกครองต้องดูแลพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด

6. ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น มีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

7. ควรมีเวทีสำหรับให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง เพราะการปฏิบัติงานของพระภิกษุและสามเณรควรปฏิบัติงานในลักษณะทีมงาน หรือเครือข่ายการทำงาน โดยใช้พื้นที่เป็นฐานในการแบ่งกลุ่ม เพื่อที่จะสามารถช่วยเหลือกันได้อย่างเหมาะสม

8. ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย เพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่ายด้วยเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมสมัยใหม่

9. การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญ ควรมีการแลกเปลี่ยนกับวัด หรือพุทธศาสนสถานขนาดใหญ่ในชุมชนเมือง เพื่อสร้างสัมพันธภาพร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายในการเผยแผ่ร่วมกันได้ในอนาคต

สรุปได้ว่า บทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เป็นการพัฒนาตามหลักธรรมคำสอนนั่นคือ กระบวนการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมภายนอกอย่างชาญฉลาด และรู้เท่าทันต่อความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เบียดเบียนกันทางร่างกาย ทรัพย์สิน คู่ครอง วาจา และสติปัญญา โดยมีความเมตตากรุณาต่อกันแล้ว ยังต้องเคารพต่อกฎระเบียบทางสังคมอย่างเคร่งครัด มีจิตใจที่เห็นคนอื่นเดือดร้อนหรือมีความทุกข์ยากลำบากทนอยู่ไม่ได้แล้วคงต้องปฏิบัติตนให้ความช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับพระสังฆาธิการและสถาบันสงฆ์ เพื่อให้พระสงฆ์มีความมั่นคงในการเผยแผ่ และภาคภูมิใจในบทบาทกิจกรรมการเผยแผ่ ทั้ง 5 กิจกรรม อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่และสถาบันสงฆ์ได้อย่างดีมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางสรุปคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	บทบาทของพระสังฆาธิการทั้ง 4 ด้าน	กิจกรรมในการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ใน 5 กิจกรรม	ข้อเสนอแนะโดยรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
คนที่ 1	-บทบาทหลักเป็นผู้นำชุมชนในด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน -บทบาทรองเป็นผู้ที่ชุมชนศรัทธา จึงสามารถแนะนำชุมชนให้เห็นการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสมกับชุมชนได้	เป็นกิจกรรมการบวชเป็นพระสงฆ์ในระยะเวลาสั้น เพื่อพัฒนาตน ศึกษาธรรมวินัยและปฏิบัติตนเพื่อเป็นแนวทางหลุดพ้น ส่งผลให้มีความสุข มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปได้	-เพิ่มการฝึกอบรมและการเผยแผ่ให้พระสงฆ์มากขึ้น -คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญการบริหารจัดการ มีระบบการนิเทศงาน เน้นให้คำปรึกษา และการใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่
คนที่ 2, คนที่ 6	-บทบาทพระสังฆาธิการต้องมีธุระ 2 เป็นองค์ประกอบแห่งตนในทางธรรม เพื่อประโยชน์ในบทบาทและกิจกรรมหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง	เป็นกิจกรรมการบวชเป็นสามเณร เพื่อใช้เวลาว่างเกิดประโยชน์ ศึกษาอบรมจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ ถือเป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่	-ตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้ -จัดสรรทรัพยากรทางการเผยแผ่ให้แก่ทุกฝ่าย -มีเครือข่ายในการเผยแผ่ร่วมกันในอนาคต เพื่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดี
คนที่ 3, คนที่ 8	-บทบาทการสงเคราะห์ประชาชนในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ป้องกันมิให้สังคมเกิดความชั่ว หรือดูแลทุกข์สุขในด้านอื่นๆ	เป็นกิจกรรมการสงเคราะห์พุทธบริษัทให้มีการศึกษาและปฏิบัติตนได้ถูกต้องมีปัญญา ส่งผลให้มีความสุขในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป	-จัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม -สร้างทีมงานพระเผยแผ่ด้วยเรียนรู้ร่วมกัน
คนที่ 4	-บวร เป็นบทบาทความร่วมมือระหว่างบ้าน วัดและส่วนราชการ คือการช่วยเหลืองานในการพัฒนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของชุมชน และเป็นบทบาทพระสังฆาธิการเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา	เป็นกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความพอประมาณ และการอยู่อย่างสันโดษซึ่งการตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยาก ทำให้ผู้พบเห็นศรัทธามากยิ่งขึ้น	-สนับสนุนการเผยแผ่มากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชนบท ด้วย -เปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลและร่วมกันบำรุงรักษาพุทธศาสนสถาน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	บทบาทของพระสังฆาธิการทั้ง 4 ด้าน	กิจกรรมในการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ใน 5 กิจกรรม	ข้อเสนอแนะโดยรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
คนที่ 5, คนที่ 7	-บทบาทคือเครื่องชี้วัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการผู้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม และประพฤติตนตามธรรมวินัย	เป็นกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับวิธีเผยแผ่ตามหลักวิชาการ	-พัฒนารูปแบบการเผยแผ่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีสถานที่ให้พระสงฆ์บวชใหม่ได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

2) เพื่อศึกษาบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

3) เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Key Informants) จำนวน 9 รูป/คน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เขียนอธิบาย (Descriptive Analysis) มีระเบียบแบบแผน (Inductive Method) จากนั้นผู้วิจัยจึงสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” ทำให้ทราบว่าบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีคุณค่า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมหลักได้จริง และสามารถพัฒนาตนได้ในลักษณะที่เป็นทั้งสัมมาชีพและสัมมาปฏิบัติ เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวมและสังคมโลก เป็นการพัฒนาร่วมกันของพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้ง 4 ด้านในสังคมยุคปัจจุบัน ต่อบทบาทตามนโยบายการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้แก่ การเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ การพัฒนาคุณภาพพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานราชการ อีกทั้งบทบาทในการเผยแผ่ด้วยกิจกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรม ตามที่พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (นนทบุรี) ได้จัดกิจกรรมหลักของการเผยแผ่ไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายของกิจกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรมเป็นเครื่องชี้วัด ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การแสดงธรรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าหากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ ทำการพัฒนาคุณภาพคนในสังคม มีการสงเคราะห์ประชาชนในชุมชน และให้การช่วยเหลืองานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งในหลักของพระพุทธศาสนานั้นล้วนเป็นกิจกรรมการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ได้ฝึกอบรมพัฒนาความประพฤติอันดีงามตามหลักธรรม เป็นคุณธรรมที่เกิดมีขึ้นในจิต เพราะการเผยแผ่ได้เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่นตลอดทั้งสรรพสัตว์ร่วมโลก ทำให้ผู้ปฏิบัติมีปัญญาที่รู้รอบ รู้จักทุกข์ รู้วิธีออกจากทุกข์ โดยผ่านกระบวนการของประโยชน์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนามนุษย์ให้มีทั้งความดี ความงาม และความรู้ ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

5.1.1 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

1) สรุปผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ พบว่าชีวิตมนุษย์ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ กายกับจิตใจ หรือรูปกับนาม เพราะสองอย่างนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการปรุงแต่งของเหตุปัจจัย เหมือนกันกับสิ่งทั้งปวงที่มีชีวิตอยู่และไม่มีชีวิต ล้วนจัดอยู่ในประเภทของสิ่งที่เรียกว่า สังขตธรรม ชีวิตคนเราก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นและเป็นไปตามกฎธรรมชาติ คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย อยู่ในโลกนี้เช่นเดียวกับสัตว์โลกอื่นๆ ฉะนั้นจุดมุ่งหมายหลักของบทบาทพระสังฆาธิการจึงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคน และแก้ปัญหาชีวิตโดยตรงซึ่งถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง บทบาทของพระสังฆาธิการในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ จึงเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือเป็นการเผยแผ่ตามลักษณะที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาความสุข ที่เป็นความสุขทั้งของตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและธรรมชาติ ซึ่งบทบาทของผู้ที่ขับเคลื่อนตามแนวทางนี้จะเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข เนื่องจากทุกองค์ประกอบของชีวิตคือ ร่างกาย จิตใจ สังคม ธรรมชาติ และวัตถุได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5[1] ที่ว่าบทบาทเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น พระสงฆ์จะมีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติ เผยแผ่ และปกป้องพระพุทธศาสนา แล้วจะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่ง สอนให้ความรู้ป้องกันมิให้สังคมเกิดความชั่ว หรือดูแลทุกข์สุขในด้านอื่นๆ ทั้งยังต้องสร้างประโยชน์ที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาในสังคมด้วย ดังเช่น ทางด้านจิตใจ เป็นบทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรง คือ เป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน ได้แก่ การเผยแผ่กิจกรรมอุปสมบทหรือกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน และทางด้านวัตถุ เป็นบทบาทรองในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากประชาชน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นหนทางของการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสมกับชุมชน อาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของประชาชนในการพัฒนาวัตถุ อาจให้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม หรือการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570)[2] ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาในหลายมิติควบคู่กัน และยังให้ความสำคัญในเรื่องของบทบาทการพัฒนาทางด้านจิตใจอย่าง

---

[1] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 5*, บุคลานุกรม.

[2] อ้างแล้วใน, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570).

เป็นรูปธรรม ตามที่คณะรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้นโยบายรัฐสามารถบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายว่า พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน และได้มอบหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจัดทำเอกสารแนวคิดพระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรูปเล่ม โดยมีมหาเถรสมาคมทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ ตามบทบาทของพระสังฆาธิการในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ และนำเสนอนายกรัฐมนตรีตามลำดับต่อไป

2) สรุปผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาคุณภาพพลเมือง พบว่า การพัฒนาคุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง นั่นเป็นเพราะงานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่ การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้เข้ามาในพระธรรม วินัยศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย และการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัด ในวันธัมมสวนะและในงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณี หรือในงานเทศกาลต่างๆ การเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแผ่ในงานและโอกาสต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแผ่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก โครงการอมรมประจำตำบล (อ.ป.ต.)ซึ่งล้วนเป็นงานที่ทำให้ประชาชนได้ทราบ ได้รู้จัก ได้เข้าถึง และได้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้มีโอกาสเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ สอดคล้องกับพระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา)[3] ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร” พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในเขตกรุงเทพมหานครทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการให้ความสำคัญการวางแผนการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นชาวพุทธมีการจัดสาธารณูปโภคภายในวัด, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้นและมีการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยงานสังคม และดำเนินการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านที่เข้ามา

---

[3] อ้างแล้วใน, พระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร”.

ทำบุญในวัด ด้านการศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณการเงินจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนนักธรรม บาลี และปริยัติอย่างทั่วถึงและคัดเลือกครูสอนนักธรรม บาลีที่มีคุณภาพสอนและใช้กฎระเบียบการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะและออกกฎระเบียบใหม่ๆเพื่อพัฒนาวัดอยู่เสมอ ตามลำดับ ส่วนแนวทางการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการต้องมีส่วนร่วมและเข้าร่วมประชุมตามมติมหาเถรสมาคมเพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัด มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเพิ่มบุคลากรทางการศึกษาทั้งครูผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจครูผู้สอน ผู้บริหารควรมอบทุนศึกษาสงเคราะห์แก่ผู้เรียนเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ เช่น สถานศึกษา หน่วยราชการและเอกชน ตลอดวางแผนสร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็น ควรนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่นให้สมดุลและมีส่วนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสงเคราะห์ให้มากขึ้น

3) สรุปผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการสงเคราะห์ประชาชน พบว่าการสงเคราะห์ประชาชน ได้แก่ การจัดสอนศาสนศึกษาแก่เด็กและประชาชน เช่น การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาต่างๆ การสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน การจัดตั้งหน่วยงานพุทธมามกะในวัด ในหมู่บ้าน ตำบล การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ การจัดตั้งห้องสมุดในวัด การจัดตั้งห้องมหรสพทางวิญญาณ การจัดตั้งห้องและดำเนินการสำนักวิปัสสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นสื่อชักนำเด็กและประชาชนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นการวางพื้นฐานสร้างคุณภาพของพลเมืองต่อไป สอดคล้องกับพระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา)[4] ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการสงเคราะห์ประชาชนด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการให้ความสำคัญการวางแผนการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดอย่างเป็นระบบ มีการควบคุมดูแลการก่อสร้างโดยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นชาวพุทธมีการจัดสาธารณูปโภคภายในวัดเพื่อประชาชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น และมีการมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้นให้ชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ มีการอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะแก่ประชาชน, ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ให้ความร่วมมือกับชุมชนเพื่อช่วยงานสังคม และดำเนินการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามาทำบุญในวัด ด้านการศาสนศึกษา จัดสรรงบประมาณการเงินจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนนักธรรม-บาลี และปริยัติอย่างทั่วถึง และใช้กฎระเบียบการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะด้วยการออกกฎระเบียบใหม่ๆ เพื่อพัฒนาวัดอยู่เสมอ

---

[4] อ้างแล้วใน, พระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร”.

4) สรุปผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการในการช่วยเหลืองานราชการ พบว่าการช่วยเหลืองานราชการ เป็นการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่างๆ ของชุมชนทั้งประเทศ เพื่อพัฒนาสถานภาพของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป โดยหลักความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลืองานราชการให้สำเร็จประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ย่อมได้รับประโยชน์ในปัจจุบันอย่างแน่นอน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9[5] ที่ว่า“บวร”เป็นบทบาทการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และส่วนราชการ ในการพัฒนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของชุมชน และเป็นบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ดังเช่น บทบาทความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญหรือการแสดงธรรมประจำวัน การร่วมมือกันส่งเสริมการศึกษาสงฆ์หรือการจัดตั้งสถานศึกษา และการสาธารณสุขในบริเวณวัด ตลอดจนการเป็นสถานที่เลือกตั้งหรือการจัดประชุมประชาชนในชุมชน เป็นต้น

กล่าวได้ว่าบทบาทของพระสังฆาธิการ ทั้ง 4 ด้าน ในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ การพัฒนาคุณภาพพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน และการช่วยเหลืองานราชการ เป็นบทบาทสำคัญของพระสังฆาธิการต่อระบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญรุ่งเรืองทั้งจิตใจและวัตถุ อีกทั้งยังเป็นบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มั่นคงในสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นพระสังฆาธิการของคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ทุกตำแหน่ง ทุกหน้าที่ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอ เสริมปรับปรุงหรือเพิ่มบทบาทให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น และมีการกระจายอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมในทุกพื้นที่ของจังหวัดกระบี่ให้ได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถของพระสังฆาธิการให้เต็มศักยภาพ

5.1.2 บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

บทบาทในการเผยแผ่ด้วยกิจกรรมหลักตามที่พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์ (นนทบุรี) ได้จัดกิจกรรมหลักของการเผยแผ่ไว้ทั้ง 5 กิจกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายของกิจกรรมหลักเป็นเครื่องชี้วัด ได้แก่ การอุปสมบท การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การแสดงธรรมประจำวัน การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และการสอนธรรมะผ่านสื่อ ดังนี้

1) บทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการอุปสมบท

เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า หากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำ ทำการพัฒนาคุณภาพคน ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งในหลักของพระพุทธศาสนานั้นบทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการอุปสมบทล้วนเป็นกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ได้นำมาเป็นบทบาทในการฝึกอบรมพัฒนาความประพฤติอันดีงามตามหลักธรรมวินัย ให้เกิดเป็นคุณธรรมที่มีขึ้นในจิต เพราะการเข้ามาบวชใน

[5] ผู้ให้สัมภาษณ์, *ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9*, บุคลานุกรม.

ระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติ ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เป็นกิจกรรมการเผยแผ่ให้เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่น ตลอดทั้งสรรพสัตว์ร่วมโลก ทำให้ผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้ปฏิบัติตนตามธรรมวินัย มีปัญญาที่รู้รอบ รู้จักทุกข์ รู้วิธีออกจากทุกข์ โดยผ่านกระบวนการของประโยชน์ที่เกิดขึ้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่ถูกต้อง มีความสุขโดยไม่ต้องลงทุนไม่ต้องแสวงหา ทำให้ใจสะอาด ใจสว่าง และใจสงบ ทั้งนี้เพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนามนุษย์ให้มีทั้งความดี ความงาม และความรู้ ผู้วิจัยจึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ว่า การดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็ตาม องค์กรจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทความสามารถในการบริหารจัดการภาระหน้าที่ต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการจัดการองค์กร การพัฒนาคนเพื่อทำงาน การชี้นำและการควบคุม ในกระบวนการเหล่านี้ถือว่าปัจจัยด้านคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การอุปสมบทจึงเป็นการพัฒนาคนและเป็นการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาของพระสังฆาธิการเป็นหลัก สอดคล้องกับ พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (ค้าสบาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” พบว่า หลักการกำหนดนโยบาย แนวคิดทฤษฎีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงกำหนดหลักธรรมวินัยเป็นพื้นฐานแก่พระภิกษุสงฆ์ไว้แล้วนับแต่ได้บรรพชาอุปสมบทเพื่อความพ้นทุกข์ ดังเช่น โพธิปักขิยธรรม ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ โอวาทปาติโมกข์ อริยสัจจ์ คุณธรรมของผู้นำ คุณธรรมของครูอาจารย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพระสังฆาธิการ หรือผู้บริหารราชการในการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และทรงประกาศไว้แก่พระสาวกทั้งหลายในการส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาครั้งแรก เป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมาก ซึ่งมีพร้อมทั้งหลักการ วิธีการ อุดมการณ์ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการอุปสมบทจึงเป็นแนวนโยบายการเผยแผ่ตามหลักพระธรรมวินัย แนวนโยบายแห่งรัฐ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และเทคโนโลยีตามกระแสโลกาภิวัตน์[6] เสมือนกับพระสังฆาธิการได้พัฒนาคุณภาพคนและช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน

2) บทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า หากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำ ทำการพัฒนาคุณภาพคน ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ที่ได้นำกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนมาเป็นบทบาทในการพัฒนาความประพฤติอันดีงามตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดเป็นคุณธรรมที่มีขึ้นในจิต มีความเมตตา ไม่คิดละโมบ

---

[6] อ้างแล้วใน, พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (ค้าสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.

โลภมาก ไม่หมกมุ่นในกามราคะ พูดจาด้วยคำสัตย์ และห่างไกลจากอบายมุขทั้งหลายนับแต่เยาว์วัย เพราะการเข้ามาบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในระยะสั้นนี้ ถือว่าได้ว่าเป็นการบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ และเป็นกิจกรรมการเผยแผ่ให้เกิดขึ้นกับตนและผู้อื่น เสมือนกับบทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ได้ทำการพัฒนาคุณภาพคนในสังคม

3) บทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการแสดงธรรมประจำวัน

เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า หากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำ ทำการพัฒนาคุณภาพคน ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง กิจกรรมการแสดงธรรมประจำวันเป็นการกล่าวธรรมะแก่ผู้รับฟัง ด้วยการเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมาหรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกธรรมะในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจ เพื่อสามารถนำธรรมะนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เสมือนกับบทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ที่ได้ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้วในด้านการศึกษา เป็นการสร้างให้เกิดปัญญาและคุณภาพของประชาชนในสังคม

4) บทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ

เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า หากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำ ทำการพัฒนาคุณภาพคน ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง เป็นการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่างๆ ในชุมชนทั้งประเทศ เพื่อพัฒนาสถานภาพของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการปฏิบัติเพื่อช่วยเหลืองานราชการให้สำเร็จจนเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ย่อมจะได้รับประโยชน์สุขในปัจจุบันอย่างแน่นอน สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[7] ได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญนั้นมีองค์ประกอบ และมีผลดีหลายประการแกผู้ปฏิบัติ รวมทั้งประโยชน์ต่อสังคม นั่นคือ

(1) ทำให้เป็นบุคคลที่สามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง

(2) ทำให้เป็นบุคคลที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเคารพนับถือ

(3) ทำให้เป็นบุคคลที่เสริมสร้างสัมพันธไมตรีต่อผู้คน

(4) ทำให้เป็นบุคคลที่มีโอกาสไดบำเพ็ญประโยชนแกส่วนรวม

(5) ทำให้เป็นบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นไดปฏิบัติตาม ทั้งในด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต

---

[7] คณะกรรมการวิชาศิลปะการดำเนินชีวิต ศูนย์วิชาบูรณาการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, *ศิลปะการดำเนินชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2553), หน้า 131-138.

(6) ทำให้เป็นบุคคลที่ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

5) บทบาทการเผยแผ่กิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อ

เป็นเครื่องชี้วัดบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า หากพระสังฆาธิการมีความเป็นผู้นำ ทำการพัฒนาคุณภาพคน ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการแล้ว สังคมย่อมไม่เกิดโทษ ย่อมพบแต่ความเจริญรุ่งเรือง นั่นเป็นเพราะการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อ คือการที่พระสงฆ์ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม จากนั้นมีปณิธานออกเผยแผ่ทำหน้าที่สั่งสอน อบรม แนะนำหลักธรรม และประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนให้ได้รับรู้ รับฟังเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาขยายออกไป จนมีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัยมากขึ้น และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ ตั้งตนอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา จนไปสู่ความหลุดพ้นได้ในที่สุด อีกทั้งคุณธรรมที่จำเป็นและสำคัญยิ่งในการปกครองตนเอง ปกครองหมู่คณะ ปกครองสังคม และยังถือกันว่าหลักพุทธธรรมเป็นสิ่งดีงาม ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์เราเป็นคนดี เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องและดีงามของสังคม ตลอดจนเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังนำเอาไปประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีงามและถูกต้องของสังคม จึงเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนและงานราชการในด้านของการศึกษาอย่างชัดเจน

กล่าวได้ว่าบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่ได้นั้น พระสังฆาธิการต้องทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกันด้วยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจาริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทนเสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาสืบต่อไปด้วยการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมสำคัญต่างๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[8] ผู้ที่วงการพระพุทธศาสนายอมรับอย่างสูงในปัจจุบันไว้ว่า บทบาทของพระสังฆาธิการนั้นจะต้องประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1) ปลูกจิตสำนึกในการเรียนรู้และการฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นผู้ใฝ่รู้สู้สิ่งยาก

2) มีศีลและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม

3) ฝึกฝนเพิ่มความมีอิสระจากวัตถุภายนอก คือ กินอยู่แต่พอดี

4) ฝึกการบริจาค การเสียสละ การสงเคราะห์

[8] อ้างแล้วใน, คณะกรรมการวิชาศิลปะการดำเนินชีวิต ศูนย์วิชาบูรณาการหมวดวิชาศึกษาทั่วไป, *ศิลปะการดำเนินชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 10.

5) รู้เท่าทันความรู้สึกและแรงจูงใจภายในของตน และสามารถปรับให้เป็นแรงจูงใจใฝ่ดีใฝ่สร้างสรรค์

6) ปรุงแต่งจิตของตนให้มีกำลัง มีความสุข และมีความดีงามด้วยสมาธิ

7) ฝึกฝนพัฒนาปัญญาในระดับสูง ให้รู้เข้าใจความจริงของโลกและชีวิต เพื่อความเป็นอิสระเหนือความสุขความทุกข์ทั้งปวง

5.1.3 วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

1) กิจกรรมด้านการอุปสมบท

เป็นกิจกรรมการเข้ามาบวชในระยะสั้นเพื่อศึกษาปฏิบัติ ขัดเกลาจิตใจเสียใหม่ให้ถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญ เนื่องจากคนหนุ่มมีความคะนองไปตามวัย ไม่เป็นตัวของตัวเอง บังคับตนเองไม่ได้ ขาดความอดทน ขาดการบังคับตัวเอง ขาดความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง แต่มักจะคิดในทางวัตถุสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในการมาบวชมาปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคเจ้าสอนให้เราปฏิบัตินั้น เป็นไปเพื่อการขัดเกลาสิ่งที่ชั่วร้าย อันมีอยู่ในใจของเราให้หมดไป มีชีวิตที่ถูกต้อง มีความสุขโดยไม่ต้องลงทุนไม่ต้องแสวงหา ทำให้ใจสะอาด ใจสว่าง และใจสงบ โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือ จัดให้มีการเรียนการสอนตลอดโครงการจนถึงการลาสิกขา จากนั้นจึงจะจัดการประชุมรับฟังข้อมูลที่ได้มา เพื่อจะนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้นในครั้งต่อไป ทั้งนี้การอุปสมบทนั้นต้องเป็นไปเพื่อความสะดวก เรียบง่าย ประหยัด และได้ประโยชน์อย่างแท้จริง

2) กิจกรรมด้านการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

เป็นกิจกรรมการบรรพชาเพื่อเป็นการอบรมตนเองให้ดีงามตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และให้บิดามารดามีความสุข เมื่อบรรพชาแล้วตั้งใจศึกษา เชื่อฟังคำสอน บังคับตัวเองไม่ปล่อยอารมณ์ให้ตกต่ำ เสียหายไร้ค่า น้อมนำคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนเป็นคนซื่อสัตย์ และควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของครอบครัว ชาติ และบ้านเมืองได้ โดยมีการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์เป็นหน่วยสงเคราะห์ที่วัดและประชาชนร่วมกัน จัดให้มีขึ้นในวัดในหมู่บ้านเพื่อฝึกอบรมด้านความรู้ ความประพฤติ และจิตใจ โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือ มีพระสงฆ์ทำหน้าที่ฝึกอบรมสั่งสอน และบริหารงานทั่วไปของหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ ที่เรียกว่า พุทธมามกาจารย์ แบ่งเป็น 3 คณะ คือ คณะประถมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 7-10 ขวบ คณะมัธยมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 11-15 ขวบ และคณะอุดมพุทธมามกะ คือเด็กอายุ 16-18 ปี

3) กิจกรรมด้านการแสดงธรรมประจำวัน

เป็นกิจกรรมการกล่าวธรรมะหรือแสดงธรรมโดยการยืนปาฐกถาธรรม ที่ไม่เน้นรูปแบบพิธีในการแสดงธรรม เป็นการกล่าวธรรมะแก่ผู้รับฟัง ด้วยการเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้

ประสบมา หรือพบเห็นในปัจจุบันของบ้านเมืองแล้วสอดแทรกธรรมะในพระพุทธศาสนาเข้าไปให้เป็นที่เข้าใจ เพื่อสามารถนำธรรมะนั้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ เป็นผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ที่ดี ผู้ที่ปฏิบัติตัวดี ผู้มีศีล ผู้มีใจบุญชอบช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาในศาสนาพุทธ ผู้ที่สามารถจะแนะนำสิ่งดีๆ และช่วยเหลือเราได้หากถึงคราวจำเป็น โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือ มีพระสังฆาธิการหลายรูปเป็นนักพูดนักแสดงธรรมแห่งยุค เป็นแม่ทัพธรรมฝีปากกล้าที่ไม่มีรูปไหนเหมือน จึงมีผู้สนใจตามไปปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นจำนวนมาก และจัดให้มีสื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา คือ หนังสือ เทปธรรมะ แผ่นซีดีธรรมะ รวมถึงสื่ออื่นๆ และจัดวิทยากรออกไปบรรยายธรรมนอกสถานที่ตามสถานศึกษา หน่วยงานสถานที่ราชการ รวมถึงบริษัทห้างร้านต่างๆ ในระดับประเทศอีกด้วย

4) กิจกรรมด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ

เป็นกิจกรรมการตักบาตรสาธิตนั้นได้ความคิดมาจากท่านอาจารย์พุทธทาส จากสวนโมกขพลาราม ว่าลักษณะของการตักบาตรแบบนี้เป็นการสาธิต หรือแสดงให้เห็นว่าในครั้งพุทธกาลนั้นการจะเลี้ยงพระมากๆ อย่างประหยัดจะทำได้อย่างไร การตักบาตรแล้วฉันในบาตรเป็นการไม่ยุ่งยากเรื่องจานชามที่จะใส่ จานชามที่เหลืออุบาสกอุบาสิกาจะนำไปทานข้าวกัน ส่วนการนั่งที่ลานหินโค้งจะทำให้มองเห็นกันง่ายและทั่วถึง สะดวกสวยงาม และเรียบง่าย เน้นการฉันในบาตร เสร็จแล้วนำไปล้างให้สะอาดได้ง่าย โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย เช่นการฟังเทปธรรมบรรยายของท่านพุทธทาส โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือ มีการบรรยายธรรมก่อนการตักบาตร สมาทานศีลและรับศีล การสวดมนต์แปล เจริญภาวนา และมีการแสดงปาฐกถาธรรม เพราะการถวายภัตราหารเลี้ยงพระ ถวายจตุปัจจัยแก่ พระสงฆ์สามเณร และการตักอาหารใส่บาตรเป็นการประกอบกรรมดี

5) กิจกรรมด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ

เป็นกิจกรรมการสอนธรรมะผ่านสื่อนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในหลายรูปแบบ ดังเช่น การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการสอนธรรมะ เทปบันทึกการแสดงปาฐกถาที่ได้แสดงปาฐกถาไว้ทุกวันอาทิตย์ หนังสือที่ได้เขียนไว้ และหนังสือธรรมะในรูปแบบอื่นๆ เพื่อแจกในวาระโอกาส เช่น วันขึ้นปีใหม่ได้จัดพิมพ์ปฏิทิน หนังสือธรรมะแจก และส่งเป็นของขวัญวันปีใหม่ในรูปของ ส.ค.ส. ซึ่งเริ่มจากปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา โดยบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ คือการสอนธรรมะผ่านสื่อ เป็นการแสดงธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับวิธีการเผยแผ่สมัยใหม่ โดยการเทศนาธรรมนี้เป็นภารกิจที่ทางวัดดำเนินการไว้ในสื่อต่างๆ หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือหรือเอกสารเพื่อใช้ในการเรียนการสอนธรรมะ เทปบันทึก แผ่น CD ระบบ E-Book ระบบ Facebook หรือระบบ Youtube เป็นต้น

กล่าวได้ว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ นั้น พระสังฆาธิการจะต้องมีหลักเพื่อการพัฒนาใน 4 ด้านเป็นเป้าหมายในการขับเคลื่อนบทบาทการเผยแผ่ คือ การเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชน

และการช่วยเหลืองานราชการ อีกทั้งพระสังฆาธิการต้องมีหลักธุระ 2 เป็นองค์ประกอบแห่งตนในทางธรรม และเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมด้านการอุปสมบท กิจกรรมด้านการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน กิจกรรมด้านการแสดงธรรมประจำวัน กิจกรรมด้านการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ และกิจกรรมด้านการสอนธรรมะผ่านสื่อ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุด คือความหลุดพ้นจากกองกิเลส ส่วนการเสนอแนะบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถเผยแผ่ได้ถูกต้อง ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้ โดยเฉพาะควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม เริ่มสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจาระความประพฤติ ตลอดถึงฝ่ายปกครองต้องดูแลพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่ พระพุทธศาสนามากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรการสอดแทรกวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในชนบท ด้วย ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัดการแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ควรมีเวทีสำหรับให้พระสงฆ์ได้มีโอกาสแสดงธรรมบ้าง ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษาธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยพบว่าบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ เพื่อการเผยแผ่นั้นไม่ใช่เรื่องยาก และไม่ใช่เรื่องง่าย ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาได้จัดฝึกอบรมหรือมีโครงการส่งเสริมสนับสนุนให้พระสังฆาธิการได้พัฒนาตนตามนโยบายการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เป็นหลักในการพัฒนาบทบาทการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีพระสังฆาธิการที่สามารถเผยแผ่ได้ดีมีประสิทธิภาพและเห็นถึงประโยชน์ในการเผยแผ่ในสังคมมีจำนวนมากยิ่งขึ้น

2) พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องควรร่วมขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ด้วยการนำไปสานต่อในจังหวัดที่ตนปกครอง เพื่อให้เกิดการรับรู้ สร้างความเข้าใจ และการนำไปใช้ให้มาก โดยนำมาปฏิบัติในสถานที่ของตนเป็นประจำให้เกิดเป็นความเคยชิน และดำเนินการขับเคลื่อนเพื่อประโยชน์ของสังคม

3) คณะสงฆ์ในจังหวัดกระบี่ควรนำหลักธรรมที่เป็นแนวเดียวกันกับนโยบายการพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้านมาปฏิบัติ และแนะนำวิธีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ชุมชน

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้มีอีกหลายประเด็นที่ควรศึกษา ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทต่อการพัฒนาชุมชน

2) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายานเพื่อการพัฒนา

3) ศึกษาประโยชน์การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย.* ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

คำย่อ คำเต็ม

ขุ.ขุ. พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุทฺทกปาฐ เล่มที่ 25 ข้อ 6 หน้า 25.

ขุ.ม. พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส เล่มที่ 29 ข้อ 127 หน้า 435.

ที.สี. พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เล่มที่ 9 ข้อ 28 หน้า 13.

ที.ม. พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 10 ข้อ 216 หน้า 164.

ที.ปา. พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค เล่มที่ 11 ข้อ 296 หน้า 247.

ม.มู. พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ เล่มที่ 12 ข้อ 166 หน้า 140.

ม.ม. พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 13 ข้อ 386 หน้า 474.

วิ.ม. พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ เล่มที่ 4 ข้อ 32 หน้า 40.

สํ.ม. พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค เล่มที่ 19 ข้อ 1101 หน้า 613.

สํ.ส. พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวคฺค เล่มที่ 15 ข้อ 42 หน้า 58.

องฺ.จตุกฺก. พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เล่มที่ 21 ข้อ 172 หน้า 216.

องฺ.ปญฺจก. พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต เล่มที่ 22 ข้อ 159 หน้า 140.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ :

กรมการศาสนา. *คู่มือการบริหารและการจัดการวัด ฉบับย่อ*. (กรุงเทพมหานคร: การศาสนา). 2542.

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2554-2559. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ). 2554.

กองพุทธศาสนาศึกษา ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา. *ระเบียบมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา. (2550).

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. *จิตวิทยาสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร). 2527.

แก้ว ชิดตะขบ. *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ). 2553.

ขบวน พลตรี. *มนุษย์กับสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครู). 2530.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์*. (กรุงเทพมหานคร: อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย). 2514.

ชุดา จิตพิทักษ์. *พฤติกรรมบุคคลในองค์กรเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สารมวลชน). 2522.

ชำเลือง วุฒิจันทร์. *การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ*. (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร). 2526.

ฑิตยา สุวรรณชฎ. *สังคมวิทยา*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2527.

ณรงค์ เส็งประชำ. *บทบาททางสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์). 2530.

ที่ทำการปกครองจังหวัดกระบี่. *เอกสารประชาสัมพันธ์จังหวัดกระบี่*. (กระบี่: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกระบี่). 2548.

ธีรวัส บำเพ็ญบุญบารมี. *โครงการวิจัยธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจนิกาย). 2550.

บุญศรี พานะจิตต์. *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2545.

ปิ่น มุทุกันต์. *มุมสว่าง*. พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพมหานคร: มีเดียโฟกัส). 2533.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง). 2521.

พัชนี วรกวิน. *จิตวิทยาสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2526.

พัทยา สายหู. *กลไกของสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย). 2529.

พุทธทาสภิกขุ. *ปณิธาน 3 ประการ ของพุทธทาสภิกขุ*. (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ). 2537.

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง*. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย). 2516.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. (กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา). 2516

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ (อาทิตย์ อตฺถเวที). *แนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต*. (กรุงเทพมหานคร: สามลดา). 2549.

พระทินวัฒน์ จนฺทปญฺโญ (สุขสง). (2559). *แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). *การเผยแผ่เชิงรุก*. (กรุงเทพมหานคร: สานลดา). 2548.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ 10. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2547.

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). *ท่านพุทธทาสกับการศึกษา*. (กองทุนศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนาวัดชลประทานรังสฤษฎ์). 2534.

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ). *ธรรมสำหรับครู*. (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและพัฒนาสื่อโรงเรียนรุ่งอรุณ). 2546.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*. (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2537.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). *บทบาทของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในการเป็นผู้นำทางการศึกษาพระพุทธศาสนา*.(กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง). 2551.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสนศร์ ฉบับประมวลธรรม.* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2548.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต**)**. *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก). 2544.

พระปลัดสมชาย กนฺตสีโล. *คู่มือนักเผยแผ่*. (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น). 2545.

พระพุทธสมเด็จโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา). 2559.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนฺทโร). *คม ชัด ลึก เล่ม 2*. (กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียง). 2551.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). *ธรรมสมโภชน์ 93 ปี (หนังสือรุ่นพระนวกะ).* (นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด). 2547.

.._____.. (ปัญญานันทภิกขุ). *หนังสืออนุสรณ์สามเณรภาคฤดูร้อน (ตามรอยชีวิตงาม).* (นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด). 2550.

.._____.. (ปัญญานันทภิกขุ). *ชีวิตและงานของปัญญานันทภิกขุ*. หนังสือ. (นนทบุรี: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พริ้นติ้ง จำกัด). มปป..

พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). พิธีมอบประกาศนียบัตรหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์. *เอกสารประกอบ หน้า ข.* มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มปพ.. (2553).

พระมหาไฉน แก้วสด. *อุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวิทยาเขตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2551.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. *พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง*. (กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี่). 2554.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย). 2542.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ). *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา*.พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์). 2542.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). *เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า*. (กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ). 2531.

ภิญโญ สาธร. *การบริหารบุคคล*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2533.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. คู่มืออบรมนักเทศน์. (ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา. 2545). หน้า 24.

ยนต์ ชุ่มจิต. *ความเป็นครู*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์). 2540.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556*. (กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์). 2556.

รุจา ภู่ไพบูลย์. *การพยาบาลครอบครัวแนวคิดทฤษฎีและการนาไปใช้*. (ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์). 2537.

ลือชา ธรรมวินัยสถิต. *มนุษย์กับสังคม*. (เพชรบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี). 2539.

วราคม ทีสุกะ. *สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2534.

วิโรจน์ สารรัตนะ. *การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นการศึกษา*. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์). 2542.

วิโรจน์ สารรัตนะ. *ผู้บริหารโรงเรียน : สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์. 2548.

วศิน อินทสระ. *การเผยแผ่ศาสนา*. (กรุงเทพมหานคร: กิตติวรรณการพิมพ์). 2536.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิช). 2547.

สุจิตรา ทิพย์บุรี. *แนวคิดวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ*. (มมร.วข. ศรีธรรมาโศกราช เอกสารการบรรยายสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ครั้งที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 /2564).

สุชีพ ปุญญานุภาพ. *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย). 2551.

สุภางค์ จันทวานิช. *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2540.

สนธยา พลศรี. *บทบาทและสถานภาพทางสังคม*. (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์). 2545.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. *พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน*. ในเอกสารทางวิชาการประกอบการสอนวิชาศาสนากับการพัฒนาชุมชน. (ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น). 2527.

สมพงษ์ เกษมสิน. *การบริหาร*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2526.

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา. 2540.

สุพัตรา สุภาพ. *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 19. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2520.

โสภณ ขำทัพ. *แนวคิดวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ*. (มมร.วข. ศรีธรรมาโศกราช เอกสารการบรรยายสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ครั้งที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 /2564).

สิริวัฒน์ คำวันสา. *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.* (กรุงเทพมหานคร: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์). 2542.

อุทัย หิรัญโต. *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยามานุษยวิทยา*. (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช). 2519.

(2) วิทยานิพนธ์ :

พระครูนรนาถเจติยาภิรักษ์ (สมพงศ์ ญาณธี). “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2562.

พระครูวิสุทธานันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทฺธาจาโร). “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2558.

พระครูวิโรจน์คุณากร (จำรัส พลศิลา). “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2555.

พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล). “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2562.

พระครูสุนทรวัชรกิจ (ฤทธิ์กล้า). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2555.

พระครูโอภาสธรรมพิทักษ์ (เสียม เตชธมฺโม). “ศึกษาหลักและวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทฺโธ)”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2554.

พระทินวัฒน์ จนฺทปญฺโญ (สุขสง). (แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). 2559.

พระประทิน ยสินฺธโร. “สัมฤทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551.

พระภารัตน ธมฺมปญฺโญ (รุณ). “ศึกษาวิเคราะหบทบาทการเผยแผพระพุทธศาสนาของพระสาน สุเจีย ประเทศกัมพูชา”. ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย). 2561.

พระมหาใกล้รุ่ง รุจิธมฺโม (ทองมา). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2555.

พระมหาชัยรัตน์ ฐิตเมโธ (แสนโซ้ง). “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2555.

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (ค้าสบาย). “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2552.

พระมหามนตรี ศรีบุญฮุง. “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร). 2550.

พระมหาพนมนคร มีราคา. “การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร). 2549.

พระมหาสนอง จำนิล. “การพัฒนารูปแบบและยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย”. ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). 2556.

พระยุทธนา รมณียธมฺโม (แก้วกันหา). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย). 2559.

พระสุทธิพันธ์ อาทโร (จันทรมาศ). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามทรรศนะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย). 2556.

ระเบียบ คำเขียน. “การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลพิจิตร”. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่). 2546.

สุภา สกุลเงิน. “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลังการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลในทัศนะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง). 2545.

(3) วารสาร

ประสิทธิ์ สระทอง. บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21. *วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 10* (1). 2560.

พุทธทาสภิกขุ. “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา”. *วารสารครุศาสตร์*. ปีที่ 11 เล่มที่ 42 (เมษายน-มิถุนายน). 2505.

(4) เว็บไซต์

ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกระบี่ – กระทรวงวัฒนธรรม (2558). จาก https://www.m-culture.go.th › krabi › article_attach. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2565.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษฎ์. ตามรอยปัญญา: ธรรมอินเทรนด์. 2554. http://www.ebooks.in.th/research./Buddhism/Buddhism.files/Buddhism.. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2565.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) วัดชลประทานรังสฤษดิ์. ปณิธานการปาฐกถาธรรม: บันลือธรรม. 2554. http://www.ebooks.in.th/research/Buddhism/Buddhism.files/Budd. . สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2565.

พระพรหมมังคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). วัดชลประทานรังสฤษฎ์. ปฏิรูปประเพณีการบวช: สถาบันบันลือธรรม. 2554. http://www.ebooks.in.th/research/Buddhism/Buddhism.files/. . สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2565.

Deming in Mycoted. (2004). Plan Do Check Act (PDCA) (Online). Available. http://www.mycoted.com/creativity/techniques/pdca.php. สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2565.

2. ภาษาอังกฤษ

SECONDARY SOURCES : Books.

Ayre. C.. & Scally. A. J.. *Critical Values for Lawshe's Content Validity Ratio: Revisiting the Original Methods of Calculation.* Measurement and Evaluation in the Counseling and Development. 47. 2014.

Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto Mererk). *Buddhist Worldview*. by the Royal Government of Thailand. (Machachulalongkornrajavidyalaya University). 2005.

Phra Debvisuddhikavi (Pichitr Thitavanno). *Mind Development*. Fourth impression. (Mahamakut Rajavidyalaya University). 2005.

Scott. J.. *A matter of record: Documentary sources in social research.* Polity press: Cambridge. 1990.

บุคลานุกรม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1, พระราชสุทธิวิมล, ดร., เจ้าคณะจังหวัดกระบี่ วัดกระบี่น้อย (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *วัดกระบี่น้อย*, เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2, พระครูโสภิตธรรมนิเทศ เจ้าคณะอำเภออ่าวลึก วัดราษฎร์รังสรรค์ (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *วัดราษฎร์รังสรรค์*, เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3, พระครูภาวนาธิคุณ เจ้าอาวาสวัดถ้ำเสือ (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *วัดถ้ำเสือ*, เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4, พระครูอัครรัตนากร เจ้าอาวาสวัดแก้วโกรวาราม (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *วัดแก้วโกรวาราม*, เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5, นางกมลรัตน์ ทองจิบ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดกระบี่*, เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6, นายโกมาต แป้นเกิด วัฒนธรรมจังหวัดกระบี่ (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกระบี่*, เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7, นายจรัญ ผกามาศ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเสม็ดจวน (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *โรงเรียนบ้านเสม็ดจวน*, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8, นางชุติมา คล้ายบุตร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยเสียด (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *โรงเรียนบ้านห้วยเสียด*, เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9, นางประณีต นาคสวาสดิ์ ผู้สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ผู้ให้สัมภาษณ์), สัมภาษณ์ที่ *วัดทุ่งปรือ,* เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ร.บ. (รัฐศาสตร์), ศน.ม. (พุทธศาสน์ศึกษา), ศน.ด. (พุทธศาสน์ศึกษา)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช

รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

2. พระมหาวิชาญ กนฺตสีโล, ดร.

ศน.บ. (ปรัชญา), ศศ.ม. (สันสกฤต), ศน.ด. (ศาสนาและปรัชญา)

ประธานหลักสูตรพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

3. ดร.สุจิตรา ทิพย์บุรี

นบ. (นิติศาสตร์), ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา), ศน.ด. (พุทธศาสน์ศึกษา)

อาจารย์พิเศษหลักสูตรปริญญาโทพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๗ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฑโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- ทราบ
- อนุเคราะห์ตามเสนอ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต,ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๙

ที่ ฮว ๙๙๑๖(๒)/ว ๐๐๐๙ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระมหาวิชาญ กนฺตสีโล, ดร.

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เฮียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิศรี นนฺทโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ไม่ตรวจสอบ ไม่ขอรับเกียรติ

(พระมหาวิชาญ กนฺตสีโล)

๓๑ ม.ค. ๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๗๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๘๗๖(๒)/ว ๐๐๐๗

๒๗ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.สุจิตรา ทิพย์บุรี

ด้วย พระครูสถิตพนเวัน ฐิตวฑฺฒโน (เยียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฺทโชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมานิวัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๗๗๒๘

ยืนยันความ
ถูกต้องของข้อมูล CVI
ดร.สุจิตรา ทิพย์บุรี

ภาคผนวก ค
เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

ที่ จว. ๓๕๙/๒๕๖๖

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่

TITLE : ROLES OF THE DISSEMINATION BUDDHIST MONKS IN KRABI PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูสถิตพนมวัน

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๖๖ วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖ มติที่ ๕๐๙/๒๕๖๖ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ออกให้ ณ วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ลงนาม

(พระมหามงวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระราชสุทธิวิมล, ดร.

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฺทชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย เรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๙-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูโสภิตธรรมนิเทศ

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฺทชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย เรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาลนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน พระครูภาวนาธิคุณ

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฑโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๔๐-๙๑๒๘

รับเรื่องแล้วด้วยตนเอง
พระครูภาวนาธิคุณ
๒๗ ก.พ. ๖๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๓๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูอัครรัตนากร

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฑโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย เรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูอัครรัตนากร)

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพรหพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๖(๒)/ว ๐๐๓๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร นางกมลรัตน์ ทองจิบ

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฑชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๓๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๗๔๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายโกมาต แป้นเกิด

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฺทชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร.๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวชุติมา คล้ายบุตร

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิ์ศรี นนฺทชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย เรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ยินดีให้ข้อมูล

นางสาวชุติมา คล้ายบุตร
รองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยเสียด

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๒๖(๒)/ว ๐๐๑๐

๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางปรานีต นาคสวาสดิ์

ด้วย พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "บาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ (The Role of Buddhistm Dissemination of Buddhist Ecclesiasitics in Krabi Province)" โดยมี พระปลัดวิสุทธิศรี นนฺทชโย, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระครูสถิตพนมวัน ฐิตวฑฺฒโน (เอียดแก้ว) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาด้วยและขออนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมาภิรัต, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดูแลนักศึกษา

บัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๒๒๘

(ปรานีต นาคสวาสดิ์)

ภาคผนวก จ
เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อใช้ในการวิจัย (In-depth Interview)

การวิจัยเรื่อง“บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่”

คำชี้แจง

คำถามตามแบบสัมภาษณ์นี้ เป็นข้อมูลทางการศึกษาเชิงคุณภาพของการวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน มีจำนวน 5 หน้า เพื่อกำหนดสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นิยามศัพท์ และแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาท่านโปรดตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง และหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครบทุกข้อ

อนึ่ง คำตอบในแบบสัมภาษณ์นี้ใช้เป็นข้อมูลทางการวิจัยศึกษาเท่านั้น มิได้ใช้เพื่อการอย่างอื่นที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

พระครูสถิตพนมวัน (สมศักดิ์ เอียดแก้ว)
นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

****

วิทยานิพนธ์เรื่อง

“บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่”

ส่วนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ชื่อ ..... ฉายา ..... นามสกุล .....

2. อายุ ..... ปี ..... พรรษา , ที่ทำงาน/วัด .....

3. เพศ ( ) บรรพชิต ( ) คฤหัสถ์ชาย ( ) คฤหัสถ์หญิง

4. บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

( ) พระสังฆาธิการ ( ) พระภิกษุฝ่ายเผยแผ่

( ) ผู้สนับสนุนการเผยแผ่ ( ) นักวิชาการ

( ) พุทธศาสนิกชนทั่วไป ( ) ผู้จัดกิจกรรมเผยแผ่ / ผู้ร่วมจัด

( ) ผู้ปฏิบัติงานในโครงการเผยแผ่ ( ) ผู้ศึกษาธรรม / ผู้ปฏิบัติธรรม

( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

5. สัมภาษณ์วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

เวลา ..... น. ณ สถานที่ .....

ด้วยวิธีการถ่ายภาพ การบันทึกเสียงและการจดบันทึก โดยขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์

1. บทบาทของพระสังฆาธิการทั้ง 4 ด้านโดยรวมตามความคิดเห็นของท่านเป็นอย่างไร

1) บทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ .....

.....

.....

.....

2) บทบาทการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง .....

.....

.....

.....

.....

3) บทบาทการสงเคราะห์ประชาชน .....

.....

.....

.....

.....

4) บทบาทการช่วยเหลืองานราชการ .....

.....

.....

.....

.....

2. บทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ใน 5 ด้าน ตามความคิดเห็นของท่านเป็นอย่างไร

1) บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการอุปสมบทเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการแสดงธรรมประจำวันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4) บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

5) **บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการสอนธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นอย่างไร**

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

ลงชื่อ .....

ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 ความหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทผู้มีอายุกาลพรรษา เป็นผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ และทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยจะมีตั้งแต่ระดับต้น ได้แก่ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส ไปจนถึงระดับสูง ได้แก่ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด

2) นักวิชาการ หมายถึง ผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา / การบริหารจัดการศึกษา

3) ผู้สนับสนุนการเผยแผ่ หมายถึง บุคลากรในหน่วยงานราชการและภาคเอกชนต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนด้านงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในจังหวัดกระบี่และนอกจังหวัดกระบี่

4) พุทธศาสนิกชนทั่วไป หมายถึง ไวยาวัจกร คณะกรรมการวัด อุบาสก อุบาสิกา

3.2 ความหมายของบทบาททั้ง 4 ด้าน

1) บทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ หมายถึง การที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ดูแลในด้านจิตใจ เสริมศีลธรรม และสติปัญญาที่ถูกต้องให้แก่ผู้คนในชุมชน

2) บทบาทการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง หมายถึง การที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ดูแล และพัฒนาในด้านคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติ

3) บทบาทการสงเคราะห์ประชาชน หมายถึง การที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่สำคัญตามสภาพสังคมปัจจุบัน และสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนทั้งทางด้านขวัญกำลังใจและทางวัตถุ

4) บทบาทการช่วยเหลืองานราชการ หมายถึง การที่พระสังฆาธิการทำหน้าที่ที่จะช่วยเหลือราชการด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ

3.3 ความหมายของบทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม

1) บทบาทการอุปสมบท หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่จัดกิจกรรมการอุปสมบทตามวิธีการและแนวทางที่ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์ในการส่งเสริมปัญญา เพื่อประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยในการขัดเกลากิเลส

2) บทบาทการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หมายถึง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่จัดกิจกรรมการบรรพชาตามวิธีการ และแนวทางที่ประหยัด ได้ประโยชน์ ส่งเสริมปัญญา และพัฒนาตนให้ดีงามตามหลักธรรมคำสอน

3) บทบาทการแสดงธรรมประจำวัน หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่จัดกิจกรรมการแสดงธรรม/ปาฐกถาธรรมที่ไม่เน้นรูปแบบในการแสดงธรรมแก่ผู้รับฟังในวันสำคัญต่างๆ โดยสอดแทรกธรรมะเพื่อให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้

4) บทบาทการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่จัดกิจกรรมการทำบุญตักบาตร โดยมีการสมาทานศีล สวดมนต์ เจริญภาวนา และบรรยายธรรม เพราะการตักบาตร ถวายภัตราหารเป็นการประกอบกุศลกรรม

5) บทบาทการสอนธรรมะผ่านสื่อ หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่ ที่จัดกิจกรรมการสอนธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารในสื่อต่างๆ ได้แก่ การจัดพิมพ์หนังสือ, เอกสารการสอนธรรมะ, เทปบันทึก, CD, Facebook, Youtube เป็นต้น

ภาคผนวก ฉ
ตารางแจกแจงความถี่ค่าคะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI)

ตารางแจกแจงความถี่ค่าคะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI)
แบบสัมภาษณ์เชิงลึกของคณะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูป / คน
งานวิจัยเรื่อง“บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่”

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดกระบี่”	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	ค่าคะแนน	แปลผล
1. บทบาทของพระสังฆาธิการ ทั้ง 4 ด้านโดยรวม	/	/	/	100	ใช้ได้
1) บทบาทการเป็นผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจ					
2) บทบาทการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง	/	/	/	100	ใช้ได้
3) บทบาทการสงเคราะห์ประชาชน	/	/	/	100	ใช้ได้
4) บทบาทการช่วยเหลืองานราชการ	/	/	/	100	ใช้ได้
2. บทบาทการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการจังหวัดกระบี่ ใน 5 ด้าน เป็นอย่างไร	/	/	/	100	ใช้ได้
1) บทบาทการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการอุปสมบท					
2) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	/	/	/	100	ใช้ได้
3) การแสดงธรรมประจำวัน	/	/	/	100	ใช้ได้
4) การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ	/	/	/	100	ใช้ได้
5) การสอนธรรมด้วยเทคโนโลยีการสื่อสาร	/	/	/	100	ใช้ได้

ผลรวมค่าคะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (CVI) ของคณะผู้เชี่ยวชาญ = 100 คะแนน

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากตารางแจกแจงความถี่ (Content Validity Index – CVI) ของ รศ.ดร. บุญใจ ศรีสถิตนรากูร[1]

[1] บุญใจ ศรีสถิตนรากูร, *การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555) หน้า 225.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/ชื่อสกุล : พระครูสถิตพนมวัน นามสกุล เอียดแก้ว ฉายา ฐิตวฑฺโน

วัน/เดือน/ปีเกิด : เกิดวันพุธ วันที่ 14 เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช 2522

ชาติภูมิ : 59/4 หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดทุ่งปรือ หมู่ที่ 4 ตำบลพรุเตียว อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

การศึกษา - ประถมศึกษา : โรงเรียนองค์การสวนยาง 3
ตำบลกุแหระ อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

- มัธยมศึกษาตอนต้น : โรงเรียนฆังคะทวีศิลป์
ตำบลเปลี่ยน อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

- มัธยมศึกษาตอนปลาย : โรงเรียนสิทธิธรรม วัดประสิทธิชัย
ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

- ปริญญาตรี : รัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

วุฒิการศึกษาพิเศษ : นักธรรมเอก สำนักเรียนวัดประสิทธิชัย จังหวัดตรัง

หน้าที่การงานปัจจุบัน : เจ้าอาวาสวัดทุ่งปรือ ตำบลพรุเตียว อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่
เจ้าคณะตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

รางวัล / ทุนการศึกษา : รางวัลพระธรรมจักร ต้นแบบคนดีวิถีพุทธ

ผลงานวิชาการ : 1) “ไตรสิกขา : กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม”
นำเสนอประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 “พุทธศาสนาและปรัชญา : แนวคิดและมุมมองสันติภาพ” มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564
2) “อิทธิบาท 4 : หลักการดำเนินชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0”
นำเสนอ ประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 “พุทธศาสนาและปรัชญา : แนวคิดและมุมมองสันติภาพ” มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2564